

Περιεχόμενα

0. Εισαγωγή

0.1 Περί τίτλου
0.2 Αφορμή της διερεύνησης
0.3 Τα ερωτήματα της διερεύνησης
0.4 Αντικείμενο της διερεύνησης
0.5 Μεθοδολογία της διερεύνησης
0.6 Στόχος της έρευνας

1. Πολιτισμική Φύση σελ. 10-65

1.1 Αυτονομήσεις της Φύσης
1.2 Η μέθοδος του Desola P. για την ανάλυση των τεσσάρων κόσμων
1.3 Ανιμισμός
1.4 Τοτεμισμός
1.5 Νατουραλισμός
1.6 Αναλογικά συστήματα
1.7 Διαδικασίες ταύτισης στους τέσσερις κόσμους
1.7.1 Πως συγκροτείται το σύνολο στους τέσσερις κόσμους
1.7.2 Διαδικασίες απόκτησης της γνώσης στους τέσσερις κόσμους | Γνωσιολογικά
1.8 Δημιουργία σχέσεων στους τέσσερις κόσμους
1.9 Παραδείγματα
1.9.1 Ανιμισμός: Apete, τα δασικά νησιά των Kayapo, Αμαζόνιος
1.9.2 Τοτεμισμός: Οι αλιευτικοί μηχανισμοί της Brewarrina Αυστραλία
1.9.3 Νατουραλισμός: Frederik Law Olmsted, Central Park, 1871
1.9.4 Αναλογισμός: Περίκλειστοι Μεσαιωνικοί Κήποι

2. Κοσμική Φύση σελ. 66-87

2.1 Γαία
2.2 Zoopolis

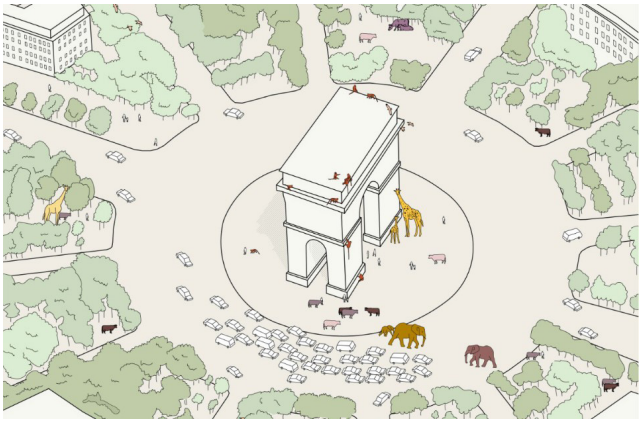
3. Αστική Φύση σελ. 88-121

3.1 Η βαθιά κλίμακα της αστικής φύσης
3.2 Αστική οικολογία
3.3 Η επιστημολογία της αστικής φύσης
3.4 Παραδείγματα
3.4.1 A Botany of Colonisation, Maria Thereza Alves, (2017-)
3.4.2 Ecocathedral, Mildam-Louis Le Roy (1964-3000)
3.4.3 Natural Parks: Südgelände, Βερολίνο (2000-)
3.4.4 Derborence Island, Gilles Clément, (1995-)
3.4.5 Oostvaardersplassen-Urban Rewilding-Frans Vera, (1983-)
3.4.6 Pollinator Pathmaker

4. Επίλογος

4.1 Σύνοψη σελ. 122-144
4.2 Η διαλεκτική μεταξύ των επιστημών
4.3 Νέα ερωτήματα

5. Βιβλιογραφία

ελεύθερα, άγρια ζώα
διασχίζουν την αψίδα
του θριάμβου
(Branzi, Renna, 2008)

0. Εισαγωγή

0.1 Περί τίτλου

Αγρανάπαυση είναι η εκούσια απομάκρυνση του ανθρώπου από την καλλιέργεια της γης, προκειμένου να επιτρέψει σε άλλους οργανισμούς να τη ζωοδοτήσουν με στόχο (ο άνθρωπος) να την καλλιεργήσει ξανά στο μέλλον. Κάνοντας την παραδοχή ότι η καλλιέργεια της γης είναι βασική ιδρυτική πράξη του ανθρώπινου πολιτισμού, τότε η αγρανάπαυση είναι κίνηση ανατροπής και ανατροφοδότησής του (του αστικού πολιτισμού). Η αγρανάπαυση είναι ένα αρχετυπικό παράδειγμα σχεδιασμού του χώρου με βασική παράμετρο την διακριτική παρουσία του ανθρώπου στον τόπο που σχεδιάζεται. Στο πλαίσιο της εν λόγω εργασίας, η αγρανάπαυση χρησιμοποιείται ως υπέρτιτλος μιας σειράς πρακτικών και σχεδιασμένων παραδειγμάτων, όπου βασικό θέμα διαπραγμάτευσης είναι η παρουσία ή η απουσία του ανθρώπινου παράγοντα στη διαδικασία και στο αντικείμενο του σχεδιασμού. Ο βαθμός επέμβασης του ανθρώπου στο σχεδιασμό είναι κρίσιμος καθώς καθορίζει το χώρο που θα αφεθεί σε άλλους παράγοντες έμβιους και αβιοτικούς να συνδιαμορφώσουν τον χώρο.

0.2 Αφορμή της διερεύνησης

Γράφοντας αυτή την εργασία, επιχείρησα να απαντήσω σε ερωτήματα που γεννιούνται κατά την άσκηση και τη μελέτη της αρχιτεκτονικής τοπίου, αλλά και κατά τη βιωματική σχέση με την πόλη. Το σχέδιο των Branzi A. και Renna A. συνοψίζει με έναν διαγραμματικό τρόπο τα ερωτήματα αυτά. Το 2008, στα πλαίσια διαγωνισμού για το μέλλον του Παρισιού, ο Branzi πρότεινε ένα νέο συμπεριληπτικό αστικό

περιβάλλον, όπου συνυπάρχουν άνθρωποι και ζώα. Η ιδέα αυτή είναι μια μετάφραση προτύπων διαβίωσης που συναντάμε στην ινδική κουλτούρα στην οποία τα ζώα φορτίζονται με ιερή αξία και κατά συνέπεια εμπίπτουν σε ένα άλλο πλαίσιο αυτονομίας και συνύπαρξης με τον άνθρωπο[1]. Το όραμα του Branzi αφορά σε μια γραφική προσπάθεια επανατοποθέτησης της πολυπολιτισμικότητας στο αστικό περιβάλλον, όπου αναγνωρίζεται η υποκειμενικότητα πλασμάτων πέρα από τον άνθρωπο και κατά συνέπεια συστήνονται νέα πρωτόκολλα συμβίωσης ανθρώπων και μη ανθρώπων.

0.3 Τα ερωτήματα της διερεύνησης

Εκκινώντας από την πολυπολιτισμική αναπαράσταση της αστικής φύσης του Branzi, αναδύονται τα παρακάτω ερωτήματα:
1. Ποια είναι η σχέση του ανθρώπου με το τοπίο και τον τόπο σε κόσμους πέρα του δυτικού με τον οποίο είμαστε εξοικειωμένοι στην ιστορία του τοπίου;
2. Πώς διαμορφώνεται η ταύτιση και η σχέση του ανθρώπου με το Άλλο, το πέραν από το ανθρώπινο, τόσο εκτός της δυτικής πολιτισμικής επικράτειας όσο και εντός αυτής;
3. Σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο, που κινείται σε ρυθμούς ραγδαίας αστικοποίησης, μεταβολών των οικοσυστημάτων και τεχνολογικών αλλαγών ποιες είναι οι προβληματικές και ποιοι είναι οι οικολογικοί μηχανισμοί που αναπτύσσονται;
4. Πώς ανταποκρίνεται ο σχεδιασμός του χώρου, μέσω παραδειγματικών εφαρμογών,όταν επιχειρεί να ακολουθήσει μη ανθρωποκεντρικά μοτίβα σχεδιασμού;

1 Renna, A. (2018). σελ. 48

0.4 Αντικείμενο της διερεύνησης

Η ιστορία του τοπίου που εντοπίζει την αφετηρία της στην περίοδο της Αναγέννησης - όταν η αναδυόμενη αστική τάξη καθιέρωσε μέσω της προοπτικής ένα σύστημα οπτικής σύνταξης και ελέγχου του τοπίου – περιγράφει τον δυτικό κόσμο. Στην παρούσα εργασία προκειμένου να χαρτογραφηθούν οι καταβολές και τα συστατικά στοιχεία της πολυδιάστατης σχέσης ανθρώπου-φύσης, γίνεται η παρουσίαση πολιτισμικών προτύπων που διαχέονται σε ένα ευρύ γεωγραφικό και χρονικό φάσμα.
Εν συνεχεία παρουσιάζεται πώς η δυτικότροπη αντίληψη στην περίοδο της ανθρωπόκενου μετατοπίζεται αφενός σε ένα επίπεδο πολιτικής οικονομίας και δικαιωμάτων της Φύσης και αφετέρου σε ένα νέο συντακτικό του χώρου το οποίο προϋποθέτει την de facto αναγνώριση μη ανθρώπινων υποκειμένων. Ο σπόρος της Αναγέννησης ανέμενε τη βιομηχανική επανάσταση, την επακόλουθη υγιεινιστική προβληματική και τη μοντέρνα πόλη, για την εισαγωγή φυσικών στοιχείων στον αστικό ιστό ως μια νέα μηχανιστική πράσινη υποδομή μέσω πάρκων, παρκο-δρόμων και πράσινων ζωνών στα όρια της πόλης. Σε μια αντίθετη κίνηση, η βαθμιαία αποβιομηχάνιση και η προαστικοποίηση των αστικών κέντρων ανέδειξε την αυτοφυή βλάστηση και την αστικοποιημένη πανίδα (νέα αστική φύση) που έδρασε στα εγκαταλελειμμένα αστικά τμήματα, ως μια αυτόνομη και ευφυή οντότητα ικανή να αλληλεπιδρά και να συνδιαμορφώνει με τον άνθρωπο το αστικό περιβάλλον.

Ως εκ τούτου, το αντικείμενο της διερεύνησης αφορά στην παρουσίαση ενός οράματος για το αστικό περιβάλλον, στο οποίο τα φυσικά στοιχεία, το τοπίο και η κοινωνία διαμορφώνουν έναν κοινό τόπο. Το όραμα αυτό δεν συνιστά καινοτομία αλλά καταστατική συνθήκη της ύπαρξης του τοπιακού σχεδι-

ασμού με το διακύβευμα πλέον να είναι οι όροι που συνεισφέρουν και συνδιαλέγονται στο μετασχηματισμό του περιβάλλοντος οι διάφοροι παράγοντες φυσικοί και ανθρώπινοι.

0.5 Μεθοδολογία της διερεύνησης

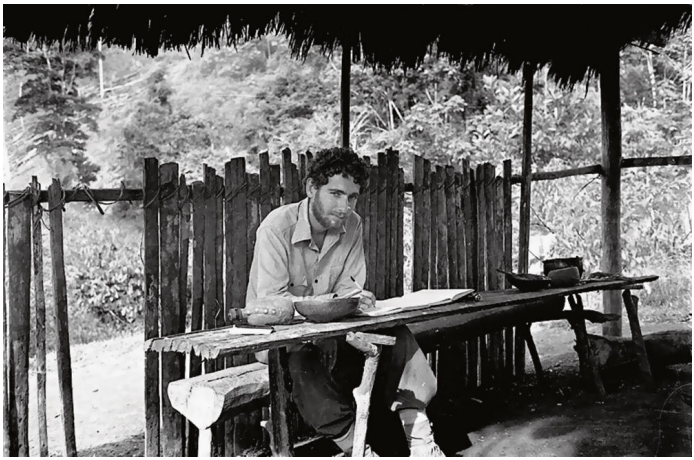
Η μεθοδολογία της εργασίας είναι η έρευνα μέσω της βιβλιογραφίας. Η εργασία αποτελείται από τρεις ενότητες:
Η πρώτη ενότητα με τίτλο «Πολιτισμική Φύση», αντλεί υλικό από το ανθρωπολογικό έργο *Beyond nature and culture,* (Descola 2005). Η έρευνα του Descola, συνιστά μία καταγραφή διαφορετικών πολιτισμικών χαρακτηριστικών μέσω της οργάνωσης ενός συστήματος που διακρίνει και συγκρίνει τις διαφορετικές πολιτιστικές περιοχές, μέσω διαδικασιών ταύτισης και συσχέτισης του ανθρώπου με το "άλλο", το πέρα από το ανθρώπινο.
Στη δεύτερη ενότητα με τίτλο «Κοσμική Φύση» αναφέρεται μία νέα χάρτα δικαιωμάτων που αποδίδονται σε φυσικούς παράγοντες. Στο έργο *Facing Gaia* (Latour 2017) η Γαία ,το alter-ego της Φύσης, εμπίπτει σε μια δικαιωματική λογική η οποία αγγίζει την ευρύτερη σφαίρα της γεωπολιτικής. Στο Zoopolis, πραγματοποιείται εκ νέου η σύσταση των δικαιωμάτων των ζώων δια του πρίσματος της γεωγραφίας (Wolch 1996) και της πολιτικής οικονομίας (Donaldson, Kymlicka 2011).

Η τρίτη ενότητα με τίτλο «Αστική Φύση» εστιάζει στο έργο Natura Urbana, του γεωγράφου Mathew Gandy, ο οποίος παρακολουθεί την εξέλιξη της αστικής φύσης κατά τον 20ο και 21ο αιώνα σε διαφορετικές κλίμακες. Αφενός, σε ένα επίπεδο χωροταξικής και πολεοδομικής ανάπτυξης της πόλης και αφετέρου παρακολουθώντας την αλληλεπίδραση του ανθρώπου με αυθόρμητα αναδυόμενα αστικά οικοσυστήματα.

Η επικράτηση του ανθρώπινου είδους και στις έξι ηπείρους και η αστικοποίηση έχει οδηγήσει σε ραγδαίες αλλαγές στη βιόσφαιρα με αποτέλεσμα την μόλυνση του πλανήτη και την ανάπτυξη κοινωνικής βίας (Nixon 2012). Εντούτοις, έχει ευεργετήσει την ανάπτυξη νέων ειδών (Thomas 2017) αλλά και νέων τοπιακών τυπολογιών (Marris 2011). Στην τελευταία αυτή ενότητα έχει σχηματιστεί πλέον το πλαίσιο στο οποίο τοποθετούνται επιλεγμένα παραδείγματα χωρικού σχεδιασμού, με τον άνθρωπο να καταλαμβάνει μη κεντροβαρικό ρόλο στις διαδικασίες.

0.6 Στόχος της έρευνας

Ο στόχος της έρευνας, σε ένα πρώτο επίπεδο, είναι η σφαιρικότερη και πληρέστερη κατανόηση της σύμπραξης του ανθρώπου με τον φυσικό κόσμο σε ένα αφετηριακό οντολογικό επίπεδο. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η έρευνα στοχεύει στην καλύτερη κατανόηση των προκλήσεων του σχεδιασμού στη σύγχρονη εποχή, η οποία διαμορφώνεται μέσω ερωτημάτων που θέτει η κλιματική αλλαγή, η διατάραξη των ευρύτερων οικοσυστημάτων, οι κοινωνικοί μετασχηματισμοί και η προστασία μιας διευρυμένης πολυπολιτισμικής κληρονομιάς που διαρρηγνύει το ανθρωποκεντρικό περίβλημα του κόσμου.

Ο Philippe Descola τη δεκαετία του 1970 στον Αμαζόνιο

1. Πολιτισμική Φύση

Η έννοια της απο-αποικιοποίησης συνιστά μια καίρια κατεύθυνση που απασχολεί τον σχεδιασμό τα τελευταία χρόνια. Η απο-αποικιοποίηση ήταν ένα από τα κύρια σημεία που επιχείρησε να αναδείξει η 18η Biennale αρχιτεκτονικής της Βενετίας με τίτλο «The Laboratory of the future»[2].Αν θεωρήσουμε την αποικιοκρατία ως την επιβολή ενός δυτικού πολιτισμικού μοντέλου σε άλλα μοντέλα διαβίωσης, η ακόλουθη ενότητα της έρευνας επιχειρεί να αντιληφθεί ποιες είναι αυτές οι κουλτούρες που αντιμάχονται και συγχωνεύονται υπό το πρίσμα της σχέσης τους με τη Φύση. Αυτό πραγματοποιείται βάσει της ανάλυσης του «Beyond Nature and Culture» του Ανθρωπολόγου Philippe Descola[3].

Οι τέσσερις κόσμοι του Descola, νατουραλισμός, ανιμισμός, τοτεμισμός και αναλογισμός που παρουσιάζονται δεν αποτελούν ενδελεχή παρουσίαση συγκεκριμένων πολιτισμικών θρησκευτικών πραγματικοτήτων και παραδόσεων, για παράδειγμα του Χριστιανισμού, του Ινδουισμού ή του Μουσουλ-

2 Η επιμελήτρια της έκθεσης Lesley Lokko, αναφέρει ότι η άπο-αποικιοποίηση (decolonisation) και η απεξάρτηση από τον άνθρακα (decarbonisation) συνιστούν τις παραμέτρους για το σχεδιασμό της αρχιτεκτονικής του μέλλοντος, Lokko L. (2023)

3 Ακολουθεί σύντομο βιογραφικό σημείωμα όπως ανακτήθηκε από την διαδικτυακή σελίδα του CRASSH , (Weik 2023):
Ο Descola P. (1949-). είναι Γάλλος ανθρωπολόγος, κατείχε την έδρα της Ανθρωπολογίας της Φύσης (Anthropology of Nature) στο College de France και υπήρξε διευθυντής σπουδών στην Ανώτατη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών (Ecole des Hautes etudes en Sciences Sociales) στο Παρίσι. Έχει διακριθεί από τη Βρετανική Ακαδημία και είναι μέλος της Αμερικανικής Ακαδημίας. Το 2012 έλαβε το χρυσό μετάλλιο του Εθνικού Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών της Γαλλίας (CNRS). Ο Descola τη δεκαετία του 1970 ειδικεύτηκε -υπό την καθοδήγηση του Claude Levi-Strauss στα πλαίσια της διδακτορικής του διατριβής- στην έρευνα των Achuar (Ασούαρ), οικογένειας ινδιάνων της φυλής των Jivaros στον Αμαζόνιο, με τους οποίους έζησε δύο χρόνια. Η μεταφρασμένη βιβλιογραφία του στην Αγγλική Γλώσσα περιλαμβάνει: In the Society of Nature (Cambridge University Press, 1994), The Spears of Twilight (Harper Collins 1996), Beyond Nature and Culture (The University of Chicago Press, 2013), The Ecology of others(Prickly Paradigm Press, 2013)

μανισμού, καθώς οι θρησκείες αυτές συνιστούν κράματα και των τεσσάρων κόσμων. Πρόκειται για μια προσπάθεια παρουσίασης και ταξινόμησης διαδικασιών ταύτισης και αλληλεπίδρασης με τη Φύση σε υπερκατηγορίες. Σε αυτή την ενότητα της έρευνας :

1. Αναλύεται η γενεαλογία του Νατουραλισμού που συνιστά το βασικό πολιτισμικό πρίσμα που επικρατεί στη Δύση (κεφ.1.1)
2. Παρουσιάζεται η μεθοδολογία της ανάλυσης των κόσμων (κεφ. 1.2)
3. Αναλύονται οι τέσσερις κόσμοι (κεφ. 1.3-1.8)
4. Επιλέγονται από την ευρύτερη βιβλιογραφία τέσσερα χωρικά παραδείγματα, ένα παράδειγμα ανά κόσμο (κεφ. 1.9)

1.1 Αυτονομήσεις της Φύσης

Η διάκριση ανάμεσα σε Φυσικό και Ανθρωπογενές είναι μια σύμβαση του ευρώ-κεντρικού γεωγραφικού τομέα. Η Φύση ως αυτόνομη οντολογική ενότητα διαιρεμένη από τον ανθρώπινο πολιτισμό, ονομάζεται Νατουραλισμός και συγκροτεί έναν από τους τέσσερις πολιτισμικούς κόσμους. Οι άλλοι τρεις είναι ο ανιμισμός, ο τοτεμισμός και τα αναλογικά συστήματα.

Αγριότητα και εξημέρωση

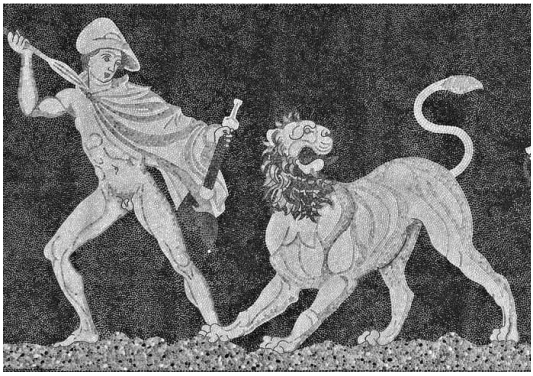
Για τη γενεαλογία του Νατουραλισμού η διαίρεση ανάμεσα σε φυσικό και ανθρώπινο μέχρι και την αρχαιότητα βασίζεται στην διαίρεση ανάμεσα σε άγριο και εξημερωμένο[4]. Η αντινομία αυτή πρωτοεμφανίζεται 12.000 χρόνια πριν με την αυγή της αγροτικής επανάστασης όταν σχηματίζονται και οι πρώτες εστίες μόνιμης κατοίκησης ανθρώπων, στον αντίποδα των πρότερων συνηθειών οι οποίες αντιμετώπιζαν τον πλανήτη ως ένα πεδίο νομαδικών κινήσεων και προσωρινών εγκαταστάσεων όπου και όποτε οι συνθήκες το επέτρεπαν[5]. Έκτοτε η συγκρότηση του Νατουραλισμού είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται σταδιακά με την κατασκευή επιμέρους οντοτήτων οι οποίες αυτονομούνται και οδηγούν στην αποξένωση του ανθρώπου από τον υπόλοιπο φυσικό κόσμο.

Στην αρχαία Ελλάδα η διάκριση άγριου και εξημερωμένου αναφέρεται στο δίπολο ανατροφή και κυνήγι ζώων[6]. Κατά το

4 Descola P., 2013 σελ. 33-38

5 Η αγροτική επανάσταση συνιστά την ίδια την εξημέρωση του ανθρώπου από τα φυτά που άρχισε να καλλιεργεί με το δέλεαρ να συνιστά την αύξηση του πληθυσμού του, με την ταυτόχρονη αύξηση του πληθυσμού των φυτών που καλλιεργεί. (Harari 2011) σελ. 89

6 Για την περιγραφή της σχέσης ανθρώπων ζώων στην αρχαία Ελλάδα ο Descola P. αντλεί πληροφορίες από το έργο του Pierre Vidal-Naque, Descola P., 2013 σελ.

Λεπτομέρεια ελληνιστικού
μωσαϊκού

η πράξη του κυνηγιού
συνιστά από μόνη της μια
διαπραγμάτευση όπου
άνθρωπος και ζώο παρα-
θέτουν τα όπλα και τις
δεξιότητες τους.

κυνήγι ο άνθρωπος μετατρέπεται σε θηρευτή και διαφοροποιείται από το ζώο λόγω της κατάκτησης της τέχνης του κυνηγιού που συγγενεύει με αυτή του πολέμου και της πολιτικής. Το εξημερωμένο ζώο είναι τμήμα της κοινωνικής ζωής και είναι οριακά κατώτερο από τους σκλάβους και τους βαρβάρους. Χαρακτηριστικά ο Αριστοτέλης αναφέρει τον άνθρωπο ως πολιτικό ζώο. Το άγριο ζώο είναι το θηρίο. Η θυσία του ζώου, δημιουργεί τον κοινό τόπο συνάντησης θεών και ανθρώπων. Για τα οικόσιτα ζώα αποδίδεται στο ζώο η συγκατάθεση του στην τέλεση της θυσίας του, σαν να έχει συναινέσει ότι πραγματώνεται μια πράξη για την ευημερία της κοινότητας. Αντίθετα, στην περίπτωση των άγριων ζώων δεν απαιτείται η συγκατάθεση του θηρίου καθώς η πράξη του κυνηγιού συνιστά από μόνη της μια διαπραγμάτευση όπου άνθρωπος και ζώο παραθέτουν τα όπλα και τις δεξιότητες τους. Στις αγροτικές περιοχές η θυσία των ζώων συνοδεύεται από την προσφορά των καρπών της γεωργικής παραγωγής.

Για τους Ρωμαίους, το Δάσος συνιστούσε περισσότερο ένα εμπόδιο για την ανάπτυξη ενός παραγωγικό τοπίου παρά το θέατρο του αγώνα ανθρώπων και θηρίων ενώπιον των θεών. Το κέντρο του τοπίου αυτού ήταν η villa, ένα συμπαγές κτίριο γύρω από το οποίο οργανώνεται μία τετράπλευρη επιφάνεια (ager) για τη γεωργική παραγωγή στα όρια της οποίας εκκινούν βοσκοτόπια (saltus), ενώ το άγριο δάσος (ingens silva), δεν συνιστούν οργανικό τμήμα της όλης διάταξης, παρά υπολειμματικό χώρο[7].

Στον Ησίοδο ο άνθρωπος διακρίνεται από τα υπόλοιπα ζώα λόγω της αίσθησης της δικαιοσύνης, ωστόσο αυτό δεν συ-

53-54
7 ο.π. σελ. 53-54

Diego Valadés,
The Great Chain of Being, 1579

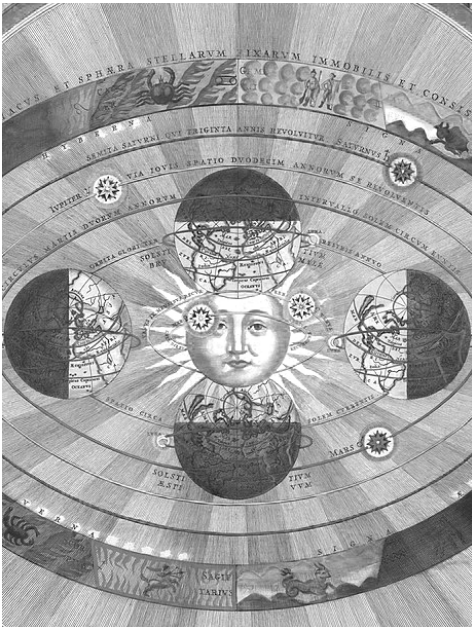
Η μεγάλη αλυσίδα της ύπαρξης απεικονίζει την μεσαιωνική χριστιανική σκέψη κατά την οποία ο άνθρωπος , ως επικεφαλής της ιεραρχημένης δομής του κόσμου, κληρονομεί την πλάση η
Και εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς

νιστά ικανή συνθήκη για να τοποθετηθεί η ανθρωπότητα σε θέση διαχειριστή ή προνομιούχου έναντι των υπολοίπων όντων[8]. Μάλιστα οι θεοί της αρχαιότητας υπεύθυνοι για τη μοίρα του κόσμου δεν διακρίνονται για το αίσθημα δικαίου, αλλά για τα πάθη τους. Η λέξη Φύση εμφανίζεται στον Αριστοτέλη ως η ενόρμηση στο εσωτερικό των όντων για την περαίωση ενός σκοπού[9]. Η τελεολογική φύση διέπει όλα τα όντα με τον άνθρωπο να παραμένει τμήμα του φυσικού κόσμου. Εντούτοις, ο Αριστοτέλης δημιουργεί ένα σύστημα που απο-συγκειμενοποιεί τα αντικείμενα από το πραγματικό και τα επανατοποθετεί σε ένα νέο πλαίσιο συντεταγμένων και οργανωμένων ιδιοτήτων. Στο γεγονός αυτό εντοπίζεται το πρώτο βήμα για την μετέπειτα απόσχιση του ανθρώπου από τον υπόλοιπο κόσμο.

Η αυτονομία της Μεσαιωνικής Φύσης

Τον Μεσαίωνα με την επικράτηση του Χριστιανισμού στη Δύση ο άνθρωπος αναδύεται ως μια προνομιούχα οντότητα που δημιουργείται την τελευταία μέρα της Γένεσης του κόσμου από τον Θεό[10]. Ο Αδάμ και οι απόγονοί του κληρονομούν τον κόσμο ως οι κύριοι εκφραστές Του, πλασμένοι κατ' εικόνα και καθ ομοίωσή Του και είναι επιφορτισμένοι με την υποχρέωση να αυξάνονται και να οργανώνουν την πλάση. Η πλάση όμως στον Χριστιανισμό δεν έχει μόνο μια αρχή στην Γένεση αλλά και ένα τέλος στην Αποκάλυψη, κατά το οποίο ο κόσμος απο-υλοποιείται και απομένουν μόνο οι πρωταγωνιστές του, οι ανθρώπινες ψυχές, δηλαδή οι άνθρωποι σε μια άλλη μορφή, και ο Θεός. Ωστόσο, ο Μεσαίωνας δεν είναι συμπαγής ως προς την αντίληψη του κόσμου, αφού επιβιώ-

8 Γίνεται αναφορά στο έργο του Ησιόδου Έργα και Ημέραι. ο.π. σελ.63
9 Ο Descola αναφέρεται στο έργο του Αριστοτέλη, Φυσικά, ο.π. σελ.65
10 ο.π. σελ. 66-68

Andreas Cellarius,
Harmonia Macrocosmica,
1660

Η ανακάλυψη του Ηλιοκεντρικού συστήματος από τον Κοπέρνικο ενέπνευσε το ομώνυμο φιλοσοφικό σχήμα του Καντ, την Κοπερνίκεια Αντιστροφή, σύμφωνα με την οποία δεν είναι τα αντικείμενα τα οποία με κάποιο τρόπο μας φανερώνονται αλλά είναι τα ανθρώπινα αντιληπτικά εργαλεία, [...], που μας επιτρέπουν την ανάγνωση της πραγματικότητας

νουν ακόμα ιδέες της αρχαιότητας ειδικά από τον 12ο αιώνα και μετά, όταν το έργο του Αριστοτέλη επανεισάγεται στη Δύση με τον Σχολαστικισμό. Το Βιβλίο της Φύσης απηχεί μια χριστιανική οικολογική ηθική μέσω της ιδέας ότι ο άνθρωπος κατανοεί τον κόσμο ως τμήμα ενός συνεκτικού σύμπαντος σχηματισμένου από Θεϊκές τελεολογικές κινήσεις και φυσικές αιτιότητες.

Η αυτονομία της Επιστημονικής Φύσης

> *Ως τώρα γινόταν δεκτό ότι η όλη γνώση μας πρέπει να ρυθμίζεται προς τα αντικείμενα· αλλά όλες οι προσπάθειες που έγιναν με την προϋπόθεση αυτή* […] *πήγαν χαμένες. Γι' αυτό ας δοκιμάσουμε να δούμε μήπως* […] *έχουμε περισσότερη επιτυχία αν δεχθούμε υποθετικά ότι τα αντικείμενα πρέπει να ρυθμίζονται προς τη γνώση μας. Εδώ συμβαίνει το ίδιο όπως και με τις αρχικές σκέψεις του Κοπέρνικου, που βλέποντας ότι δεν κατέληγε σε αποτελέσματα ως προς την εξήγηση των ουράνιων κινήσεων με την υπόθεση ότι ολόκληρη η στρατιά των άστρων περιστρέφεται γύρω από τον παρατηρητή, δοκίμασε να δει μήπως θα είχε μεγαλύτερη επιτυχία αν έβαζε τον παρατηρητή να περιστρέφεται, αφήνοντας τα άστρα ακίνητα*

Καντ Ι., Κριτική του Καθαρού Λόγου, Bxvi

Τον 17ο αιώνα εκδηλώνεται η Επιστημονική Επανάσταση, κατά την οποία ανατρέπεται η θεώρηση της Φύσης ως τελεολογική οντότητα. Η Φύση πλέον γίνεται αντιληπτή ως ένας μηχανισμός, όπως το ρολόι, που λειτουργεί με συγκεκριμένους κανόνες τους οποίους ο άνθρωπος προσπαθεί να κατα-

νοήσει και εν τέλει να ρυθμίσει[11]. Θα περίμενε κανείς ότι η διαπίστωση του Κοπέρνικου για τις κινήσεις των πλανητών που μετέθεσε από τη Γη -και κατ' επέκταση τον άνθρωπο- το κέντρο του κόσμου στον Ήλιο, θα οδηγούσε και σε κλυδωνισμούς την ανθρωποκεντρική θεώρηση του κόσμου. Ωστόσο αυτό δεν συνέβη. Ο Καντ (1724-1804), σε επόμενο στάδιο χρησιμοποίησε την Κοπερνίκεια Αντιστροφή ως καταστατικό στοιχείο του εμπειρικού ιδεαλισμού σύμφωνα με τον οποίο δεν είναι τα αντικείμενα τα οποία με κάποιο τρόπο μας φανερώνονται αλλά είναι τα ανθρώπινα αντιληπτικά εργαλεία, ο χώρος και ο χρόνος που μας επιτρέπουν την ανάγνωση της πραγματικότητας[12]. Το φιλοσοφικό έργο του Καντ λειαίνει ιδεαλιστικά συστήματα όπως το δυϊσμό του Ντεκάρτ όπου αμφισβητείται ακόμα και η ύπαρξη της φυσικής υπόστασης των πραγμάτων, αλλά δεν παύει να τοποθετεί την ανθρώπινη νόηση με τους όποιους περιορισμούς της ως κεντρικό μετασχηματιστή του πραγματικού.

Σύμφωνα με τον Descola την περίοδο αυτή καθιερώνεται η διάκριση ανάμεσα στη φύση και στην ανθρώπινη φύση. Η πρώτη (φύση) είναι ένα πεδίο όπου ο άνθρωπος φαντάζεται τον κόσμο βασισμένος στην εμπειρία ή στην εντύπωση, ενώ η δεύτερη (ανθρώπινη φύση) είναι οι λειτουργίες του ανθρώπου που του επιτρέπουν να αντιληφθεί ομοιότητες μεταξύ των πραγμάτων, προκειμένου να αποκτήσει γνώση του κόσμου. Στο σύστημα του Σπινόζα (1632-1677) που διαφοροποιείται, λόγω της ενιαίας αντίληψης του κόσμου, ο Θεός δεν συστήνεται ως δημιουργός της Φύσης, αλλά ως η ίδια η φύση, ως η μοναδική ουσία που διαπερνά όλο το σύμπαν και τον άνθρωπο ως ενιαία κατασκευή τόσο στην φυσική όσο και στη

11 ο.π. σελ. 72

12 Ο χώρος και ο χρόνος είναι οι δύο μορφές κατ' αίσθηση εποπτείας του πνεύματος, ενώ η διάνοια είναι η λειτουργία του πνεύματος που επιτρέπει τη σύνθεση εννοιών. Παγωνδιώτης Κ., σελ. 100

νοητική του υπόσταση. Η γενική εικόνα της εποχής όμως αδυνατίζει την μεταφυσική διάσταση της Φύσης και την ιερότητά της, αξιολογώντας την ως μια ανεξάρτητη οντότητα και ως αντικείμενο πειραματισμού και εκμετάλλευσης[13]. Κατά τον Διαφωτισμό (18ος αιώνας) αρχίζει και ανασυστήνεται η έννοια της κοινωνίας βασισμένη στην ιδέα του κοινωνικού συμβολαίου ως το συνεκτικό στοιχείο μεταξύ των ατόμων που συναποτελούν το κοινωνικό σύνολο. Σε αυτό το φάσμα το έργο του Ρουσσώ, μεθοδολογικά περιλαμβάνει διαδικασίες σύγκρισης μεταξύ των ανθρώπων αλλά και μεταξύ ανθρώπων και ζώων έστω και σε ένα πλαίσιο νοσταλγικής αναζήτησης της υπόστασης της ανθρώπινης Φύσης δημιουργώντας το υπόβαθρο για την επερχόμενη επιστήμη της ανθρωπολογίας[14].

Η αυτονομία της Πολιτιστικής Φύσης

Ανθρωπολογικά υπάρχουν τουλάχιστον 164 καταγεγραμμένες ερμηνείες του όρου κουλτούρα[15]. Ενδεικτικά παρουσιάζονται δύο ερμηνείες . Σύμφωνα με την εξελικτική ανθρωπολογία, ο πολιτισμός συνιστά αποκλειστικά ανθρώπινη δραστηριότητα. Οι όροι κουλτούρα (culture) και πολιτισμός (civilization) που στα τέλη του 19ου αιώνα δεν διαχωρίζονται, συνιστούν ένα σύμπλοκο γνώσης, πίστης, τέχνης, ηθικής, νόμων και κοινωνικών δεξιοτήτων. Ο βαθμός ανάπτυξης των πολιτισμικών ιδρυμάτων συνιστά το μέτρο σύγκρισης των κοινωνιών ως προς την παγκόσμια τάση του ανθρώπου να ξεπερνάει τους περιορισμούς της φύσης και τα ένστικτά του[16].

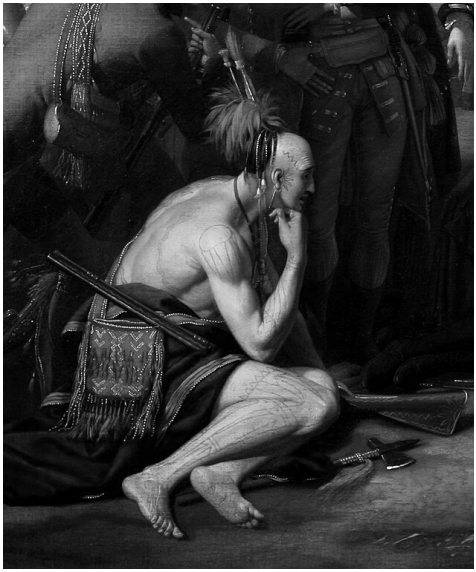
---

13 Descola, P. (2013). σελ. 69

14 Ο Descola αναφέρεται στο έργο του Ρουσσώ, Discourse on the Origin of Inequality και στο έργο του Levi Strauss C. σελ.72

15 Ο Descola αναφέρεται στο έργο των Kroeber A. L. και Kluckhohn C., A critical review of concepts and definitions

16 Ο Descola P. αναφέρεται στο έργο του εξελικτικού ανθρωπολόγου Tylor E. B. ο.π. σελ 74

Benjamin West, *The Death of General Wolfe,1770*

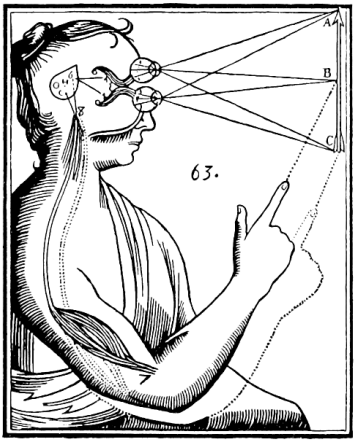
Στη συμβολική ανθρωπολογία, υπάρχει ένα πλήθος από κουλτούρες που δεν αναπτύσσονται με κέντρο βάρους τη Δύση αλλά αναπτύσσονται συγχρονικά με τη Δύση (cultural relativism) Η έννοια του ευγενούς αγρίου συμβολίζει την ηθική υπεροχή των φυλών που ζουν σε αρμονία με τη Φύση Στο ζωγραφικό έργο του Benjamin West ο ιθαγενής της Βόρειας Αμερικής απεικονίζεται σαν φιλόσοφος της κλασσικής αρχαιότητας και ακροβατεί ανάμεσα στις θέσεις της συμβολικής ανθρωπολογίας και στην πολιτισμική οικιοποίηση «cultural appropriation»

Ο πολιτισμός (civilisation) επινοείται το 1757 ως το παραγόμενο αποτέλεσμα μιας οργανωμένης κοινωνίας πολιτών ενώ η κουλτούρα αντιπροσωπεύει το παραγόμενο αποτέλεσμα μιας πιο οργανικής διαδικασίας, με λαϊκό έρεισμα. Η αντινομία μεταξύ κουλτούρας και πολιτισμού αρχίζει και παίρνει εθνικές διαστάσεις όταν η κουλτούρα ταυτίζεται με τα ιδανικά της μεσαίας τάξης στην Γερμανία και ο πολιτισμός με την αποικιοκρατική πρακτική στη Γαλλία[17].

Σύμφωνα με τη συμβολική ανθρωπολογία, υπάρχει ένα πλήθος από κουλτούρες που δεν αναπτύσσονται με κέντρο βάρους τη Δύση αλλά αναπτύσσονται συγχρονικά με τη Δύση (cultural relativism). Σε αυτό το πλαίσιο αναζητούνται τα ιδιότυπα χαρακτηριστικά της κάθε κουλτούρας και όχι οι σταθερές και οι μεταβλητές που διέπουν καθολικά την κουλτούρα. Η συνύπαρξη με το εκάστοτε φυσικό περιβάλλον και η προσαρμογή σε αυτό συνιστούν μία από τις ιδιαιτερότητες της κάθε κουλτούρας σε ευθεία αναλογία με τη γλώσσα, τα έθιμα, την τεχνολογία και την κοινωνική συμπεριφορά. Στην μεθοδολογία της ανθρωπολογίας εμφανίζονται δύο κυρίαρχες προσεγγίσεις. Η πρώτη προσέγγιση έχει ένα θετικό εργαστηριακό πρόσημο, που μεταφράζεται στην αναζήτηση αντικειμενικών νόμων για το εκάστοτε φαινόμενο και προσιδιάζει στην επιστήμη της Φυσικής. Η δεύτερη τάση διέπεται από μια πιο εμπειρική και υποκειμενική προσέγγιση προτείνοντας την in situ εμβύθιση του ερευνητή στην κουλτούρα που μελετά και τη βιωματική διάδραση με αυτή[18].

17 Ο όρος πολιτιστικός αναφέρεται σε δράσεις που στα πλαίσια του δυτικού πολιτισμού έχουν υψηλότερο κοινωνικό κύρος και ο όρος πολιτισμικός αναφέρεται στο σύνολο των κοινωνικών πρακτικών είτε αυτές διεκδικούν κοινωνική αίγλη είτε υποστηρίζουν την καθημερινή ζωή από το περιθώριο των δραστηριοτήτων εκείνων που δεν απολαμβάνουν την επίσημη κοινωνική προβολή. Μωραΐτης Κ. (2012), σελ. 8-9

18 Η πρώτη τάση σε ένα πρώτο επίπεδο αναφέρεται στο έργο των David Émile Durkheim (1858-1916), ενώ η δεύτερη στο έργο το Franz Boas (1857-1948)

René Descartes,
mind–body dualism

Μέσω της έννοιας του δυϊσμού η ανθρώπινη σκεπτόμενη ψυχή (res cogitans) και το υλικό, εκτεινόμενο σώμα (res extensa) διαχωρίζονται και κατ' επέκταση άνθρωπος και φύση παγιώνονται ως δύο διακριτές οντότητες.

Η αυτονομία της Ανθρώπινης Λογικής Φύσης

Ανεξάρτητα από το αν αναγνωρίζονται μία ή πολλές κουλτούρες, σε κάθε περίπτωση συγκροτείται ένα σύστημα διαμεσολάβησης μεταξύ ανθρώπου και φύσης το οποίο έχει ήδη εκκολαφτεί από τον μεσαίωνα και τον χριστιανισμό και έχει σχηματοποιηθεί στην *Πραγματεία περί Ανθρώπου*, (Descartes 1650). Στην πραγματεία του Descartes, μέσω της έννοιας του δυϊσμού η ανθρώπινη σκεπτόμενη ψυχή (res cogitans) και το υλικό, εκτεινόμενο σώμα (res extensa) διαχωρίζονται και κατ' επέκταση άνθρωπος και φύση παγιώνονται ως δύο διακριτές οντότητες. Το επίκεντρο του διαχωρισμού αυτού έγκειται στην μοναδικότητα της πνευματικής υπόστασης του ανθρώπου που τον αποδεσμεύει από τον υπόλοιπο κόσμο, ο οποίος είναι υλικός. Σε αυτή τη πνευματική διάκριση πιστώνεται η αναγνώριση φυσικών νόμων και η οργάνωση φυσικών επιστημών όπως η φυσική, η χημεία και η βιολογία. Στον δυισμό πιστώνεται η δημιουργία εμποδίων στην ανάγνωση κοινωνιών όπου δεν υφίσταται (ο δυϊσμός), οδηγώντας στην θραυσματική αποδοχή τους[19]. Η μελέτη άλλων παραδειγμάτων κατασκευάζει σφαιρικές προβολές της Δυτικής πραγματικότητας και όχι καταστατικά διαφορετικές πραγματικότητες.

19 Ο Descola P. αναφέρεται στο έργο του Wagner R. (1981) *The invention of Culture*

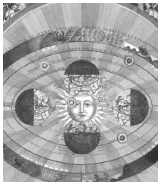
A1 Η αυτονομία της Αριστοτελικής Φύσης

A2 Η αυτονομία της Μεσαιωνικής Φύσης

A3 Η αυτονομία της Επιστημονικής Φύσης

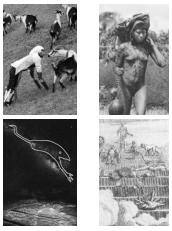
A4 Η αυτονομία της Πολιτιστικής Φύσης

A5 Η αυτονομία της Ανθρώπινης Λογικής Φύσης

A6 Η αυτονομία των Κόσμων

Συνοπτικό Διάγραμμα απόσχισης ανθρώπου από την υπόλοιπη φυσική κατασκευή στον νατουραλισμό

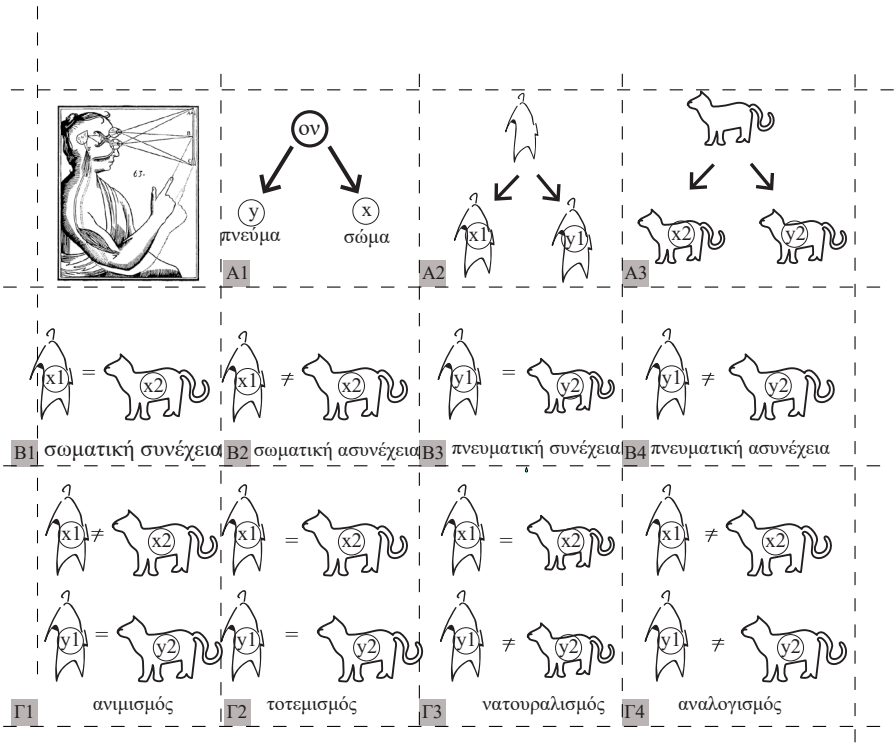
Η αυτονομία των τεσσάρων Κόσμων

Έως τώρα παρακολουθήσαμε τη σχέση του ανθρώπου με τη Φύση ως ένα ιστορικό φαινόμενο, το οποίο εξελίσσεται. Ακόμα και σήμερα δεν υπάρχουν παγκόσμιες και πανανθρώπινες σταθερές που οριοθετούν την ανθρώπινη από την μη-ανθρώπινη ύπαρξη. Συνυπάρχουν ταυτόχρονα ανθρώπινοι κόσμοι, όπου οι σκύλοι ερωτεύονται, κόσμοι όπου οι θάλασσες αποφασίζουν τη μοίρα των ανθρώπων και κόσμοι όπου τα άστρα είναι τα φυτά του ουρανού και κάθε φυτό είναι ένα γήινο άστρο. Οι κόσμοι αυτοί στη σύνθεσή τους δημιουργούν την πολιτισμική Φύση

Η μετάθεση ορίων μεταξύ ανθρώπινης και μη-ανθρώπινης ύπαρξης οδηγεί όχι μόνο στην ανάπτυξη διαφορετικών αντιληπτικών και χωρικών θεμάτων - αλλά και στην διαρκή υπενθύμιση ότι πέραν του πλήθους των διαχωριστικών σημείων μεταξύ των ειδών, υπάρχει και ένα πλήθος συζεύξεων, συνεχειών και συσχετίσεων μεταξύ τους.

Ωστόσο, *στην νεωτερικότητα ούτε κάνουμε αυτό που λέμε, ούτε λέμε αυτό που κάνουμε*[20]*. Ο δυϊσμός είναι ο μεθοδολογικός καταλύτης που σχεδιάστηκε για να επιταχύνει την αναγνώριση και παραγωγή υβριδίων μεταξύ ανθρώπινου και φυσικού αποκρύπτοντας τις διαδικασίες πραγματοποίησής τους.*

20 ο.π. σελ. 86, O Descola P. αναφέρεται στο έργο του Bruno L. (1993). *We Have Never Been Modern*

Διαγραμματική απεικόνιση της θεωρίας των τεσσάρων Κόσμων του Descola P.

Α1. Η Καρτεσιανή Δισυπόστατη Φύση του Όντος, ορίζει ότι:
Α2. Το ανθρώπινο ον
διαιρείται σε σώμα και πνεύμα
Α3. Για τον Descola κάθε ον διαιρείται σε σώμα και πνεύμα
Ως εκ τούτου δημιουργούνται:
Β1-Β4. Σχέσεις συνέχειας και ασυνέχειας ως προς την φυσική και πνευματική υπόσταση
μεταξύ ανθρώπου και άλλων όντων, βασισμένες στο αν ο άνθρωπος αποδέχεται ή όχι ότι έχει κοινή πνευματική ή/και σωματική κατασκευή με τα άλλα όντα

Γ1-Γ4. Η σύνθεση κατά ζεύγη των σχέσεων συνέχειας και ασυνέχειας δημιουργεί τους τέσσερις κόσμους.
Γ1. Ανιμισμός :
Τα όντα έχουν κοινή πνευματική υπόσταση και διακρίνονται λόγω διαφορών στην φυσική κατασκευή
Γ2. Τοτεμισμός:
Τα όντα έχουν κοινή πνευματική υπόσταση και κοινή φυσική κατασκευή
Γ3. Νατουραλισμός:
Η φυσική υπόσταση των όντων υποτάσσεται στους ίδιους νόμους και οι μεταξύ τους διαφορές προκύπτουν λόγω της διαφορετικής τους πνευματικής υπόστασης
Γ4. Αναλογισμός:
Μεταξύ των όντων, δεν υπάρχει κανένας κοινός τόπος, ούτε στον φυσικό, ούτε στον πνευματικό κόσμο

1.2 Η μέθοδος του Desola P. στην ανάλυση των τεσσάρων κόσμων

Για την σχηματοποίηση των τεσσάρων κόσμων ενεργοποιείται ένας μηχανισμός ο οποίος εδράζεται σε ομοιότητες και διαφορές, συνέχειες και ασυνέχειες και αναφέρεται στην εκάστοτε διαδικασία ταύτισης του ανθρώπου με το μη-ανθρώπινο (το άλλο). Θα μπορούσαν να επιστρατευτούν και άλλα εργαλεία σχηματοποίησης των τεσσάρων κόσμων που να αναφέρονται[21]:

Ο Descola προκειμένου να σχηματοποιήσει τους τέσσερις κόσμους χρησιμοποιεί, ad hoc, το δυισμό του Descartes διαιρώντας τα όντα σε πνεύμα (εσωτερικότητα) και σε σώμα (σωματικότητα).Οι παραδοχές που κάνει ο άνθρωπος στον εκάστοτε κόσμο αναφορικά με το αν αποδέχεται ή όχι, ότι έχει κοινή πνευματική ή/και σωματική κατασκευή με τα άλλα όντα φορτίζουν τις μεταβλητές που οδηγούν στους τέσσερις κόσμους.

21 ο.π. σελ. 109

1.3 Ανιμισμός

Η βασική αρχή του ανιμισμού είναι η αναγνώριση της ίδιας εσωτερικότητας σε ανθρώπινα και μη ανθρώπινα όντα. Στον ανιμισμό η ασυνέχεια του κόσμου δημιουργείται εξαιτίας της διαφορετικής φυσικής κατασκευής των όντων.

Στην προϊστορία του ανιμισμού, η εμφάνιση όλων των πλασμάτων ήταν ανθρώπινη, μονάχα τα ονόματά τους και κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς τους μαρτυρούσαν την επικείμενη μεταμόρφωσή τους σε διαφορετικά είδη. Κάποτε, τα νυχτοπούλια μαγείρευαν, οι γρύλοι έπαιζαν έγχορδα, το κολιμπρί έκανε κηπουρική και η σταχτάρα κυνηγούσε με φυσοκάλαμο[22].

Ύστερα, τα διάφορα είδη μεταμορφώθηκαν και απέκτησαν σώματα μη ανθρώπινα. Με την πραγματοποίηση της μεταμόρφωσης το σώμα έγινε ο οντολογικός διαφοροποιητής της ζωής .

Η ασυνέχεια της φυσικής υπόστασης των πλασμάτων δεν εξαχνώνεται στα όρια του σώματος, αλλά επεκτείνεται και καθορίζει ένα ιδιότυπο modus vivendi, το οποίο με τη σειρά του καταλαμβάνει έναν συγκεκριμένο χώρο στον κόσμο,; τον οποίο και διαμορφώνει αναλόγως. Έτσι, οι διαφορετικές σωματικότητες δεν συνιστούν μονάχα διαφορετικά ανατομικά και φυσιολογικά χαρακτηριστικά, αλλά διαφορετικές κοινωνίες και περιβάλλοντα. Οι σχέσεις μεταξύ των ειδών αντιμετωπίζονται ως σχέσεις μεταξύ διαφορετικών φυλών[23].

Στον ανιμισμό, τα σώματα μπορεί να είναι μορφές σταθερές, που αντιστοιχούν στα ιδιότυπα χαρακτηριστικά των οντοτήτων που κατοικούν σε αυτά, αλλά τα σώματα δεν είναι ικανά να περιορίσουν την οντότητα της οποίας εκπορεύονται. Ο άνθρωπος, μπορεί να ενσαρκωθεί σε ένα φυτό ή σε ένα ζώο, ένα ζώο μπορεί να υιοθετήσει τη μορφή ενός άλλου ζώου και ένα φυτό ή ένα ζώο μπορούν να κατοικήσουν στο σώμα

22 Στη μυθολογία των Jivaro ο.π. σελ. 131
23 ο.π. σελ. 137

ενός ανθρώπινου όντος. Οι μεταμορφώσεις αυτές πραγματοποιούνται στο χώρο του μύθου και των ονείρων. Ανάμεσα σε αυτές οι πιο συχνές αφορούν στη μεταμόρφωση κάποιου ζώου σε άνθρωπο, οι αμέσως πιο συχνές είναι οι μεταμορφώσεις ανθρώπων σε κάποιο ζώο και οι πιο σπάνιες είναι οι μεταμορφώσεις μεταξύ ανθρώπων και φυτών.

Ο άνθρωπος στον ανιμισμό, στολίζεται με φτερά, δόντια και δέρματα. Φορά μάσκες με ράμφη και τούφες άλλων ζώων. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκει να προσεγγίσει εκείνη την παρελθοντική στιγμή, όταν δεν υπήρχε ο διαχωρισμός μεταξύ του ανθρώπινου ζώου και των υπόλοιπων ζώων, παρά μονάχα διαφορετικά είδη ανθρώπινων ζώων. Ως ανθρώπινο σώμα, δεν νοείται το γυμνό σώμα αλλά το στολισμένο ανθρώπινο σώμα με στοιχεία από το βασίλειο των ζώων και των φυτών[24]. Οι μεταμορφώσεις ανάμεσα σε ανθρώπους δεν υφίστανται στα ανιμιστικά μοτίβα, καθώς συνιστούν ταυτολογία που δεν εξυπηρετεί τα ανιμιστικά μοτίβα. Η ανταλλαγή βιολογικών ιδιοτήτων, είναι βασικός στόχος των μεταμορφώσεων προκειμένου τα πλάσματα να οδηγηθούν σε διαφορετικές οπτικές της πραγματικότητας[25]. Αυτή η συνθήκη στον ανιμισμό ονομάζεται προοπτική (perspectivism). Στην ανιμιστική προοπτική, δίνεται το δικαίωμα σε ένα είδος, μέσω της μεταμόρφωσης, να εκμεταλλευτεί τη διαφορετική φυσική κατασκευή άλλων ειδών και να αξιοποιήσει τα εναλλακτικά εργαλεία που του προσφέρονται (για παράδειγμα τα μάτια του λαγού ή της κουκουβάγιας), ώστε να δει και να κατανοήσει τον κόσμο[26].

Η μεταμόρφωση, δεν είναι κάποιο είδος αποκάλυψης ή μεταμφίεσης. Συνιστά μία στιγμή κορύφωσης κατά την οποία τα πλάσματα αποτινάσσουν την ασυνέχεια που αποτυπώνεται στην φυσική τους υπόσταση και επέρχεται η συμπάθεια. Το ανθρώπινο ζώο, μπαίνει στη θέση του μη ανθρώπινου ζώου. Πρόκειται για μια διαδικασία που θα μπορούσαμε να απο-

24 Φυλή Orokaiva στη Νέα Γουινέα ο.π. σελ. 133
25 ο.π. σελ. 137
26 Viveiros de Castro, E..(1998). "*Cosmological Deixis and Amerindian Perspectivism*." *Journal of the Royal Anthropological Institute*, τόμος 4, σελ. 469

ως ανθρώπινο σώμα, δεν
νοείται το γυμνό σώμα
αλλά το στολισμένο αν-
θρώπινο σώμα με σημεία
από το βασίλειο των ζώων
και των φυτών
φυλή Kayapo, Αμαζώνιος

καλέσουμε και αναμόρφωση[27]. Ως προς τη συχνότητα τους, οι μεταμορφώσεις, ούτε πραγματοποιούνται αδιακρίτως και αλλεπάλληλα, ούτε αποτελούν μια πολύ ξεχωριστή ονειρική, μυθική ή τελετουργική στιγμή. Πρόκειται για μια διαδικασία οργανικής συμπλοκής μεταξύ πραγματικότητας και συμβολισμού.

Για παράδειγμα, οι ιθαγενείς Achuar (Ασούαρ) του Αμαζονίου, μεταμορφώνονται στο θήραμα τους, ώστε να κατανοήσουν τις κινήσεις του και να το παγιδεύσουν. Αυτό δεν σημαίνει ότι η μεταμόρφωση είναι πράξη αμιγώς ωφελιμιστική. Προτού σκοτώσουν το θήραμα, οι κυνηγοί Ασούαρ του τραγουδούν ως αναγνώριση της κοινής τους εσωτερικής υπόστασης. Όταν οι Achuar σκοτώνουν ένα ζώο για να το φάνε, υιοθετούν τα ορφανά μωρά, τα θηλάζουν και τα καλούν tanku. Τα tanku είναι ήμι-οικόσιτα, δηλαδή είναι ελεύθερα, καθώς οι Achuar δεν τα αναπαράγουν, δεν τα κυνηγούν, δεν τα τρώνε, ακόμα και όταν πεθάνουν. Τα φυτά και τα ζώα του δάσους είναι τα tanku του Shakaim[28], της θεότητας-προστάτη του δάσους.

27 ο.π. σελ. 138
28 ο.π. σελ. 39

1.4 Τοτεμισμός

Στον τοτεμισμό τα όντα έχουν κοινή πνευματική υπόσταση και κοινή φυσική κατασκευή. Βασικό χαρακτηριστικό του τοτεμισμού είναι η ταύτιση ανθρώπων και ανθρώπινων χαρακτηριστικών με μη ανθρώπους. Στον τοτεμισμό, δημιουργούνται συγγενικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, βασισμένες σε αντιθέσεις που προέρχονται από το βασίλειο των ζώων και των φυτών. Καταστατικό σημείο της οντολογίας του τοτεμισμού είναι το Όνειρο ή η Εποχή του Ονείρου, η «alchera»[29].

Το όνειρο συνδέεται με τελετές και σχετίζεται με την κοσμογονία. Στο τοτεμικό όνειρο η αρχή του κόσμου προέκυψε όταν προαιώνια πλάσματα, τα πλάσματα του ονείρου, αναδύθηκαν από τα έγκατα της γης. Η άνοδος των πρώτων κατοίκων του κόσμου, άφησε στίγματα στο περιβάλλον, τα οποία είναι ορατά ακόμα και σήμερα με τη μορφή βράχων, πηγών, δασών και εδαφικών χρωματισμών. Τα πρώτα αυτά πλάσματα, ακολούθησαν μια πορεία προς τον ουρανό και σύντομα εξαφανίστηκαν. Τα πλάσματα του ονείρου δημιούργησαν τα σύγχρονα πλάσματα που κατοικούν στον κόσμο, καθώς και την ονοματοδοσία τους. Συν τοις άλλοις, οι "Πρώτοι" κληροδότησαν στον κόσμο, θρησκευτικά ήθη, αντικείμενα, οργανικά και άλλα αβιοτικά στοιχεία του περιβάλλοντος. Τα όντα αυτά αναπαρίστανται ως υβρίδια ανθρώπων και μη ανθρώπων, διαιρεμένα σε διαφορετικές ομάδες, ήδη από τη στιγμή της άφιξής τους. Τα ανθρώπινα στοιχεία των αρχέγονων όντων, αφορούν στη συμπεριφορά τους, στη γλώσσα και στα κίνητρα των πράξεών τους. Τα μη ανθρώπινα στοιχεία αφορούν στην εμφάνιση και στα ονόματα τους που ταυτίζονται με φυτά και ζώα . Τα πρώτα όντα συνιστούν τη γενεσιουργό δύναμη πνευμάτων στις τοποθεσίες όπου εμφανίστηκαν. Τα

29 ο.π. σελ. 146

πλάσματα αυτά επιβιώνουν καθώς μετενσαρκώνονται σε αντικείμενα, σε ανθρώπινα και σε μη ανθρώπινα ζώα.

Η Εποχή του Ονείρου ορίζει μια διαφορετική αντίληψη του χρόνου, καθώς δεν αναφέρεται σε ένα παρελθόν που μνημονεύεται, ούτε σε ένα αναδρομικό παρών, αλλά αποτελεί έκφραση μιας ενδελέχειας που ορίζει την τάξη του κόσμου. Στον τοτεμισμό οι τομές του κόσμου προϋπήρχαν, εκφράστηκαν από τα πρώτα όντα την εποχή του ονείρου και συνεχίζουν να εκφράζονται. Αντίθετα στον ανιμισμό όλη η πλάση ήταν κάποτε ενιαία, με τους ανθρώπους να χωρίζονται στη συνέχεια.

Η κατασκευή των τοτέμ αφορά σε μια διαδικασία αναζήτησης συμπλεγμάτων από κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ υλικών και άυλων μορφών, ζωντανών και άυλων παραγόντων για την εδραίωση κατηγοριοποιήσεων. Στον τοτεμισμό, δημιουργούνται τομές, όπου ταξινομούνται μαζί άνθρωποι, ζώα, φυτά και άλλα στοιχεία του περιβάλλοντος. Παρουσιάζονται διαφορετικές κατηγορίες τοτέμ[30]:

Τα **ατομικά τοτέμ** (individual totemism), ορίζουν τη σχέση του μάγου της φυλής με κάποιο είδος (συνήθως ερπετά), που συνιστά βοηθό του, μεταφέροντας ασθένειες ή θεραπείες ή λειτουργώντας ως κατάσκοπός του.

Τα **έμφυλα τοτέμ** (sexual totemism), διαιρούν άνδρες και γυναίκες σε διαφορετικές ομάδες, με την κάθε μια από αυτές να αποκτά το δικό της τοτέμ. Τα ζώα που αναπαρίστανται στα τοτέμ, άλλοτε έχουν στενή συγγένεια με τους ανθρώπους και άλλοτε πιο χαλαρούς δεσμούς με αυτούς.

---

30 Ο Descola αντλεί περιεχόμενο από το έργο του Elkin, A.. 1933. "*Studies in Australian Totemism: The Nature of Australian Totemism*.", ο.π. σελ. 148-155

για τους Αβορίγινες
η μαύρη στρουθοκά-
μηλος συμβολίζει το
Baiame, πλάσμα της
εποχής του ονείρου,
που μετά τη δημιουργία
του κόσμου, πήγε να
κατοικήσει στα άστρα.

Οι Αβορίγινες βλέπουν
το Baiame στα σκο-
τεινά νεφελώματα του
Γαλαξία

Τα **εννοιολογικά τοτέμ** (conceptual totemism), αφορούν στην αφιέρωση παιδιών στο τοτέμ που αντιστοιχεί στον χώρο, πραγματικό ή ονειρικό, όπου η μητέρα τους αντιλήφθηκε την εγκυμοσύνη.

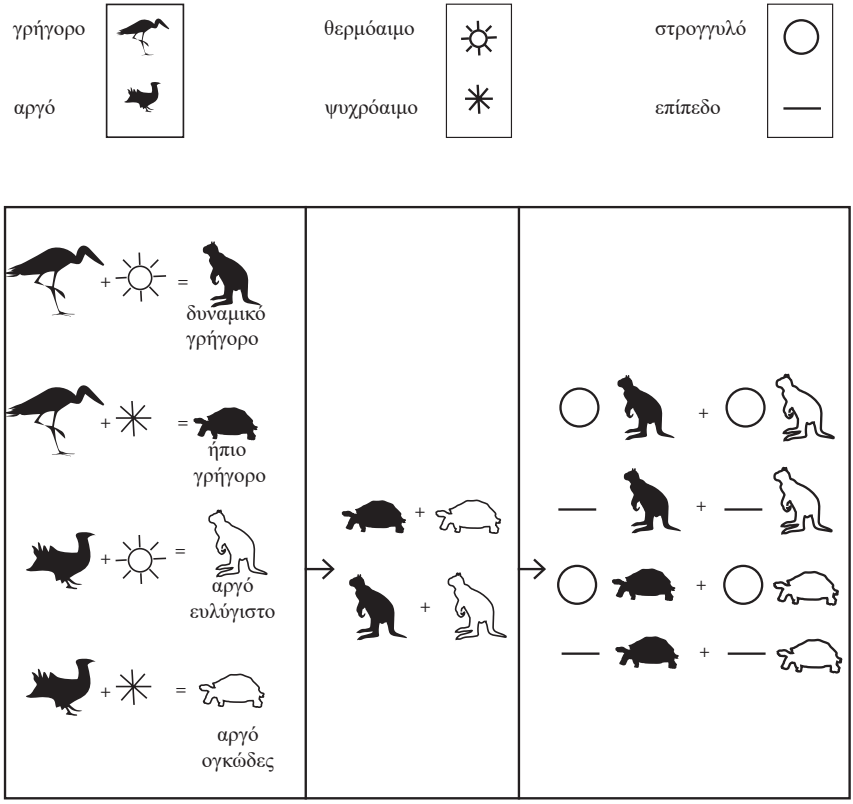
Τα **γενεαλογικά τοτέμ** (clan totemism), συνδέουν όλα τα άτομα μητρογραμμικά ή πατρογραμμικά με την τοτεμική οντότητα από την οποία προέρχεται η κοινότητα. Το γεγονός αυτό ορίζει τις σχέσεις μεταξύ των μελών της κοινότητας και των κοινοτήτων μεταξύ τους και απαγορεύει τη βρώση των τοτεμικών ειδών, καθώς τα τοτεμικά πλάσματα και οι άνθρωποι συστήνονται ως φυσικά και πνευματικά ομοούσια.

Στις διάφορες εκφάνσεις του τοτεμισμού, ο άνθρωπος μπορεί να ταυτιστεί τόσο σωματικά όσο και πνευματικά με άλλα όντα.

Τα τοτέμ, είναι ταξινομικά εργαλεία, καθώς η κοινότητα ως όλον, διαιρείται σε συμπληρωματικά μεταξύ τους τμήματα. Για παράδειγμα, ένα μητρογραμμικό γενεαλογικό τοτέμ μπορεί να εκφραστεί από μία συνάρτηση που αποδίδει έως οκτώ διαφορετικούς συνδυασμούς, βασισμένους σε τρία ζεύγη διακρίσεων:

> Δύο μισά αντιπροσωπεύονται από έναν γερανό και έναν αγριόγαλο[31]. Καθένα από αυτά τα δύο τοτέμ ενσωματώνει μια συλλογή από 20 στοιχεία που συμβολίζουν ηθικά, φυσικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά και αντιστοιχούν ένα προς ένα, από τοτέμ σε τοτέμ. Η πρωταρχική διάκριση είναι το γρήγορο ή αργό, που με τη σειρά του αναλύεται σε έξυπνο ή χαζό, ενεργητικό ή παθητικό, λεπτό ή παχουλό.

31 Χρησιμοποιείται το παράδειγμα της φυλής Wunamba

τοτεμικές ταξινομήσεις

Αν προσθέσουμε τη διάκριση θερμόαιμο ή ψυχρόαιμο[32], στο γρήγορο-αργό, τότε προκύπτουν επιπλέον ζεύγη. Το γρήγορο αντιστοιχεί περαιτέρω στο δυναμικό γρήγορο που συμβολίζεται από ένα καγκουρό, που είναι θερμόαιμο και στο ήπιο γρήγορο που συμβολίζεται από ένα ερπετό, το οποίο είναι ψυχρόαιμο. Το αργό διαιρείται στο αργό ευλύγιστο που συμβολίζεται από ένα διαφορετικό είδος καγκουρό, άρα θερμόαιμο και στο ογκώδες αργό που συμβολίζεται από ερπετό ίδιου γένους αλλά άλλου είδους, άρα ψυχρόαιμο. Το σύστημα αυτό καθορίζει τα ζεύγη, γρήγορο-δυναμικό με αργό-ευλύγιστο και γρήγορο-ήπιο με αργό ογκώδες, δηλαδή παντρεύει μεταξύ τους τα διαφορετικά γένη των καγκουρό και μεταξύ τους τα διαφορετικά γένη των ερπετών και έτσι προκύπτουν οι τέσσερις ενότητες σε δύο ζεύγη. Στο ζεύγος θερμόαιμο-ψυχρόαιμο κατ' αντιστοιχία με το γρήγορο-αργό υποβόσκουν κι άλλα χαρακτηριστικά, είτε φυσικά που αφορούν στο χρώμα του αίματος, είτε ιδιοσυγκρασιών όπως αποφασιστικότητα και αδιαφορία.

Η τρίτη διάκριση είναι στρογγυλό ή επίπεδο. Κατά αυτόν τον τρόπο προκύπτουν οκτώ ενότητες σε τέσσερα ζεύγη: στρογγυλό-γρήγορο-θερμόαιμο με στρογγυλό-αργό-θερμόαιμο, στρογγυλό-γρήγορο-ψυχρόαιμο με στρογγυλό-αργό-ψυχρόαιμο, επίπεδο-γρήγορο-θερμόαιμο με επίπεδο-αργό-θερμόαιμο και επίπεδο-γρήγορο-ψυχρόαιμο με επίπεδο-αργό-ψυχρόαιμο πριν και αυτά κατακερματιστούν σε άλλες δευτερεύουσες ιδιότητες.

32 Χρησιμοποιείται το παράδειγμα της φυλής Kariera

Ο όρος τοτέμ για τους ιθαγενείς στη Βόρεια Αμερική, έχει διαφορετική χρήση από αυτή των Αβοριγίνων και δηλώνει φιλική ή συγγενική σχέση. Η συνέχεια μεταξύ ανθρώπων και άλλων πλασμάτων αφενός είναι κατά βάση μεταφορική και αφετέρου δεν συνιστά τον δεσμό της κοινότητας με κάποιο ζώο/φυτό/ πράγμα αλλά το δεσμό ενός ατόμου με ένα είδος, για παράδειγμα τους λύκους. Οι τοτεμικές αναπαραστάσεις συστήνονται ως πνεύματα που καθοδηγούν και προστατεύουν τον άνθρωπο συγκροτώντας ένα οντολογικό σύστημα που ακροβατεί μεταξύ ανιμισμού και τοτεμισμού.

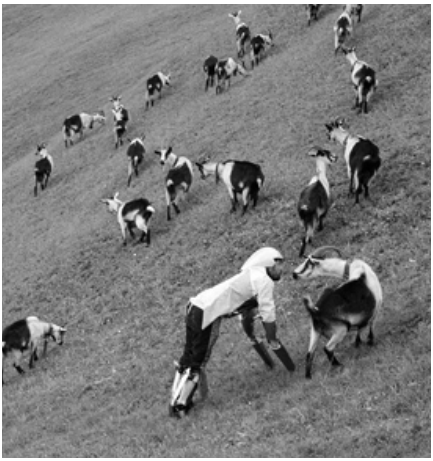
Οι τοτεμικές αναπαραστάσεις της κοινότητας είναι καθοριστικής σημασίας για τις κοινότητες , καθώς ενίοτε μαρτυρούν/καθορίζουν τη δίαιτα, τα έθιμα, την ιδιοσυγκρασία και την ανάπτυξη ικανοτήτων στα μέλη της. Ομάδες της φυλής Chickasaw της νοτιοανατολικής βόρειας Αμερικής με το προσωνύμιο πούμα, είχαν αποστροφή για το νερό, όμοια με των αιλουροειδών, ζούσαν στα βουνά και τρέφονταν αποκλειστικά από το κυνήγι. Αντίστοιχα οι άνθρωποι “αγριόγατες” κοιμούνταν τη μέρα και κυνηγούσαν τη νύχτα, οι άνθρωποι αλεπούδες ζούσαν από το πλιάτσικο, βαθιά στο δάσος και ήταν περήφανοι για την ανεξαρτησία τους, οι άνθρωποι ρακούν τρέφονταν με ψάρια και άγρια φρούτα κ.ο.κ.

1.5 Νατουραλισμός

Στον νατουραλισμό η φυσική και βιολογική υπόσταση των όντων υποτάσσεται στους ίδιους φυσικούς νόμους, ενώ οι διαφορές μεταξύ τους προκύπτουν λόγω της διαφορετικής τους πνευματικής υπόστασης. Νατουραλισμός και ανιμισμός είναι αντιδιαμετρικά συστήματα, με τον νατουραλισμό να χαρακτηρίζεται ως πολυπολιτισμικός και τον ανιμισμό πολυνατουραλιστικός.

Στον νατουραλισμό η κοινωνικότητα από επιλογή, η κατασκευή κανόνων, η κατανομή ρόλων και εργασιών η δημιουργία γλώσσας, συνιστά αποκλειστικό προνόμιο του ανθρώπινου είδους. Οι άνθρωποι κάνουν όλα αυτά που δεν κάνουν τα ζώα. Στον νατουραλισμό, όπως και στον ανιμισμό, το πρότυπο της κοινωνίας είναι η ανθρώπινη κοινωνία. Η διαφορά μεταξύ των δύο αυτών οντολογιών, έγκειται στο γεγονός ότι στον νατουραλισμό το πρότυπο αυτό περιορίζεται μονάχα στους ανθρώπους, ενώ στον ανιμισμό επεκτείνεται και στα υπόλοιπα είδη. Στον ανιμισμό, η φύση είναι ανάλογη της κουλτούρας ενώ στο νατουραλισμό κουλτούρα και φύση είναι αντιθετικά στοιχεία.

Στο προηγούμενο κεφάλαιο (κεφ. 1) παρακολουθήσαμε τη γενεαλογία του νατουραλισμού από την αρχαιότητα έως το νεωτερισμό, τη δημιουργία ενός αγεφύρωτου χάσματος, μεταξύ ανθρώπου και υπόλοιπου κόσμου και την τοποθέτηση του ανθρώπου εξωτερικά του κόσμου, λόγω των μοναδικών διανοητικών του δυνατοτήτων. Η υλική υπόσταση του ανθρώπου είναι ο κρίκος που τον κρατά δέσμιο με τον υπόλοιπο κόσμο. Εντούτοις ακόμα και εντός του νατουραλισμού υπάρχουν ενστάσεις που επιχειρούν να κάμψουν το παραπάνω σχήμα.

Ο Thomas Twaites, περιγράφει την ερευνητική του εργασία: « *[...]GoatMan, is about my project to take a holiday from being human by becoming a goat.*», Twaites, T. (2017).

Ο Montaigne , στην "Απολογία του Raymond Sebond", αμφισβητεί τη λογική ως αποκλειστικό προνόμιο της ανθρωπότητας[33]. Επιστρατεύοντας παραδείγματα ζώων που μιμούνται την ανθρώπινη γλώσσα και διερωτάται αν τα ζώα έχουν επιθυμία μάθησης. Τον 20 ο αιώνα, ο ζωολόγος Griffin D., πιστώνει στα ζώα συνείδηση και υποκειμενικότητα. Παρατηρώντας τον χαρακτήρα τους, υποστηρίζει ότι τα ζώα προγραμματίζουν και σχεδιάζουν τις δραστηριότητες τους. Τα γενικό σχήμα της ανθρώπινης γλώσσας έχει ομοιότητες με συστήματα επικοινωνίας που χρησιμοποιούν πίθηκοι και πουλιά,

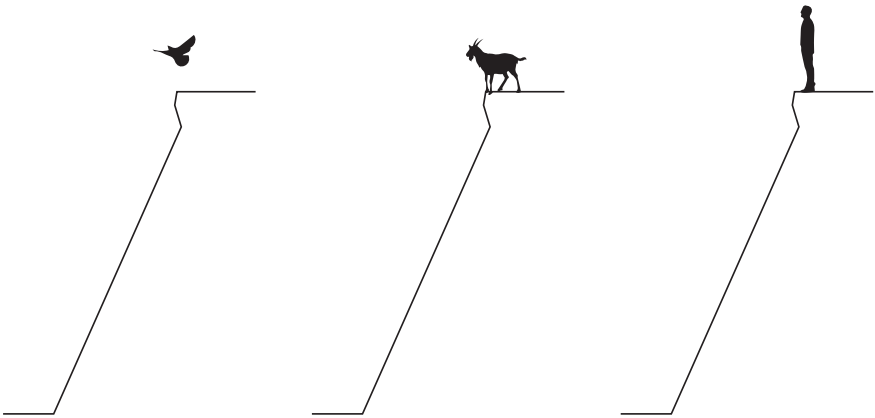
Στην οικολογική θεώρηση της όρασης, των Gibson J. και Ingold T[34]., υπάρχει η αρχή της προσιτότητας (affordance), για την εξέταση της αντίληψης του περιβάλλοντος ανά είδος. Για παράδειγμα, το όριο ενός βράχου για το πρόβατο αναπαριστά τη δυνατότητα βαδίσματος κατά μήκος του ορίου,για τον άνθρωπο αναπαριστά το όριο πριν την πτώση στο κενό και για το όρνιο το σημείο απογείωσης. Επιπλέον, αμφισβητείται το γεγονός ότι κατά την οπτική αντίληψη του περιβάλλοντος μεσολαβεί η εσωτερική αναπαράσταση της εικόνας στον εγκέφαλο. Σύμφωνα με την παραπάνω θεωρία υπάρχουν μονάχα οπτικά ερεθίσματα, τα οποία γίνονται αντιληπτά από τους κατάλληλους αισθητηριακούς υποδοχείς όρασης. Οι επιστημονικές αυτές θεωρίες συνδέθηκαν με τον φιλοσοφικό ρεύμα του φυσικαλισμού[35].

---

33 Ο Descola αναφέρεται στην ανάλυση του Pierre Bayle, Montaigne 1987, ο.π. σελ. 174

34 Ο Descola αναφέρεται στο έργο των Gibson, J. 1979. *The Ecological Approach to Visual Perception* και Tim Ingold, eds. 1993. *Tools, Language and Cognition in Human* Evolution

35 Ο φυσικαλισμός, είναι φιλοσοφική θεώρηση, που προτείνει τη φυσική για την ερμηνεία κάθε επιστημονικής πρότασης, με υποστηρικτές όπως ο Slik και τον Carnap. Η φυσικαλιστική επιστήμη της ψυχολογίας αντιστοιχεί ψυχικά βιώματα με φυσικά φαινόμενα ή σωματικές καταστάσεις, Μπαλτάς Α.,(2019), σελ 48-49

σύμφωνα με την αρχή της προσιτότητας (affordance), το όριο ενός βράχου για το πρόβατο αναπαριστά τη δυνατότητα βαδίσματος κατά μήκος του ορίου,για τον άνθρωπο αναπαριστά το όριο πριν την πτώση στο κενό και για το όρνιο το σημείο απογείωσης

Εκτός της Φυσκής και της Βιολογίας, θεμέλιο της οντολογίας του νατουραλισμού είναι η Ηθική και οι ανθρωπιστικές επιστήμες με πυρήνα το Δίκαιο. Η συνείδηση του εγώ, παράγει την υποκειμενικότητα, η υποκειμενικότητα παράγει την ηθική αυτονομία και η ηθική αυτονομία παράγει την ευθύνη και την ελευθερία. Ως εκ τούτου, όσο τα φυτά και τα ζώα δεν έχουν γνώθι σαυτόν δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθούν πολιτικές και οικονομικές σχέσεις με αυτά, με τη συνεπακόλουθη υποταγή των μη-ανθρώπων στα διατάγματα της ανθρωπότητας που λειτουργεί ιμπεριαλιστικά ως προς αυτά.

Η περιβαλλοντική ηθική αποτελεί ένα κράμα θεωριών που αντιτίθεται στις νατουραλιστικές νόρμες και μπορεί να σχηματοποιηθεί σε δύο υποκατηγορίες . Ο πρώτη κατηγορία δίνει έμφαση στην επέκταση δικαιωμάτων σε άλλα είδη (extentionist ethics)[36]. Οι επεκτατικές προσεγγίσεις θεωρούνται περισσότερο ανθρωποκεντρικές, καθώς η επέκταση των δικαιωμάτων βασίζεται στις φυσικές και εσωτερικές ομοιότητες που παρουσιάζουν τα διάφορα είδη σε σχέση με τον άνθρωπο. Ως εκ τούτου, οντότητες όπως τα φυτά ή τα αβιοτικά στοιχεία, όπως τα βουνά ή τα ποτάμια, αποκλείονται από τις διαδικασίες απόδοσης δικαιωμάτων.

Ο δεύτερος κλάδος της περιβαλλοντικής ηθικής, είναι η ολιστική ηθική (holistic ethics)[37]. Η ολιστική ηθική, σύμφωνα με τον Aldo Leopold, δίνει έμφαση στην ευθύνη του ανθρώπινου είδους ως προς τη διατήρηση ισορροπιών μεταξύ των κοινοτήτων του οικοσυστήματος και αποκτά κοινά χαρακτηριστικά με τον ανιμισμό ως προς τις σχέσεις που επιχειρεί να οργανώσει μεταξύ των διαφόρων οντοτήτων. Ο Aldo Leopold

36 Ο Descola αναφέρεται στο έργο του Singer, Peter. (1979). *Practical Ethics*., ο.π.194

37 Ο Descola αναφέρεται στο έργο του Leopold, A.(1949). *A Sand County Almanach* ο.π.196

αντλεί τα βασικά θέματα του έργου του από την ενασχόληση του με το κυνήγι. Στο κυνήγι, προκειμένου να παγιδευτεί το θήραμα, ο κυνηγός τοποθετείται στη θέση του μη-ανθρώπινου ζώου, αποδυναμώνοντας την ανθρωποκεντρική θεώρηση που βρίσκεται εγκατεστημένη στον πυρήνα πολλών θεωριών για τα δικαιωμάτων των ζώων. Η οργανική αλληλεγγύη του John Baird Callicott[38], υποστηρίζει ότι η ενότητα του όλου υπάρχει ανεξάρτητα από τα άτομα που το απαρτίζουν, δίνοντας έμφαση στα οικοσυστήματα, έναντι μεμονωμένων ιδών.

38 Ο Descola αναφέρεται στο έργο του Callicott J., (1989). In Defense of the Land Ethic: Essays in Environmental Philosophy. ο.π. σελ. 197

1.6 Αναλογικά συστήματα

Αν το συμμετρικό σύστημα του νατουραλισμού είναι ο ανιμισμός, τότε το συμμετρικό σύστημα του τοτεμισμού είναι το αναλογικό[39]. Στα αναλογικά συστήματα δεν υπάρχει συνέχεια, ούτε ως προς τη φυσική, ούτε ως προς την εσωτερική υπόσταση των όντων. Στην αναλογία η συλλογή των όντων διαιρείται σε πολλές οντότητες, μορφές και ουσίες, βάσει μικροδιαφορών, που διαβαθμίζονται. Στα αναλογικά συστήματα το σύστημα των διαφορών συνιστά και συστατικό στοιχείο ενός δικτύου αναλογιών που συνδέουν μεταξύ τους τις ιδιότητες των οντοτήτων. Στα αναλογικά συστήματα δημιουργούνται διακριτά αντικείμενα και στη συνέχεια εντοπίζονται ομοιότητες μεταξύ αυτών των αντικειμένων, προκειμένου να καταστούν συγκρίσιμα

Παραδείγματα αναλογικών συστημάτων παρουσιάζονται στην κινέζικη γεωμαντεία, όπου δημιουργούνται συμπλέγματα μεταξύ μικρόκοσμου και μακρόκοσμου. Σε Αφρικανικές κουλτούρες, πιστεύεται ότι η κοινωνική αναστάτωση μπορεί να προκαλέσει κλιματικές καταστροφές. Υπάρχουν ιατρικές πρακτικές που αναζητούν ομοιότητες ανάμεσα σε αντικείμενα και όργανα του ανθρώπινου σώματος για την σύσταση θεραπειών. Υπό το πρίσμα ενός αναλογικού συστήματος λειτουργούσε τόσο ο Μεσαίωνας, όσο και η Αναγέννηση. Η μεγάλη αλυσίδα της ύπαρξης, συνιστά την κατασκευή μιας ιεραρχικής δομής για την ταξινόμηση όλης της ύπαρξης και της ύλης, όπως αυτή έχει οριστεί από τον Θεό. Συνέχεια και ασυνέχεια συνυπάρχουν, χάρη στην ιεραρχία που διακρίνει και συνδέει τα ξεχωριστά αντικείμενα.

39 ο.π. σελ. 197

Στον μεσαίωνα, επικρατεί η αντίληψη ότι ο κόσμος διαιρείται σε πολλά τμήματα τα οποία βρίσκονται σε διαμάχη[40]. Η τελική επικράτηση της αρμονίας συμβαίνει λόγω θεϊκών δυνάμεων που κατευθύνουν τη ροή των πραγμάτων με βάση τη λογική. Όλα τα αντικείμενα έχουν έναν σκοπό, επομένως η τελεολογία των αντικειμένων, είναι αυτή που τα διακρίνει και τα κατασκευάζει. Η διαφορετικότητα μεταξύ των αντικειμένων διαβαθμίζεται και οι μέγιστες τιμές της παράγουν αντίθετα αντικείμενα. Η τελειότητα αφορά μονάχα το όλον, στο οποίο εμπεριέχεται και το κακό, ως τμήμα του τέλειου θείου πλάνου. Στη λογική του μεσαίωνα συνυπάρχουν μεθοδολογικά, ο επαγωγικός συλλογισμός, η διαλεκτική, η επίκληση στην αυθεντία και ο συμβολισμός.

Στην Αναγέννηση, ο άνθρωπος ζει σε έναν διαιρεμένο κόσμο γεμάτο σημάδια, ο οποίος διέπεται από μια σειρά ομοιοτήτων μεταξύ των αντικειμένων[41]:

Η "convenientia" αφορά στη ομοιότητα λόγω επαφής, σχηματίζοντας μια νοητή αλυσίδα (στον ουρανό υπάρχουν όσα πλάσματα υπάρχουν στη γη και το νερό).

Η άμιλλα (aemulatio) αφορά στην ομοιότητα δίχως να είναι αναγκαία η επαφή, συνιστά μια μορφή ενεργητικής αντανάκλασης. Το αντικείμενο και το είδωλό του δεν είναι ίσα, διότι δημιουργούν ομόκεντρους συναγωνιστικούς κύκλους (τα άστρα είναι τα φυτά του ουρανού, και κάθε φυτό είναι ένα γήινο άστρο, τα πρώτα γεννούν τα δεύτερα και τα ποτίζουν με κάποια ιδιαίτερη αρετή).

---

40 Ο Descola αναφέρεται στο έργο του Πλωτίνου και των Νεοπλατωνικών Φιλοσόφων ο.π. σελ. 203

41 Foucault, M. (2012), σελ.44-56

Η *αναλογία*[42] αφορά στην ομοιότητα, μέσω λιγότερο προφανών και λεπτότερων σχέσεων, μεταξύ των αντικειμένων, τοποθετώντας στο κέντρο όλων των σχέσεων που δημιουργούνται τον άνθρωπο (τα επτά ανοίγματα του προσώπου αντιστοιχούν στους πλανήτες του ουρανού).

Η συμπάθεια είναι η ομοιότητα που προκαλεί κινητικότητα και ενεργοποιεί το συμπλησιασμό των πραγμάτων (τα βαριά αντικείμενα έλκονται προς τη βαρύτητα του εδάφους και τα ελαφριά αντικείμενα έλκονται προς την ελαφρότητα του αιθέρα).

Το 17ο και το 18ο αιώνα, δίνεται ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στις σχέσεις των αντικειμένων. Τα διακριτά αντικείμενα όχι μόνο πολλαπλασιάζονται, αλλά δημιουργούν και πολλαπλούς δεσμούς μεταξύ τους[43], σε βαθμό που γίνεται δύσκολο να προσδιοριστούν με σαφήνεια τα όρια που καθορίζουν την εκάστοτε ύπαρξη. Πρόκειται για τη σταδιακή μετάβαση της Δύσης από την αναλογία στον νατουραλισμό. Χαρακτηριστικό των αναλογικών συστημάτων είναι ότι συχνά δεν είναι σαφές ποια χαρακτηριστικά εδράζονται στη φυσική και ποια στην εσωτερική υπόσταση των πραγμάτων.

Στην μεξικάνικη οντολογία υπάρχουν, επί της αρχής, τέσσερα στοιχεία, 1. toncacayo, 2. tonali, 3. teyolia, 4. ihiyotl[44], τα οποία απαντώνται όχι μονάχα σε κάθε άνθρωπο, αλλά και σε κάθε ύπαρξη,.

---

42 Στο σημείο αυτό η αναλογία αφορά σε μία από τις τέσσερις προσομοιότητες που αναφέρει ο Φουκώ. Η αναλογία στο έργο του Descola είναι μια πιο γενική έννοια, στην οποία κατηγοριοποιούνται όλες οι προσομοιότητες που αναφέρει ο Φουκώ, αλλά και παρόμοια συστήματα από όλο τον κόσμο

43 Ο Descola αναφέρεται στο έργο του Leibniz L. (1908) *De Rerum Originatione Radicali*, ο.π. σελ. 204

44 ο.π. σελ. 207-221

1. Το σώμα, η σάρκα (tonacayo) συνιστά μια αυθύπαρκτη ρυθμιστική αρχή.
2. Η μοίρα- πεπρωμένο, (tonali) αναδεικνύεται ως η πιο ανεξάρτητη αρχή από τις υπόλοιπες τρεις και κατοικεί στο κεφάλι, συνιστά επίκτητο χαρακτηριστικό που αποδίδεται στο άτομο μέσω κάποιας τελετής.
3. Η ιδιοσυγκρασία (teyolia) εδράζεται στην καρδιά και είναι το εκ γενετής ζωοποιό χαρακτηριστικό του ατόμου. Με την έλευση της αποικιοκρατίας αυτή η αρχή ταυτίστηκε με τη ψυχή.
4. Η αύρα (ihiyotl), που κατοικεί στο συκώτι, αφορά στα συναισθήματα που προκαλεί το άτομο, λόγω της ιδιαίτερης μορφής του, όπως της κατατομής του προσώπου του κλπ.
Τα τέσσερα στοιχεία, οι ιδιότητες που τους αποδίδονται και η ένταση με την οποία εμφανίζονται αυτές οι ιδιότητες αποτελούν τα εργαλεία για την ταξινόμηση των αντικειμένων και για τη σύσταση των μεταξύ τους σχέσεων. Συγγενικές αντιλήψεις εμφανίζονται και στη Δυτική Αφρική[45] (Μάλι, Μπουρκίνα Φάσο, Σενεγάλη)

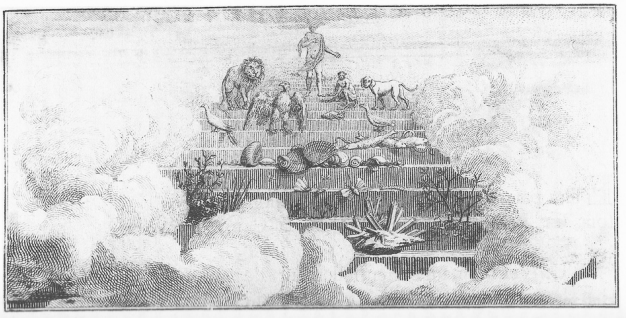
Στην Μεξικάνικη οντολογία, υπάρχει μια έντονη κινητικότητα κατά την οποία οι διάφορες υπάρξεις με όχημα τα καταστατικά τους στοιχεία (toncacayo, tonali, teyolia, ihiyotl) μπορούν να περιπλανηθούν από σώμα σε σώμα[46]. Υπάρχουν σαφώς προσδιορισμένα πρωτόκολλα που ορίζουν τις μετακινήσεις που λαμβάνουν χώρα από σώμα σε σώμα και ελέγχουν φυσικά ή και εσωτερικά τα άτομα. Το μέσοαμερικάνικο φαινόμενο της κινητοκότητας των ψυχών ονομάζεται Ναγουαλισμός.

45 Ο Descola αναφέρεται στα Μάλι, Μπουρκίνα Φάσο, Σενεγάλη ο.π. σελ. 221
46 Για παράδειγμα, κατά την κατανάλωση αλκοόλ από το χυμό Αγαύης, pulque, ένα κουνέλι ξενιστής ορίζει τη συμπεριφορά του πότη, ο.π. σελ. 214

Οι σχέσεις που δημιουργούνται στο αναλογικό σύστημα δεν αποτελούν μονάχα ένα υπερβατικό σύστημα, αλλά και ένα πρακτικό σύστημα πλοήγησης στην καθημερινότητα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και των προκλήσεων που ανακύπτουν από αυτή. Τυπικά προβλήματα είναι: Η αντιμετώπιση μιας φυσικής καταστροφής , η κατασκευή και ο προσανατολισμός των κτιρίων, η οργάνωση του χρόνου, η κοινωνική ζωή και τη διακυβέρνηση. Η ταχύτητα και η σαφήνεια στη λήψη αποφάσεων, που απαιτούνται στην καθημερινότητα, εμποδίζονται από το πλήθος των αντικειμένων και τις πολύπλοκες σχέσεις που τα διέπουν. Ως εκ τούτου, η δημιουργία αντιθέτων είναι επίσης εμφανής και στα μεσο-αμερικάνικα αναλογικά συστήματα -όπως και στο Μεσαίωνα- συχνά μέσω διπόλων, ψυχρό ή θερμό και υγρό ή ξηρό. Οι κατηγοριοποιήσεις αυτές βοηθούν στην σαφέστερη, ευκολότερη και ταχύτερη ταξινόμηση του μεγάλου πλήθους των διαφορετικών αντικειμένων που αναδεικνύονται. Τέλος, οι αυστηρές ταξινομικές διαδικασίες των αναλογικών συστημάτων, λόγω της μεγάλης ποικιλίας των αντικειμένων και των ερμηνειών που απορρέουν από αυτές, απαιτούν εξειδικευμένη γνώση που ελέγχεται συχνά από εξειδικευμένες ομάδες ανθρώπων, ιερατεία κλπ. Τα αντικείμενα τοποθετούνται σε κλιμακωτά, πυραμιδοειδή ιεραρχικά συστήματα τα οποία δεν περιορίζονται σε ένα επίπεδο ερμηνείας του κόσμου, αλλά αποκτούν και κοινωνική υπόσταση, με αποτέλεσμα να ταυτίζονται συχνά με μοναρχικά καθεστώτα διακυβέρνησης.

Ένα ακόμα χαρακτηριστικό των αναλογικών συστημάτων είναι το φαινόμενο της θυσίας και της ανθρωποθυσίας ως μηχανισμού ρήξης υφιστάμενων σχέσεων, ως μηχανισμού εγκαθίδρυσης νέων σχέσεων μεταξύ των αντικειμένων, ως μηχανισμού αφομοίωσης στοιχείων ενός αντικειμένου από κάποιο άλλο και ως πράξη αυτογνωσίας του ίδιου του αντι-

κειμένου. Παρόμοιοι μηχανισμοί υπάρχουν ακόμα και στον χριστιανισμό, όπως αυτός της θεοφαγίας, κατά τη θεία κοινωνία στην οποία οι πιστοί μεταλαμβάνουν το σώμα και το αίμα του Χριστού υπό τη μορφή άρτου και οίνου[47].

Η Scala Naturae, ως αναλογικό σύστημα ταξινόμησης της φύσης

Σε απόδοση από τον Charles Bonet*: Contemplation de la Nature in Oeuvres,* 1781

47 Clasters P. (1973), *Κανίβαλοι και ανθρωποφάγοι,* (2019), Kaboom, Τεύχος 6

1.7 Διαδικασίες ταύτισης στους τέσσερις κόσμους

1.7.1 Πώς συγκροτείται το σύνολο στους τέσσερις κόσμους

Οι διάφοροι τρόποι οργάνωσης του κοινωνικού και κοσμικού συστήματος είναι ζήτημα της διανομής των οντοτήτων σε συλλογικότητες: τι ή ποιος κατατάσσεται δίπλα σε τι ή ποιον, με ποιον τρόπο και για ποιον σκοπό.

Ανιμισμός: Οι συλλογικότητες των ειδών | ανθρωπογενισμός[48]

Στον ανιμισμό τα μη-ανθρώπινα είδη a priori διαθέτουν τα ίδια εσωτερικά χαρακτηριστικά με τον άνθρωπο (λογική, συναισθήματα) και δημιουργούν κοινωνικές δομές ίδιες με αυτές των ανθρώπων. Πρόκειται για κοινωνίες με την ικανότητα να δημιουργούν υλικά και άυλα αντικείμενα με διαμοιρασμένους κοινωνικούς ρόλους, τελετές, τεχνικές και με αντίληψη του κατοικείν. Στις κοινωνίες των μη ανθρώπινων ειδών οι σχέσεις στο εσωτερικό της κοινωνίας είναι όμοιες με τις σχέσεις των ανθρώπων. Δημιουργούνται κοινωνίες ανθρώπων και μη-ανθρώπων στα πρότυπα της ανθρώπινης κοινωνίας και αυτό καλείται ανθρωπογενισμός. Οι δεσμοί του ανθρώπου με τα φυσικά στοιχεία είναι όμοιοι με τις ανθρώπινες σχέσεις. Οι ανθρώπινη κοινωνία σχετίζεται με τη φύση μέσω διαδικασιών όπως η φιλία, ο γάμος, η γεροντοκρατία, η υιοθεσία, η εχθροπραξία. Έτσι, μεταξύ γυναικών και φυτών, δημιουργούνται μητρικές σχέσεις και μεταξύ κυνηγού και θηράματος ή οικόσιτου ζώου δημιουργούνται συγγενικές σχέσεις[49]. Η φύση είναι μια προβολή της κουλτούρας.

48 Descola P., ο.π. σελ. 248-256
49 ο.π. σελ. 248-256

• Humans and nonhumans are distributed separately in different collectives with the same structures and properties (isomorphic "social" collectives). ↳The structure and properties of the nonhuman homogeneous collectives are indexed to those of humans. • Modernist translation: "nature" derives its specifications from "culture" ("projection"). • Anthropological label: **ANTHROPOGENISM**	***Animism***	***Totemism***	• Humans and nonhumans are distributed jointly in isomorphic collectives (complementary segments of "social" collectives). ↳The structure of hybrid collectives is indexed to the differences of hypostasized attributes in nonhumans, while their properties are indexed to the identity of the attributes of humans and those of nonhumans. • Modernist translation: "nature" and "culture" are continuous ("participation") but internally segmented by the properties that nonhumans embody (correspondence between differential gaps). • Anthropological label: **COSMOGENISM**
• Humans are distributed in different collectives (cultures) that exclude nonhumans (nature). ↳The structure and properties of collectives of humans are indexed to the difference between humans and nonhumans ("dualism"). • Modernist translation: "culture" derives its specifications from its differences from "nature." • Anthropological label: **ANTHROPOCENTRISM**	***Naturalism***	***Analogism***	• Humans and nonhumans are distributed within a single collective (the world), organized in mixed segments arranged in hierarchical order. ↳The structure and properties of the collective are indexed to the ontological differences between existing beings grouped into complementary units on the basis of analogy. • Modernist translation: "nature" and "culture" are continuous within a cosmos organized as a society (a sociocosmic order). • Anthropological label: **COSMOCENTRISM**

FIGURE 8. The consequences of ontological distribution for the structures and properties of collectives

Συνοπτικός πίνακας του
Descola P.
για τη συγκρότηση του
κοινωνικού συνόλου
τους τέσσερις κόσμους

Νατουραλισμός: Μη κοινωνική Φύση | ανθρωποκεντρισμός [50]

Οι άνθρωποι μοιράζονται σε διαφορετικές κουλτούρες που αποκλείουν τη φύση και ως εκ τούτου το νατουραλιστικό πρότυπο ταύτισης είναι ανθρωποκεντρικό. Ο πολιτισμός συστήνεται ως η αντίδραση του ανθρώπου στη Φύση.

Τοτεμισμός: Υβριδικές συλλογικότητες, που λειτουργούν ως διακριτά και συμπληρωματικά στοιχεία | κοσμογενισμός[51]

Στον τοτεμισμό παρουσιάζονται κοινωνίες οι οποίες αποτελούνται από ανθρώπους και άλλα είδη, σε αντίθεση με τον ανιμισμό που το κάθε είδος λόγω της διαφορετικής του σωματικής κατασκευής δημιουργεί ξεχωριστές μονοειδικές κοινωνικές ομάδες. Ωστόσο, στον ανιμισμό οι κοινωνικές ομάδες των ειδών έχουν κοινή οργάνωση, ενώ στον τοτεμισμό οι πολυ-ειδικές κοινωνικές ομάδες έχουν ξεχωριστά οργανωτικά συστήματα. Η μόνη και ικανή συσκευή ταύτισης είναι το τοτέμ της εκάστοτε ομάδας από το οποίο οι άνθρωποι αντλούν τα κοινωνικά τους χαρακτηριστικά και αποδίδουν χαρακτηριστικά στα υπόλοιπα είδη. Τα τοτέμ αποδίδουν στις διάφορες ομάδες τα εκάστοτε χαρακτηριστικά τους με τρόπο που τις καθιστούν διακριτές οντότητες και ταυτόχρονα ελλειπτικές οντότητες, προκειμένου να αλληλοσυμπληρωθούν μεταξύ τους. Ως εκ τούτου, η τοτεμική κοινωνία αντλεί τη δομή της από μη-ανθρώπινα χαρακτηριστικά, που αναπαρίστανται στα τοτέμ, ενώ τα χαρακτηριστικά των τοτεμικών κοινωνιών προσαρμόζονται σε ιδιότητες ανθρώπων και μη-ανθρώπων.

---

50 ο.π. σελ. 256-258
51 ο.π. σελ. 258-268

Wide gaps		Small gaps	
• **Difference between terms** (by reason of the differences of physicality and despite the resemblance of interiorities) • **Resemblance between relations** (a way to efface the differences of physicality) *Relations are more important than terms*	***Animism***	***Totemism***	• **Terms are identical** (by reason of their common origin and despite differences in form) • **Relations are identical** (by reason of the discontinuities between classes: correspondence of differential gaps) *Terms and relations are interdependent within each class*
• **Resemblance between terms** (by reason of the resemblance of physicalities and despite the difference of interiorities) • **Difference between relations** (correlating with the differences of interiorities) *Terms are more important than relations*	***Naturalism***	***Analogism*** 	• **Difference between terms that resemble one another** (by reason of analogies between properties and despite differences of interiority and physicality) • **Difference between relations that affect the same terms** (several types of analogy possible between the same terms) *Terms and relations are interdependent at the level of the general system*

FIGURE 5. The distribution of existing beings according to terms and relations

Συνοπτικός πίνακας του Descola P. για τα κενά που δημιουργούνται στις έννοιες και τις σχέσεις στους τέσσερεις κόσμους

.

Αναλογισμός: Μικτές, συμπεριληπτικές και ιεραρχικές συλλογικότητες | κοσμοκεντρισμός[52]

Στον αναλογισμό, το σύνολο των όντων διαιρείται σε ένα μεγάλο πλήθος μονάδων που οι μεταξύ τους σχέσεις είναι αντίστοιχα ποικίλες. Ωστόσο, όλες αυτές οι διαφορετικές ομάδες που δημιουργούνται συνιστούν καταστατικές μονάδες μιας ενιαίας συλλογικότητας, του κόσμου, επεκτείνονται μαζί με αυτόν, τον αντανακλούν και τον αναγκάζουν σε μια αυτό – αναδίπλωση. Ο κόσμος και η κοινωνία είναι όμοια στοιχεία[53].

52 ο.π. σελ. 268-282

53 Για παράδειγμα στα υψίπεδα της Βολιβίας οι Chipaya παρουσιάζουν μια φρακταλική οργάνωση του χώρου τους. Διαιρούν την ευρύτερη περιοχή τους σε τεταρτημόρια, όπως και τον τετράγωνο οικισμό που βρίσκεται στο κέντρο αυτής, σε τέσσερις γειτονιές και κατ' επέκταση την εκκλησία τους με τον προαύλιο της χώρο σε τέσσερις βωμούς. Ανάμεσα στις γειτονιές με τους κατοίκους τους υπάρχει ιεραρχία (οι ανατολικοί είναι ανώτεροι των δυτικών, οι άνδρες των γυναικών κ.ο.κ.) η οποία δεν αντανακλάται στον διαμοιρασμό των πόρων, αλλά στον καταμερισμό των εργασιών. Κάθε υπό-κοινότητα έχει τα αντίστοιχα σιλό τα οποία είναι τοποθετημένα σε ένα ακτινικό σύστημα, το οποίο αναπαριστά των ήλιο αποκτώντας λατρευτικές και ημερολογιακές προεκτάσεις και οργανώνοντας τη σχέση με τα υπόλοιπα φυσικά στοιχεία σε ένα ενιαίο σύστημα. Τα αναλογικά συστήματα είναι δεκτικά στο θρησκευτικό συγκρητισμό .

1.7.2 Διαδικασίες απόκτησης της γνώσης στους τέσσερις κόσμους | Γνωσιολογικά

Ο εκάστοτε κόσμος στον οποίο βρισκόμαστε δεν διαφοροποιεί μόνο την ταξινόμηση των ειδών και την κοινωνική συγκρότηση αλλά και τα γνωστικά όρια του ανθρώπου.

Ανιμισμός : Τρώω άρα υπάρχω[54]

Από τη στιγμή που τα όντα μοιράζονται μια κοινή εσωτερικότητα, η κατανάλωση άλλων ειδών ακόμα και άλλων ανθρώπων από τον άνθρωπο αποκτά μεταφυσικό περιεχόμενο. Η διαδικασία της τροφής μετατρέπεται σε μια διαδικασία κατανόησης του «άλλου» και σε μία διαδικασία αυτογνωσίας. Μέσω της μεταμόρφωσης-αναμόρφωσης δημιουργούνται κοινοί κώδικες επικοινωνίας μεταξύ των ειδών

Νατουραλισμός : Σκέφτομαι άρα υπάρχω [55]

Στον νατουραλισμό δεν υπάρχει μεταμόρφωση και συνεπώς δεν υπάρχει τρόπος να γλιστρήσει κάποιος στο νου κάποιου άλλου. Η ποίηση , η ψυχανάλυση ή ο μυστικισμός είναι ανεπιτυχείς προσπάθειες πραγμάτωσης μιας μεταμόρφωσης κατ αντιστοιχία με τον ανιμισμό. Το Άλλο αφορά σε: Άλλους πολιτισμούς, άτομα με ψυχικές διαταραχές, μη ανθρώπινα, ζώα, αντικείμενα, φυτά, πέτρες, σύννεφα, κλπ. Στον Νατουραλισμό το «Άλλο» μελετάται είτε μέσω του πρίσματος της επιστήμης, είτε μέσω του πρίσματος του πολιτισμού. Στην επιστημονική προσέγγιση δίνεται έμφαση στην υλική υπόσταση του κόσμου και σε αντικειμενικούς νόμους (φυσικαλισμός), η φύση έξω από την ανθρώπινη αντίληψη και κατανόηση είναι μεταφυσική και δεν εξετάζεται. Αντίθετα, στην πολιτισμική

54 ο.π. σελ. 282-289
55 ο.π. σελ. 291-298

προσέγγιση , η φύση πορίζεται εξολοκλήρου μέσα από πολιτισμικά και γλωσσικά πλαίσια, και αναδεικνύεται σε κοινωνικό κατασκεύασμα δίχως αντικειμενική πραγματικότητα (σχετικισμός).

Τοτεμισμός :Αναπαριστώντας τη συλλογικότητα[56]

Στον τοτεμισμό όλα είναι σχετικά, τα πολιτισμικά, τα φυσικά στοιχεία, τα υποκείμενα και η υλικότητα των πραγμάτων και όλα αποκτούν νόημα ως ομάδες με επίκεντρο τα αντίστοιχα τοτεμικά τους σύμβολα. Τα φυτά και τα ζώα δεν αντιμετωπίζονται ως άτομα, αλλά ως συμπυκνώσεις με ιδιότητες που καθορίζονται από το εκάστοτε τοτέμ. Η τοτεμικές ταξινομήσεις περιλαμβάνουν αδιακρίτως τους ανθρώπους -ως ένα είδος που διαιρείται σε ομάδες και όχι σε άτομα-κοινωνικούς εταίρους-, καθώς και την αμέτρητη συλλογή μη ανθρώπων -που θεωρούνται αντικείμενα-αποσπάσματα των πρώτων κατοίκων του κόσμου. Η δημιουργία τοτέμ από αυτά τα αποσπάσματα κατασκευάζει την κοινωνική ταυτότητα των ομάδων και το μεταξύ τους κώδικα επικοινωνίας.

Οι διάφορες τοτεμικές ομάδες αλληλοσυμπληρώνονται με αρμονικό τρόπο. Η συνύπαρξη είναι μια συνθήκη επιβίωσης που είναι απαραίτητη για όλους εκείνους που εμπλέκονται. Τα ανθρώπινα μέλη κάθε τοτεμικής ομάδας εργάζονται σκληρά για να εξασφαλίσουν την επιβίωση των υπολοίπων με το να πολλαπλασιάζουν, για χάρη τους, τα φυτά και τα ζώα για τα οποία είναι υπεύθυνοι. Οι τοτεμικές κοινωνίες της Αυστραλίας αποτελούν ένα παράδειγμα συμβίωσης βασισμένο στη διαφορετικότητα που καθιστά τις κοινωνικές ομάδες συμπληρωματικές. Το πλέγμα της διαφορετικότητας παράγει μια οργανική αλληλεγγύη από την ανομοιότητα.

56 ο.π. σελ. 298-306

Αναλογισμός: Η σημειολογία των πραγμάτων[57]

Η γνωσιολογική πρόκληση της Αναλογικής Θεώρησης είναι η τακτοποίηση όλων των αντικειμένων του κόσμου σε ένα σύστημα. Οι αναλογικές κοσμολογίες χρησιμοποιούν ιεραρχικά σχήματα όπου, μία και μοναδική οντότητα έρχεται να συμβολίσει στο σύνολο του έναν τακτοποιημένο κόσμο. Αυτό μπορεί να είναι ένα εξαιρετικό άτομο (ο μονάρχης)ή ο θεός.

1.8 Δημιουργία σχέσεων στους τέσσερις κόσμους

Υπάρχουν δύο κατηγορίες σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των όντων στους διάφορους κόσμους. Ο πρώτος τύπος σχέσεων αφορά σε σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ ισότιμων δρώντων με την έννοια ότι οι δρώντες θα μπορούσαν να εναλλάσσονται. Η πρώτη κατηγορία σχέσεων περιλαμβάνει την ανταλλαγή, το κυνήγι και το δώρο[58]. Η δεύτερη κατηγορία σχέσεων αναφέρεται σε σχέσεις στις οποίες δεν υπάρχει δυνατότητα εναλλαγής μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών. Πρόκειται για ενέργειες που λειτουργούν μονοσήμαντα και περιλαμβάνουν την παραγωγή, την προστασία και την διαβίβαση.

Το δώρο**,** είναι σχέση θετικά ασύμμετρη και χαρακτηρίζεται από τη προσφορά δίχως αναμονή ανταπόδοσης, σε αντίθεση με την **ανταλλαγή** που είναι σχέση συμμετρική. Η χειρονομία του δώρου είναι τυπική στις κοινωνίες κυνηγών και τροφοσυλλεκτών και αποτελεί πράξη με στόχο την ανάπτυξη εμπιστοσύνης. Αναγκαία και ικανή συνθήκη για την πραγμάτωση του δώρου είναι η αυτονομία του δότη και του αποδέκτη. Το

57 Descola P., ο.π. σελ. 321-330
58 ο.π. σελ.322-335

δώρο δημιουργεί δεσμό μέσω της εναπόθεσης εμπιστοσύνης στο πρόσωπο του καλλιεργείται η προσδοκία ότι σε μια παρόμοια κατάσταση θα λειτουργήσει με αντίστοιχο τρόπο, αρκεί να μην υπάρξει κάποια αιτία που θα περιορίσει την αυτονομία του. Αυτονομία μεταφράζεται ως η επιλογή του Άλλου να δρα με διαφορετικό τρόπο[59].

Η παραγωγή**,** που βρίσκεται στο δεύτερο κανάλι σχέσεων, συνιστά καταστατικό στοιχείο της ανθρώπινης υπόστασης, καθώς οι άνθρωποι διαχρονικά επιβάλλουν συγκεκριμένες μορφές και στόχους στην μη ανθρώπινη ύλη, προκειμένου να προμηθεύσουν εαυτόν τα μέσα της επιβίωσης. Η παραγωγή είναι μια διαδικασία γεννητική κατά την οποία ο παραγωγός παράγει το προϊόν. Το προϊόν δεν μπορεί να παράξει τον παραγωγό και ως εκ τούτου, τα δύο μέρη της σχέσης χαρακτηρίζονται άνισα[60]. Σε κοινωνίες κυνηγών και τροφοσυλλεκτών, η παραγωγή, αντικαθίσταται από την προμήθεια[61] .

Η προστασία, ορίζεται ως η κυριαρχία του προστάτη στον προστατευόμενο που ευνοείται από τη διαδικασία. Παρότι η προστασία δεν χαρακτηρίζεται από αμοιβαιότητα είναι μια διαδικασία που μπορεί να ανατραπεί με το πέρας το χρόνου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι σχέσεις μεταξύ γονιών και παιδιών. Στην περίπτωση των μη-ανθρώπινων ζώων και των φυτών, η προστασία γίνεται αντιληπτή ως το σχήμα που τα μη ανθρώπινα όντα στηρίζουν την αναπαραγωγή, τη διατροφή τους και την επιβίωση τους στον άνθρωπο με τον οποίο είναι τόσο στενά δεμένα που γίνονται αποδεκτά ως ένα τμήμα της συλλογικότητας. Στην ανατολική Αφρική για παράδειγμα

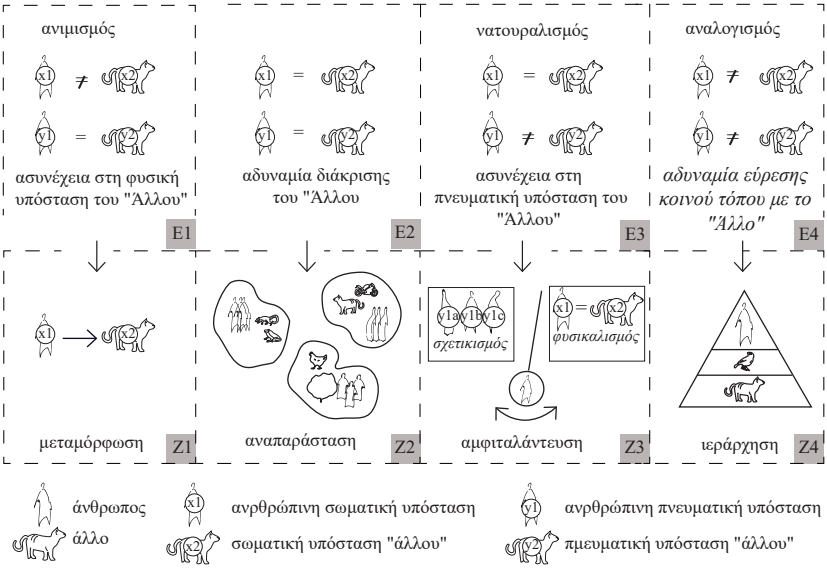
59 Ingold, T. (2000). σελ. 70
60 Descola P., ο.π. σελ. 322-335
61 Ingold, T. (2000).Σελ. 58-59

• Generalizes the position of a social subject and relativizes objective materiality (each subject sees the world from its own position). ↳Natural relativism ≠ cultural universalism.			• Relativizes the position of the subject, which is embodied by the creators of the totemic groups, and relativizes the forms of materiality (nonhumans are at once bodies without interiorities and totemic essences). ↳Cultural relativism + natural relativism.
• **The problem** for animism: how to account for the nonhuman form of humanized nonhumans (what is the place of "nature")? ↳Solution: metamorphosis.	***Animism***	***Totemism***	• **The problem** for totemism: how to singularize individuals (humans and nonhumans) within a hybrid collective? ↳Solution: distinguish between the attributes of the individual and those of the species.
• Definition of the "other" (the *alter*): those (humans and nonhumans) whose physicality is different.			• Definition of the "other" (the *alter*): nonhumans as individuals but not as a species, humans as a species but not as individuals.
• Relativizes the position of a subject (reserved for humans, variable depending on cultures) and universalizes objective materiality. ↳Cultural relativism ≠ natural universalism.			• Generalizes the position both of subject and of objective materiality: everything is in everything and vice versa. ↳Natural universalism + cultural universalism.
• **The problem** for naturalism: what place to assign to culture within the universality of nature? ↳Solution: oscillations between naturalist monism (denial of culture) and absolute relativism (denial of nature).	***Naturalism***	***Analogism***	• **The problem** for analogism: how to authenticate a point of view that includes everything in a world of singular immanences? ↳Solution: hypostasize the world, a singularity, or a segment of the collective.
• Definition of the "other" (the *alter*): those whose interiority is different and/or those that have no interiority ("natural" objects).			• Definition of the "other" (the *alter*): those who do not share the same all-inclusive point of view.

FIGURE 9. How ontological distribution affects the definition and properties of a subject

Συνοπτικός πίνακας του
Descola P.
για τη γνώση του κόσμου
στους τέσσερις κόσμους

διαγραμματική απεικόνιση για την ταύτιση με το άλλο στους τέσσερις κόσμους

E1-E4. Οι σχέσεις συνέχειας - ασυνέχειας αναδεικνύουν και τα αντίστοιχα εμπόδια στη συσχέτιση του ανθρώπου με τα άλλα όντα στον εκάστοτε κόσμο.
E1. Ανιμισμός: Αδυναμία επικοινωνίας με το "Άλλο" λόγω της διαφορετικής φυσικής υπόστασης
E2. Τοτεμισμός: Αδυναμία εύρεσης χαρακτηριστικών που να καθιστούν το "Άλλο" ως μια διακριτή οντότητα
E3. Νατουραλισμός: Αδυναμία επικοινωνίας με το "Άλλο" λόγω της διαφορετικής πνευματικής υπόστασης
E4. Αναλογισμός: Αδυναμία εύρεσης κοινού τόπου με το "Άλλο"
Z1-Z2.Τα εμπόδια στη συσχέτιση του ανθρώπου με το "Άλλο", στον εκάστοτε κόσμο αναδεικνύουν και τους αντίστοιχους μηχανισμούς υπερπήδησής τους.
Z1. Ανιμισμός | Μεταμόρφωση: Ο άνθρωπος μεταμορφώνεται, αλλάζοντας την φυσική του υπόσταση σε αυτή του "Άλλου", με το οποίο θέλει να επικοινωνήσει
Z2. Τοτεμισμός | Αναπαράσταση: Οι άνθρωποι διαιρούνται σε ομάδες που αναφέρονται σε τοτέμ, τα τοτέμ αναπαριστούν μη ανθρώπινα χαρακτηριστικά, τα οποία συγκροτούν την ταυτότητα της εκάστοτε ομάδας. Οι τοτεμικές ομάδες είναι ελλειπτικές και αλληλοσυμπληρώνεται από άλλες τοτεμικές ομάδες στη λογική του παζλ
Z3. Νατουραλισμός | Αμφιταλάντευση: Ο άνθρωπος δεν μπορεί να αναγνωρίσει αντίστοιχη πνευματική δραστηριότητα στο Άλλο. Προκειμένου να επικοινωνήσει με το "Άλλο" επιχειρεί να αναιρέσει την πνευματική υπόσταση, είτε σχετικοποιώντας την, είτε δίνοντας έμφαση στη κοινή φυσική υπόσταση των όντων. Ως εκ τούτου, ο νατουραλιστικός άνθρωπος αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στον πολιτισμικό σχετικισμό και στον φυσικαλισμό.
Z4. Αναλογισμός | Ιεράρχηση : Ο άνθρωπος ιεραρχεί τα αντικείμενά βάζοντας στην κορυφή τον εαυτό του ως εικόνα και ομοίωση ενός υπερβατικού όντος. Για την ιεράρχηση των πραγμάτων επιδίδεται σε ένα διαρκές παιχνίδι αναζήτησης ομοιοτήτων

η ονοματοθεσία των ανθρώπων γίνεται βάσει των μη-ανθρώπινων ζώων που προσέχουν. Η κατοχή των ζώων καθορίζει τις ανταλλαγές αλλά και τις αρχές της κοινωνικής οργάνωσης και κληρονομικότητας[62].

Η μετάδοση αναφέρεται σε όλη το υλική και άυλη κληρονομιά που αποδίδεται σε προηγούμενες γενιές. Χρησιμοποιείται η λέξη μετάδοση (transmission) αντί της λέξης κληρονομιά (patrimony), για να δοθεί έμφαση στη διαδικασία μεταφοράς ενός φορτίου και όχι στην διαδικασία μέτρησης της ποσότητας και την ποιότητας του[63]. Η πιο συχνή έκφραση της μετάδοσης είναι όταν οι νεκροί μετατρέπονται σε προγόνους στους οποίους αφιερώνεται μια λατρεία. Η μετάδοση είναι μια διαδικασία που συνδέει του ζωντανούς με το παρελθόν και διαχωρίζει συλλογικότητες μεταξύ τους. Στον Αμαζόνιο δεν συναντάται η μακρά γενεαλογία που παρατηρείται σε άλλες περιοχές, καθώς συνήθως περιορίζεται σε δύο γενιές (γονείς-παππούδες). Οι νεκροί πρόγονοι πρέπει να εξαφανιστούν το ταχύτερο δυνατό είτε ως υλική υπόσταση είτε ως μνήμη και ότι απομείνει από αυτούς έχει ένα κακόηθες πρόσημο που δεν είναι επιθυμητό[64].

62 Ο Descola αναφέρεται στο έργο των Evans-Pritchard, Edward E. 1940. *The Nuer: A Description of the Modes of Livelihood and Political, Institutions of a Nilotic People.*

63 Descola, P. (2014), σελ. 329

64 Ingold, T. (2000).σελ. 140-146

Relations of similarity between equivalent terms		**Relations of connection between nonequivalent terms**	
Symmetry	*Exchange*	*Production*	Genetic connection
Negative asymmetry	*Predation*	*Protection*	Spatial connection
Positive asymmetry	*Gift*	*Transmission*	Temporal connection

Συνοπτικός πίνακας του Descola P. για τους τύπους σχέσεων

χωριό Apete,
Αμαζόνιος

1.9 Παραδείγματα

Τα παραδείγματα που ακολουθούν, επιχειρούν να καταδείξουν τη συμβολική και πολιτισμική διάσταση στην παραγωγή του χώρου για τον εκάστοτε κόσμο.

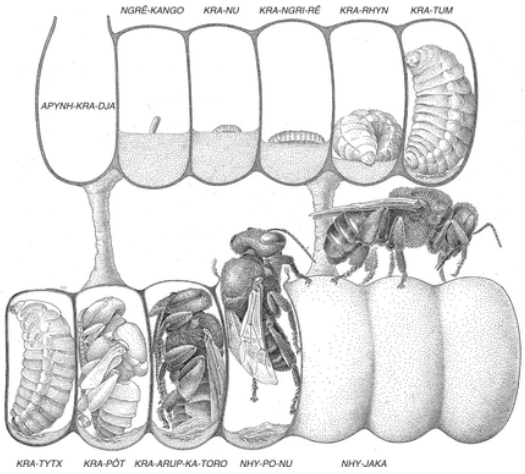
1.9.1 Ανιμισμός: Apete, τα δασικά νησιά των Kayapo, Αμαζόνιος

Τα χωριά των Kayapo βρίσκονται στο νοτιοανατολικό τμήμα της λεκάνης του τροπικού δάσους του Αμαζονίου. Το δάσος των Kayapo νότια συγγενεύει με την πιο υγρή σαβάνα του πλανήτη που ονομάζεται cerrado. Η περιοχή των Kayapo βρίσκεται ανάμεσα στις πόλεις Μπελέμ και Μπραζίλια. Κατά μήκος του ποταμού Xingu, 9000 άτομα διαχειρίζονται μια περιοχή 104.000 τ.χλμ.

Στό έργο των Watson J. και Davis W., πραγματοποιείται μια σύντομη περιγραφή του παραγωγικού τοπίου των Kayapo[65]. Σύμφωνα με τη μυθολογία,οι πρόγονοι φυλής κατέβηκαν από μια τρύπα που ανακάλυψαν στον ουρανό, κυνηγώντας έναν αγριόχοιρο. Ένας άνθρωπος-τζάγκουαρ τους έμαθε τη διαδικασία κοπής-καύσης στις διάφορες παραλλαγές της, η οποία μέσω της τμηματικής υλοτόμησης και καύσης του δάσους λιπαίνει, απολυμαίνει, και βελτιώνει τη διαπερατότητα του χώματος, προετοιμάζοντας το για καλλιέργεια. Η κοπή-καύση είναι εκτατική αγροτική μέθοδος, που χρησιμοποιείται σε όλο τον κόσμο από τη νεολιθική εποχή για την εκχέρσωση δασών[66]. Οι κοινότητες εκτείνονται σε μια κυκλική περιοχή 10

65 Watson J. και Davis W. (2019), σελ. 182-196

66 Σε αυτό το σύστημα καλλιέργειας το έδαφος καθαρίζεται από τη βλάστηση

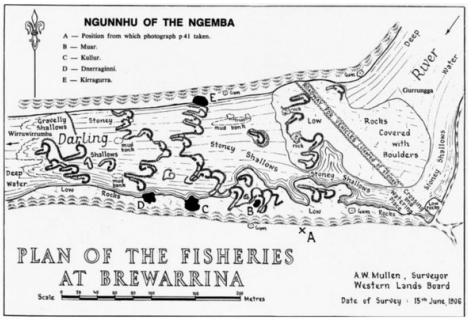
ανατομία και οντογένε-
ση μέλισσας με τα ονό-
ματα που της αποδίδουν
οι Kayapo,
σχέδιο J. M. F. Camargo

στρεμμάτων. Η καλλιέργεια χωρίζεται σε δύο ζώνες. Η πρώτη ζώνη αφορά σε ένα κεντρικό δαχτυλίδι γης στο οποίο καλλιεργούνται σιτηρά και βολβοί. Το κεντρικό δαχτυλίδι καίγεται συχνότερα, με τις καλλιέργειες από πατάτες να ακολουθούν. Η καλλιέργεια των σιτηρών φτάνει στο μέγιστο της απόδοσης της στα δύο έτη. Έπειτα ακολουθούν βολβοί και φαρμακευτικά φυτά. Το περιφερειακό δαχτυλίδι περιλαμβάνει τα οπωροφόρα δένδρα και φρούτα. Η καλλιέργεια διαρκεί 15 έτη πριν την αγρανάπαυση[67], κατά την οποία εισάγονται από τον άνθρωπο δασικά είδη. Οι πρόγονοι των Kayapo διδάχτηκαν τις κοινωνικές τους δεξιότητες από τις μέλισσες και από άλλα έντομα στα οποία μεταμορφώνονται για να τους προσφέρουν δώρα και να τις ευχαριστήσουν. Οι μέλισσες χρησιμοποιούνται στη μελισσοκομία και βοηθούν στην επικονίαση,

Οι Kayapo χρησιμοποιούν 250 διαφορετικά είδη φυτών και

και στη συνέχεια καίγεται για να καταστραφούν τα υπολείμματα της βλάστησης. Στη συνέχεια το έδαφος κατεργάζεται για να προετοιμαστεί για τη σπορά των φυτών. Μετά από μερικά χρόνια καλλιέργειας η απόδοση μειώνεται καθώς το έδαφος χάνει τα θρεπτικά στοιχεία και στη συνέχεια ο παραγωγός θα καλλιεργήσει μια νέα έκταση και θα αφήσει την προηγούμενη σε αγρανάπαυση για μερικά χρόνια. Η τάση αυτή συνεχίζεται και τα επόμενα χρόνια. Ο παραγωγός ξαναγυρίζει στον αρχικό αγρό μετά από αρκετά χρόνια αγρανάπαυσης. Ένα μειονέκτημα αυτού του συστήματος είναι ότι η καλλιέργεια νέων εκτάσεων που συνεχώς καθαρίζονται με αποτέλεσμα την αποψίλωση. Η αύξηση του πληθυσμού προκαλεί πιέσεις στην καλλιέργεια νέων εδαφών και δεν υπάρχει ο χρόνος για την αναγέννηση του εδάφους μέσω της αγρανάπαυσης. ο.π. Δόρδας Χ., σελ. 192

67 Αγρανάπαυση ονομάζεται η προσωρινή διακοπή της καλλιέργειας ενός αγρού για να αποκτήσει ξανά την παραγωγικότητα του. Συνήθως διαρκεί ένα χρόνο και εξαρτάται από το είδος του εδάφους και τις κλιματικές συνθήκες που επικρατούν. Η αγρανάπαυση εφαρμόζεται στους αγρούς που γίνεται εντατική μονοκαλλιέργεια με αποτέλεσμα την “κατανάλωση” θρεπτικών συστατικών του εδάφους. Το ότι ένα χωράφι βρίσκεται σε αγρανάπαυση σημαίνει ότι ο αγρότης το φροντίζει οργανώνοντας το τακτικά ώστε το χώμα να αεριστεί, να μαλακώσει και να γίνει πιο ελαφρύ, να βυθιστούν τα ζιζάνια και να γίνουν λίπασμα, να μπορέσει να το ποτίσει η βροχή και να το εμπλουτίσει με αζωτούχες ουσίες που δημιουργούνται στην ατμόσφαιρα. Επιπλέον η αγραναπαυμένη γη, γίνεται πεδίο βόσκησης ζώων το είδος των οποίων ποικίλει. Ενώ πρέπει να νοηθεί σε ένα ευρύτερο πλαίσιο όπου καλλιεργήσιμη γη και αγραναπαυμένη γη εναλλάσσονται διαρκώς.

Πάνω, σχέδιο του ποταμού Darling, με τους αλιευτικούς μηχανισμούς της Brewarrina, φαίνεται ήδη στα δεξιά αυτοκινητόδρομος που διασχίζει το νερό. Σχέδιο του 1906 από τον A. W., Mullen οι αλιετικοί μηχανισμοί στη Brewarrina, φωτογραφία Henry King, 1880-1900

650 διαφορετικά φαρμακευτικά είδη[68]. Στον κόσμο υπάρχουν 350.000 είδη φυτών, γύρω στα 80.000 από αυτά είναι βρώσιμα από τους ανθρώπους. Η εντατική καλλιέργεια, για τροφή ανθρώπων και ζώων αγγίζει τα 150, ενώ 30 από αυτά παράγουν το 95% των θερμίδων και των πρωτεϊνών που λαμβάνουν οι άνθρωποι[69].

1.9.2 Τοτεμισμός: Οι αλιευτικοί μηχανισμοί της Brewarrina Αυστραλία

Η πεποίθηση, ότι οι Αβορίγινες ήταν νομάδες, κυνηγοί και τροφοσυλλέκτες, είναι μια κατασκευή των αποίκων της Αυστραλίας προκειμένου να εκμεταλλευτούν τη γη των ιθαγενών . Αντίθετα, οι Αβορίγινες καλλιεργούσαν μεγαλύτερο τμήμα της Αυστραλίας από ότι καλλιεργείται σήμερα, χάρη σε περιοδικούς μηχανισμούς καύσης και αμειψισποράς των καλλιεργειών τους[70] .Παράλληλα, είχαν εφεύρει αλιευτικούς μηχανισμούς όπως της Brewarrina που πιθανολογείται ως η παλαιότερη ανθρώπινη κατασκευή,με την ηλικία της να υπολογίζεται έως και 40.000 ετών[71] . Η Brewarrina βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της Αυστραλίας στη Νέα Νότια Ουαλία. Πρόκειται για λεκάνες που σχηματίζονται από την περιμετρική τοποθέτηση πετρών. Οι λεκάνες περιφράζουν μια περιοχή νερού, αφήνοντας εισόδους για να εισέλθουν τα ψάρια καθώς κολυμπούν ανάποδα στη ροή του ποταμού. Στη συνέχεια, οι είσοδοι σφραγίζονται και τα ψάρια εγκλωβίζονται στο εσωτερικό της λεκάνης. Οι πέτρες είναι τοποθετημένες με τέτοιο τρόπο που δεν εμποδίζουν τη ροή του ποταμού και καθιστούν το σύστημα λειτουργικό παρά την αλλαγή της

68 McConnell et al.. (2003). *The Forest Farms of Kandy: and Other Gardens of Complete Design,* σελ. 103.
69 György Füleky (2013), *Cultivated Plants, Primarily as Food Sources,* Vol. I
70 Bruce P. (2018) σελ.27.
71 ο.π. σελ. σελ.53-58.

στάθμης των υδάτων όλο το χρόνο[72].

Η Brewarrina, αποτελεί σημείο σύγκλισης πολλών φυλών, και η κατασκευή της αποδίδεται στην αρχαία θεότητα Baiame, η οποία έριξε τα δίχτυα της στο ποτάμι και έτσι κατασκευάστηκαν οι παγίδες[73]. Σύμφωνα με τον Pascoe B., οι παραγωγικοί μηχανισμοί των Αβοριγίνων και ο τρόπος οργάνωσής τους συνιστά μάρτυρα της μακροβιότερης πανηπειρωτικής ειρήνης[74]. Τόσο οι λεκάνες της Brewarrina, όσο και η περιοδική καύση των αγρών, αποτελούν δραστηριότητες που διεξάγονταν στα πλαίσια αμοιβαίας συνεννόησης και συνεργασίας[75]. Η ατομική ιδιοκτησία ήταν σπάνια, και η διαχείριση των πόρων γινόταν στα πλαίσια της οικογένειας και της φυλής. Δεν υπήρχε περίφραξη της γης, ούτε συσσώρευση πλούτου καθώς το πλεόνασμα χρησιμοποιούνταν ως η συνθήκη που συγκέντρωνε τις διαφορετικές φυλές για εμπόριο και τελετές. Η συμβολική τάξη του τοτεμισμού που είναι συλλογική[76] και ελλειπτική, καθώς τα διάφορα τοτέμ είναι φτιαγμένα για να εκφράζουν κοινωνικές ομάδες που αλληλοσυμπληρώνονται. Σύμφωνα με ιστορικές πηγές στα τέλη του 19ου αιώνα κατοικούσαν γύρω στα 5000 άτομα, με τη δίαιτα τους ανάλογα την εποχή να αποτελείται από 40% έως 100% από την αλίευση, γεγονός που αντιστοιχούσε έναν άνθρωπο ανά 500 μέτρα ποταμού[77].

72 Humphries, P (2007).Historical Indigenous use of aquatic resources in Australia's Murray-Darling Basin, and its implications for river management

73 NSW Department of Customer Service. (2023, September 22). *Brewarrina Fish Traps (Baiame's Ngunnhu)*. NSW Government.

74 Bruce P. (2018) σελ. 132

75 ο.π. σελ.140-149

76 Η συμβολική τάξη του τοτεμισμού αναφέρεται ως συλλογική καθώς αναφέρεται σε ομάδες ατόμων και όχι σε άτομα

77 Humphries, P (2007)

1.9.3 Νατουραλισμός: Frederik Law Olmsted_ Central Park_1871

Ο Frederik Law Olmsted (1822-1902), έχοντας ζήσει την περίοδο του αμερικάνικου εμφυλίου πολέμου(1861-1865) είναι μάρτυρας της σύγκρουσης του αποικιοκρατικού φεουδαρχικού συστήματος του Νότου και της βιομηχανικής οικονομίας του Βορρά. Τα ταξιδιωτικά του κείμενα, η αλληλογραφία του και το σχεδιαστικό του έργο -σχεδόν 6000 μελέτες, μισές εκ των οποίων είναι υλοποιημένες-τον τοποθετούν ως κοινωνό και εκφραστή ενός πλαισίου διαπλεκόμενων και αντικρουόμενων ιδεών.

Παρακολουθώντας κανείς το έργο του Olmsted, παρακολουθεί την ως τότε ιστορία της ευρωπαϊκής τοπιοτεχνίας να εκτυλίσσεται ξανά σε μια νέα ήπειρο, σε συμπυκνωμένο χρόνο. Ταυτόχρονα όμως παρακολουθεί την πρωτόγνωρη εφαρμογή μιας σειράς εφευρέσεων, όπως η υποδομική χρήση της φύσης, η έννοια του πράσινου δικτύου και ο καθορισμός του σχεδιασμού από φυσικές διαδικασίες που απηχούν σε μεγάλο βαθμό τις σύγχρονες τοπιακές πρακτικές καθώς και την εφεύρεση της έννοιας του ευγενούς αγρότη ως αρωγού της μνημειοποίημένης φύσης.
Για τον Olmsted, το βασικό υπόβαθρο της κοινωνίας δεν είναι το τεχνητό περιβάλλον της πόλης αλλά το φυσικό περιβάλλον. Επιμένει στην εμφατική διείσδυση των φυσικών στοιχείων στον αστικό χώρο, γιατί συνεισφέρουν στον κοινωνικό συγκρητισμό και κατ' επέκταση στην κοινωνική ειρήνη[78]. Σε αντίθεση με τις αμερικανικές πόλεις που έχουν μικρή κοινωνικό-ιστορική σημασία, η φύση, οργιαστική και μεγαλοπρεπής, προσφέρεται ως το κατεξοχήν πεδίο όπου θα καμφθούν οι

78 Καθοριστική για τη διατύπωση την έννοιας του «ευγενούς αγρότη» ήταν όπως περιγράφει ο ίδιος η συναναστροφή του με Γερμανούς πολιτικούς πρόσφυγες εκδιωγμένους μετά την καταστολή της δημοκρατικής επανάστασης του 1848. Olmsted F. L.(1859), *Walks and Talks of an American Farmer in England*. σελ. 162

άποψη του Central Park. Το 1864 οδηγήθηκαν στο Central park 200 πρόβατα Αγγλίας προκειμένου να προσδώσουν ρομαντικό χαρακτήρα στο πάρκο και να συντηρήσουν την εδαφοκάλυψη, το τμήμα αυτό του πάρκου μετονομάστε σε sheep meadow, παρέμειναν εκεί μέχρι το 1934 όταν και αντικαταστάθηκαν από μηχανές του γκαζόν[1].

1 Renna A. (2018), σελ. 82

πολιτισμικές και ταξικές διαφορές των αποίκων- μεταναστών.

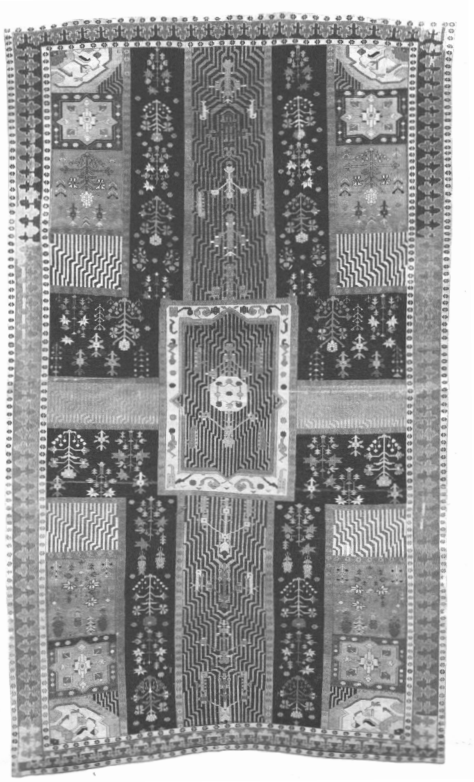
Ως απόρροια των παραπάνω, ο Olmsted αναδεικνύεται σε έναν από τους βασικούς εκφραστές του τοπιακού τοπικισμού. Πιστεύει στη δημιουργία τοπίων που αποτελούν συνέχεια του εκάστοτε γηγενούς φυσικού περιβάλλοντος, ενσωματώνοντας ενδημικά φυτά και αξιοποιώντας τους υπάρχοντες φυσικούς μηχανισμούς. Οι θέσεις του, έτσι, βρίσκονται στον αντίποδα του Βικτοριανού εκλεκτικισμού που επικρατεί την ίδια περίοδο στην Ευρώπη. Ταυτόχρονα, προτείνει την προστασία και αποκατάσταση των φυσικών περιοχών που έχουν καταστραφεί ή πληγεί από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Ωστόσο, τα έργα αυτά δεν αποτελούν μίμηση της φύσης, αλλά στοχεύουν στη διαχείριση και το μετασχηματισμό της, με το διττό στόχο, αφενός της διατήρησης της φυσιογνωμίας του τοπίου και αφετέρου της εύρυθμης λειτουργίας της πόλης και των υποδομών της[79].

1.9.4 Αναλογισμός: Περίκλειστοι Μεσαιωνικοί Κήποι

παντοίην ἐν ὄρει θηεύμενοι ἄγριον ὕλην.
εὗρον δ᾽ ἀέναον κρήνην ὑπὸ λισσάδι πέτρῃ
ὕδατι πεπληθυῖαν ἀκηράτῳ· αἱ δ᾽ ὑπένερθεν
λάλλαι κρυστάλλῳ ἠδ᾽ ἀργύρῳ ἰνδάλλοντο
ἐκ βυθοῦ· ὑψηλαὶ δὲ πεφύκεσαν ἀγχόθι πεῦκαι
λεῦκαί τε πλάτανοί τε καὶ ἀκρόκομοι κυπάρισσοι
ἄνθεά τ᾽ εὐώδη, λασίαις φίλα ἔργα μελίσσαις

Θεόκριτος, Διόσκουροι, 36-42

79 Οι απόψεις αυτές του Olmsted βρίσκονται σε σύμπλευση με τις ιδέες που διατυπώνονται την ίδια στιγμή από το κίνημα «Arts and Crafts» στην Ευρώπη. ο.π Μωραΐτης Κ. (2012), σελ. 560

Περσικό χαλί, που απεικονίζει τις συνθετικές αρχές του περίκλειστου κήπου

Η αντιστοιχία του Παραδείσου με τον Κήπο συνιστά μια ιδέα που έχει αφετηρία την προϊστορία, Moynihan (1979). Σύμφωνα με τους Aben και De Wit (1999)[80], το αρχέτυπο του περίκλειστου κήπου για τη Δύση είναι το Ξέφωτο. Στο λαβυρινθώδες σκοτεινό και επικίνδυνο δάσος, το ξέφωτο συνιστά ένα φωτεινό σημείο οπτικής απλότητας και ασφάλειας. Στην Ανατολή το αρχέτυπο του περίκλειστου κήπου είναι η Όαση, η οποία προβάλλει ως ο χώρος της αφθονίας, του νερού και της σκιάς, στην απέραντη και αφιλόξενη έρημο

Η λέξη Παράδεισος έχει περσική ρίζα και σημαίνει περίκλειστος[81]. Η Περσική απεικόνιση του κήπου αφορά σε έναν ορθογωνικό χώρο, στο κέντρο του οποίου βρίσκεται η κρήνη. Δύο κανάλια νερού, με διεύθυνση βορρά-νότου και ανατολής-δύσης, σε σταυροειδή διάταξη συναντιούνται στην κεντρική κρήνη και διαιρούν το χώρο σε τεταρτημόρια, τα οποία διαιρούνται ξανά δημιουργώντας μικρότερους παραδείσους με τις κρήνες τους. Συστάδες δένδρων και μικροί περίπτεροι χώροι καθώς και στοές κατά μήκος της περίφραξης προσφέρουν σκιά και σε συνδυασμό με το νερό δημιουργούν ένα ήπιο και ευχάριστο μικροκλίμα. Τα πολύχρωμα άνθη συμπληρώνουν το οπτικό και αρωματικό τοπίο. Τα ωδικά πτηνά προσθέτουν επιπλέον χρώμα και εμπλουτίζουν το ηχητικό τοπίο.

Οι περίκλειστοι κήποι του αραβικού κόσμου είναι η επίγεια μεταφορά των περιγραφών του Κορανίου. Τα υδάτινα κανάλια αντιπροσωπεύουν τα αστείρευτα ποτάμια, στα οποία ρέει γάργαρο νερό, φρέσκο γάλα, εκλεκτό κρασί και διαυγές μέλι. Τα τέσσερα τεταρτημόρια είναι η αναλογία των τεσσάρων

80 Aben, R.και De Wit, S.,(1999), σελ. 25
81 ο.π. σελ. 31-34

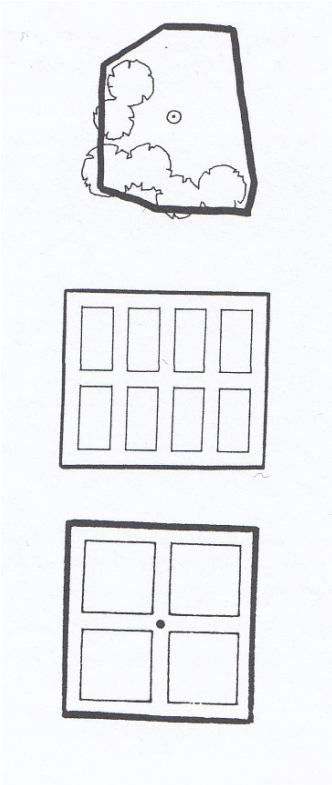

Πάνω, σκαρίφηματα
των Aben και De Wit,
για το αρχέτυπο του
περίκλειστου κήπου σε
δύση και ανατολή

Ηπείρων (Αμερική, Ασία, Αφρική, Ευρώπη), των τεσσάρων ανέμων, των τεσσάρων στοιχείων (γη, φωτιά, αέρας, νερό), των τεσσάρων προσωπικοτήτων (χολερικός, μελαγχολικός, αιματώδης, φλεγματικός), τεσσάρων ανθρώπινων οργάνων, των τεσσάρων χρωμάτων (κίτρινο, λευκό, κόκκινο, μαύρο).

Στη μεσαιωνική Δύση, η συμβολική διάσταση του περσικού-αραβικού κήπου, προσαρμόζεται στη χριστιανική σκέψη. Η σταυροειδής διάταξη αναλογεί στον σταυρό του Χριστού, στην κάτοψη των εκκλησιών και στη δισδιάστατη σχηματοποίηση του τοπίου στο οποίο απλώνεται η πανταχού παρούσα και τα πάντα πληρούσα παρουσία Του. Η παρουσία του νερού στους μεσοανατολικούς κήπους συνεπαγόταν απαιτητικά αρδευτικά και υποδομικά έργα που ρυθμίζονταν από πολύπλοκες νομικές διατάξεις. Ως εκ τούτου, η πηγή στο κέντρο του κήπου ταυτίζεται συχνά με την ισχύ του μονάρχη ή του Θεού.

Για τη Δύση η ατμόσφαιρα του περίκλειστου κήπου αντλεί περιεχόμενο από το Αρκαδικό τοπίο και τον κήπο της Εδέμ. Το αρκαδικό τοπίο περιγράφεται στην ποίηση του Βιργιλίου που εμπνέεται από τη βουκολική ποίηση του Θεόκριτου. Ο Θεόκριτος στο ποίημα του Διόσκουροι περιγράφει ένα φυσικό, ειρηνικό τοπίο με αστείρευτες πηγές νερού, πλατύφυλλα φυλλοβόλα και αειθαλή δένδρα και ευωδιαστά λουλούδια. Ο κήπος της Εδέμ είναι πλασμένος από το Θεό, εκεί τοποθετεί τον άνθρωπο και φυτεύει κάθε δένδρο που είναι όμορφο και έχει βρώσιμους καρπούς. Το δένδρο της ζωής είναι στη μέση του κήπου όπως και το δένδρο της γνώσης, το δένδρο του κακού και του καλού. Η λέξη Εδέμ έχει εβραϊκή ρίζα και ετυμολογικά έχει διπλή σημασία. Αφενός είναι ο χώρος με καλή άρδευση και αφετέρου η απόλαυση που αντλείται από μια πνευματικότητα(*not just to enjoy but to endow one with refinement and an attunement with higher things*). Οι Aben,

Πάνω, σκαρίφηματα των Aben και De Wit, για τις τυπολογίες του δυτικού περίκλειστου κήπου

και De Wit, διαχωρίζουν τυπολογικά τους περίκλειστους κήπους σε τρεις τυπολογίες: Hortus Ludi, Horus catalogi και Hortus contemplationis [82].

Το **Hortus ludi** είναι ένα ανοιχτό δωμάτιο των κάστρων του μεσαίωνα και ένας χώρος κοινωνικής συναναστροφής και παιχνιδιού, που έρχεται σε αντιδιαστολή με τους σκοτεινούς χώρους των οχυρωμένων διατάξεων. Έχει οργανική διάταξη, και συνιστά το αρνητικό διάκενο μεταξύ κτισμένων διατάξεων. Διαθέτει δική του πύλη, κρήνη, λίθινο τραπέζι και ορισμένα οπωροφόρα δένδρα ,αραιά τοποθετημένα. Τα στοιχεία του κήπου αυτού του τύπου είναι συχνά ατάκτως ερριμμένα στο χώρο με το γρασίδι και τις ανθρώπινες δραστηριότητες να αναδεικνύονται σε ενοποιητικό συνθετικό στοιχείο του χώρου. Συχνά, ο κήπος έχει και δεύτερη περίφραξη από ξύλινα στοιχεία στα οποία αναρριχώνται φυτά. Τα τριανταφυλλιές είναι ένα από τα βασικά θέματα φύτευσης του Hortus Ludi. Η συμβολική διάσταση του κήπου έχει ταυτιστεί με ιπποτικές περιπέτειες, και μάλιστα με τη στιγμή που ο ιππότης επιστρέφει από έναν ανοίκειο άγριο εξωτερικό κόσμο σε ένα οικείο αρκαδικό τοπίο για να αφηγηθεί την ιστορία του σε κάποια γυναικεία παρουσία, στην αδερφή του, στη σύντροφο του κ.ο.κ . Τα στοιχεία του κήπου, η κρήνη και τα άνθη ταυτίζονται με τη γυναίκα.

Το **Hortus catalogi** είναι μια τυπολογία που συναντάται στα μοναστηριακά συγκροτήματα και σε κατοικίες εντός και εκτός των πόλεων. Πρόκειται για περίκλειστα μποστάνια με οπωροκηπευτικά, βότανα και καλλωπιστικά φυτά. Παρότι η ονομασία της τυπολογίας εμφανίζεται τον 9ο αιώνα μ.Χ. Οι κήποι αυτού του τύπου υπήρχαν ήδη στην Αίγυπτο από το 3000 πχ. και αργότερα στην αρχαία Ελλάδα στην Ρώμη

82 ο.π. σελ. 37-38

και στον Αραβικό κόσμο και κατασκευάζονταν δίπλα στους χώρους διημέρευσης ως ξεχωριστή ενότητα. Η περίφραξη λειτουργεί ως προστασία από τις καιρικές συνθήκες και τους ανθρώπους. Οι διαστάσεις των χώρων κίνησης και των ορθογώνιων περιοχών φύτευσης (200x150 εκ.), ορίζονται από την εργονομία της εργασίας σχετικά με τη φροντίδα των φυτών. Συμβολικά αν το προπατορικό αμάρτημα, εξοβέλισε τον άνθρωπο σε έναν άγριο και άτακτο κόσμο, ο hortus catalogi, συνιστά την προσπάθεια τακτοποίησης των θραυσμάτων του παραδείσου και την επανασύνδεσης τους. Ο hortus catalogi, δεν αποτελεί χώρο κοινωνικών συναθροίσεων, αλλά χώρο επίδειξης πλούτου, ευρυμάθειας και συλλογής ειδών από όλο τον κόσμο.

Το **Hortus contemplationis** είναι ο κήπος της περισυλλογής και ενδοσκόπησης. Πρόκειται για έναν περίστωο χώρο, σταυροειδούς διάταξης, δύο κάθετων καναλιών νερού ή εναλλακτικά δύο μονοπατιών, στο κέντρο του οποίου τοποθετούνταν μια κρήνη ή κάποιο δένδρο, για παράδειγμα κέδρος. Ο κήπος αυτού του τύπου βρίσκεται στο εσωτερικό των μοναστηριών. Η κίνηση και η στάση πραγματοποιείται περιμετρικά στις στοές, με τον κεντρικό χώρο να συνιστά το σημείο οπτικής εστίασης κατά την επαναλαμβανόμενη, τελετουργική επίσκεψη και διαμονή στο χώρο.

2. Κοσμική Φύση

Οι διαδοχικές αντινομίες, όπως παρουσιάζονται από τον Descola P., εντός του δυτικού μοντέλου, μετασχημάτισαν σε ένα θεσμικό επίπεδο τη σχέση του ανθρώπου με το ζώο, του ζώου που βρίσκεται τόσο εντός, όσο και εκτός του ανθρώπου. Το σημείο καμπής εντοπίζεται στον 17ο αιώνα

Ο Φουκώ περιγράφει: *«Στη σκέψη του Μεσαίωνα, οι λεγεώνες των ζώων που μια για πάντα είχε κατονομάσει ο Αδάμ έφερναν μέσα τους συμβολικές αξίες ανθρώπινες. Αλλά στην αρχή της Αναγέννησης, οι σχέσεις με το ζωώδικο στοιχείο ανατρέπονται . Το ζώο απελευθερώνεται και δραπετεύει από τον κόσμο του μύθου και της ηθοπλασίας, για να αποκτήσει ένα δικό του φανταστικό χαρακτήρα. Και βλέπουμε, με μιαν εκπληκτική αντιστροφή όρων το ζώο τώρα να παραμονεύει τον άνθρωπο για να τον πιάσει στα δίχτυα του και να του αποκαλύψει την αλήθεια του. Τώρα πλέον γοητεύει τον άνθρωπο με τη μανία του, την απίθανη τερατογονία του, τις υπερβολές του και το χάος του, μα τούτο συμβαίνει ακριβώς επειδή του ζώο ξεσκεπάζει στον άνθρωπο την τυφλή μανία, την άγονη τρέλα που ελλοχεύει στις ανθρώπινες καρδιές*[83] [...] *Η Αναγέννηση ελευθέρωσε τις φωνές της τρέλας, μα είχε κιόλας δαμάσει τη βία τους. Η κλασική εποχή θα την φιμώσει πραξικοπηματικά. Γνωρίζουμε ότι τον 17ο αιώνα είχαν δημιουργηθεί μεγάλα συστήματα εγκάθειρξης*[84][...] *Το ζώο μες στον άνθρωπο δεν αποτελεί πια ένδειξη του άλλου κόσμου, έχει γίνει μια απλή ανθρώπινη τρέλα, με μόνο κέντρο αναφοράς τον εαυτό της*[85] *[...] Στην κλασσική εποχή ο χρόνος δεν είναι ο μοιραίος χρόνος των άστρων, ούτε ο λυρικός*

83 Foucault, M. (1966), σελ. 26
84 ο.π. σελ. 45
85 ο.π. σελ. 91

χρόνος των εποχών· είναι ο οικουμενικός, αλλά απόλυτα διαιρεμένος χρόνος του φωτός και του σκοταδιού. Μορφή που η σκέψη εξουσιάζει ολοκληρωτικά με μια επιστήμη μαθηματική- η καρτεσιανή φυσική είναι μια μάθησις φωτός[86].»

Κατά τη νεωτερικότητα ο άνθρωπος αντιμετωπίζει τη φύση μέσα από φορείς και ιδρύματα (σχολεία, νοσοκομεία, σωφρονιστήρια, μουσεία, ζωολογικούς κήπους) και οργανωμένες αυτοματοποιημένες παραγωγικές μονάδες (σφαγεία, εργοστάσια, μεγάλες εκτάσεις μονοκαλλιέργειας), επιχειρώντας να επιβάλλει στην μη ανθρώπινη επικράτεια τους χρόνους του. Η χωρική και χρονική έκφραση της οριοθέτησης της φύσης στον δυτικό κόσμο, είναι ακόλουθη της πολιτικής, ηθικής και νομικής της οριοθέτησης.

Σήμερα υπάρχουν θεωρίες και πρακτικές που επιχειρούν να άρουν τη διαίρεση μεταξύ ανθρώπου και φύσης σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που περιλαμβάνει μια κριτική στάση απέναντι στο σύγχρονο τρόπο παραγωγής, κατανάλωσης και κοινωνικής οργάνωσης. Η θεωρία των κοινών (commons), η οποία αναφέρεται σε κοινωνικά και πολιτικά συστήματα, δίνοντας έμφαση στους πόρους, τα αγαθά, την κοινότητα και το ρυθμιστικό πλαίσιο, συνιστά ένα πεδίο που εντάσσονται και συστρατεύονται οι παραπάνω προσπάθειες[87].

Στη θεωρία των κοινών υπάρχει μια διάκριση ανάμεσα σε πρακτικές μετάβασης των κοινωνικοοικονομικών συστημάτων, ανάμεσα στον αναπτυγμένο και στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Η γενικότερη κατεύθυνση που δίνεται στον ανεπτυγμένο κόσμο, υπό τον τίτλο Global North δίνει έμφαση στην αποανάπτυξη και περιλαμβάνει έννοιες όπως «*post growth,*

86 ο.π. σελ. 120
87 Κιουπκιολής Α., Ροζάνης Σ.,(2015), σελ. 69-89

postmaterialist, posteconomic, postcapitalist, posthuman[88]». Η κατεύθυνση που δίνεται στον αναπτυσσόμενο κόσμο ονομάζεται Global South και δίνει έμφαση στην εναλλακτικά μοντέλα ανάπτυξης εναρμονισμένα με ένα οικολογικό δίκαιο. Έννοιες που περιλαμβάνονται στο Global South είναι «*post development, non liberal, postcapitalist/non capitalist, biocentric, postextractivist*»[89]. Οι δύο κατευθύνσεις συνυφαίνονται, με τη μεγαλύτερη διαφορά τους να έγκειται στην οικονομική κατάσταση της κοινωνίας στην οποία απευθύνονται.

Σε αυτό το πλαίσιο τα παραδείγματα που ακολουθούν, η Γαία του Latour και το Zoopolis των Donaldson S. και Kymlicka W., ανήκουν στο Global North, καθώς αφορούν στην κριτική αντιμετώπιση οικονομικά ανεπτυγμένων κοινωνιών και στη μετάβασή τους σε ένα οικολογικό κοινωνικό και ηθικό μοντέλο που θα τις γεφυρώσει με τις πρακτικές του Global South.

88 Escobar, A. (2018), σελ. 140
89 ο.π. σελ. 140

2.1 Γαία

Συνεχίζουμε να ερευνούμε τον χώρο, τη Γη
και τις νέες ανακαλύψεις.
Πρόκειται για ανακαλύψεις που εστιάζουν
στις ποιότητες και τις εντάσεις της Γης
και όχι στην επέκτασή μας σε αυτήν.
Δεν είμαστε πλέον άφωνοι θεατές
της ανακάλυψης ενός διαθέσιμου Νέου Κόσμου,
αλλά μαθητές νέων τρόπων κατοίκησης του Παλιού Κόσμου.

(Latour B., 2016)

Σύμφωνα με τη θεωρία του Lovelock, η Γη δεν είναι μια ακολουθία διαφορετικών στρωμάτων που επικάθονται το ένα πάνω στο άλλο, αλλά ένα συσσωμάτωμα. Η υπόθεση εργασίας του Lovelock προτείνει ότι τα ζωντανά και τα μη ζωντανά τμήματα της Γης αποτελούν ένα σύνθετο αλληλεπιδρόν σύστημα, που μπορεί να θεωρηθεί ως ένας μόνο οργανισμός με το όνομα Γαία[90]. Η υπόθεση υποστηρίζει ότι η βιόσφαιρα έχει ρυθμιστική επίδραση στο περιβάλλον της Γης που λειτουργεί για τη διατήρηση της ζωής.

Για την κατανόηση της υπόθεσης του, ο Lovelock, δημιούργησε το παράδειγμα του Daisyworld. Το Daisyworld είναι ένας μικρός πλανήτης όπου μεγαλώνουν μόνο μαύρες και λευκές μαργαρίτες[91]. Η ατμόσφαιρα του πλανήτη είναι ψυχρή και ευδοκιμούν οι μαύρες μαργαρίτες, με αποτέλεσμα ο πλανήτης να απορροφά περισσότερη ενέργεια και να θερ-

90 Το όνομά Γαία προέρχεται από την ελληνική θεότητα Γαία, με τη σύσταση του συγγραφέα William Golding
91 NASA Goddard. (2012). NASA | *This world is black and white*

Το Daisy World του Lovelock σε αναπαράσταση από τη NASA

μαίνεται. Ως εκ τούτου, η ατμόσφαιρα γίνεται ευνοϊκότερη για τις λευκές μαργαρίτες που αρχίζουν να επεκτείνονται και δυσμενέστερη για τις μαύρες μαργαρίτες που περιορίζονται σε αριθμό. Εντούτοις, οι λευκές μαργαρίτες αντανακλούν περισσότερη ενέργεια στο διάστημα, έχοντας μεγαλύτερη λευκαύγεια, με αποτέλεσμα ο μικρός πλανήτης να επανέρχεται σε μια κατάσταση που είναι ευνοϊκότερη για τις μαύρες μαργαρίτες. Με την πάροδο του χρόνου, σε ένα στενά περιορισμένο εύρος θερμοκρασίας ο κόσμος αυτός παραμένει βιώσιμος και επιτρέπει στη λευκή και τη μαύρη μαργαρίτα να συμβιώνουν, επιδρώντας στις συνθήκες που δημιουργούν το ευνοϊκό περιβάλλον η μία για την άλλη.

Ο μικρός αυτός πλανήτης είναι ένα παράδειγμα αυτού που καλείται αρνητική κυκλική ανάδραση (feedback loop) , καθώς οι αρχικές αλλαγές στο περιβάλλον αναιρούνται από τις μαύρες και λευκές μαργαρίτες που ισορροπούν τη θερμοκρασία του συστήματος. Ωστόσο, το Daisyworld είναι ένα ιδιαίτερα απλό σύστημα σε σύγκριση με τη Γη, όπου παρατηρούνται και θετικές και αρνητικές κυκλικές αναδράσεις. Για παράδειγμα, το λιώσιμο των πάγων μειώνει τη λευκαύγεια του πλανήτη, με αποτέλεσμα να λιώνουν περαιτέρω. Ο Latour αναλύοντας το παράδειγμα του Daisyworld κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούμε να εφαρμόσουμε στη Γαία κανένα τεχνολογικό ή θρησκευτικό μοντέλο. Μπορεί να έχει τάξη, αλλά δεν έχει ιεραρχία. Η πορεία του κόσμου δεν είναι παγιωμένη, αλλά ευκαιριακή- οπορτουνιστική, καθώς καθορίζεται από την ανάπτυξη καιροσκοπικών παραγόντων που αξιοποιούν ευκαιρίες όταν αυτές προκύπτουν. Η ευκαιριακή πορεία της Γαίας του Lovelock, την καθιστά σύμφωνα με το Latour, κόσμικη[92]. Η Γαία παρομοιάζεται με μια όπερα που η μελέτη της απαιτεί συνεχή παρατήρηση διότι δεν έχει ούτε παρτιτούρα, ούτε

92 Latour B. σελ. 289

Η Γαία του Latour, είναι κοσμική και απόκοσμη ταυτόχρονα.
Ο φιλόσοφος, επιχειρεί να μην παγιώσει τη φύση, αλλά να γειώσει τον άνθρωπο. Σκηνή από την ταινία *Annihilation, (Garland, 2018)* βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα (VanderMeer, 2014)

τέλος Εφόσον δεν υπάρχει συγκεκριμένο ρυθμιστικό πλαίσιο, κανένας σκοπός και καμία κατεύθυνση, πρέπει να θεωρήσουμε τη Γαία ως τη διαδικασία με την οποία μεταβλητά και τυχαία συμβάντα καθιστούν μεταγενέστερα γεγονότα πιο πιθανά. Η Γαία, συστήνεται ως η κοσμική συσσωμάτωση όλων των παραγόντων που μπορούν να αναγνωριστούν. Ωστόσο, επειδή είναι αδύνατο, η ανθρωπότητα να έχει πλήρη γνώση όλων των συντελεστών που καθορίζουν την πορεία της Γαίας, το μέλλον επιφυλάσσει συμβάντα απίθανα. Το γεγονός που αναδεικνύει την απόκοσμη πτυχή της Γαίας.

Το ερώτημα που αναδύεται είναι πως μεταλλάσσονται οι διαδικασίες για τη λήψη αποφάσεων και διακυβέρνησης υπό το βάρος της παράδοξη φιγούρας της Γαίας. Ο Latour προτείνει μια διαδικασία απόδοσης φωνής - εκπροσώπησης σε όλους τους παράγοντες που εμφανίζονται στον κόσμο. Αναφορικά με τον τρόπο που μπορεί να αποκτήσει υπόσταση η παραπάνω πρόταση, ο Latour αναφέρει το παράδειγμα της ολλανδικής Εθνικής Αρχής Νερού (Rijkswaterstaat), η οποία αποτελείται από μια εκλεγμένη επιτροπή επιφορτισμένη με το να αποφασίσει για τα ζητήματα διαχείρισης του νερού[93]. Η ιδιαιτερότητα των ολλανδικών εδαφών των οποίων η ύπαρξη βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε αποστραγγιστικά έργα, φράγματα και άλλα τεχνικά έργα, καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη ενός οργάνου που θα παρακολουθεί και θα ρυθμίζει εξ ονόματος του νερού τη διαπραγμάτευση με αυτό.

Σε αυτό το πλαίσιο η Baumann[94], αρχιτέκτονας τοπίου, ανακαλύπτει την προϊστορία της απόδοσης δικαιωμάτων στη φύση, στη δημοσίευση του δικηγόρου Stone C. (1972), «Should trees have Standing». Ο Stone, εντοπίζει μια προοδευτική διαδικα-

93 ο.π. σελ. 272
94 Baumann C. (2023) σελ.184-185

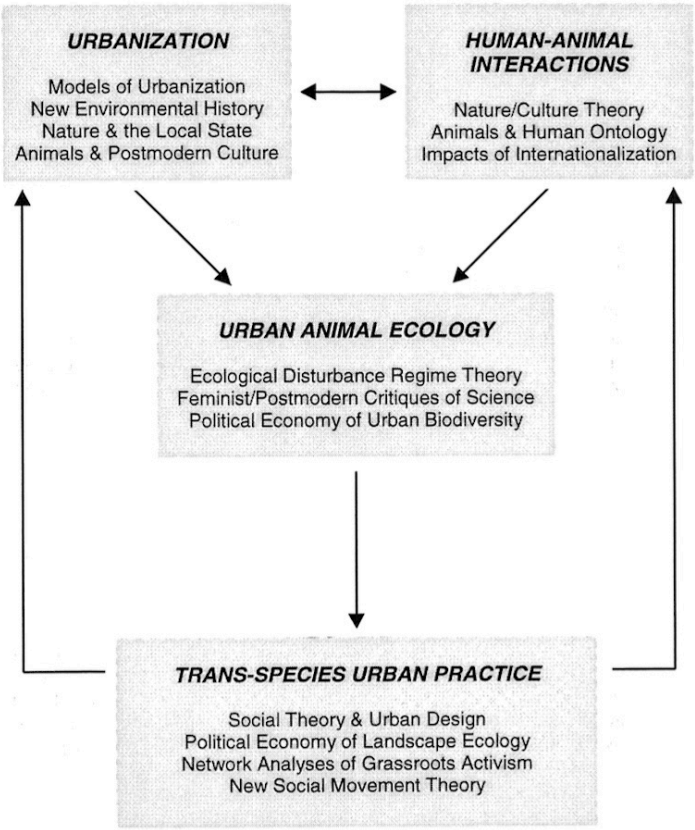

Η κοσμική φύση
Parliament of Plants,
(Baumman, 2019)
για την έκθεση,
What is Radical
Today,
Royal Academy of
Arts, Λονδίνο

σία διεύρυνσης των δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο που περιγράφει ο Stone, σταδιακά καταργούνται φραγμοί, όπως η φυλή και το φύλο, αλλά και κοινωνικά στίγματα, όπως ο εγκλεισμός, προοικονομώντας, επερχόμενες αλλαγές αφορούν στο είδος. Πράγματι, η Baumann, αναφέρει παραδείγματα όπως του ποταμού Whanganui στη Νέα Ζηλανδία (2017), ή τη χάρτα δικαιωμάτων για τη Φύση στο Εκουαδόρ (2008) που επιβεβαιώνουν τον Stone.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν και τα Zoöp[95], διαδικασίες για τη συνεργασία ανάμεσα σε ανθρώπινους και άλλου είδους νόες, οι οποίες ποσοτικοποιούν και αποδίδουν στους οργανικούς μη ανθρώπινους νόες την αξία των αγαθών που οι τελευταίοι παράγουν. Τα προϊόντα της εργασίας μη ανθρώπινων ζώων, ανταλλάσσονται με οικολογικούς χώρους στην πόλη. Οι Φυσικοτεχνικές υποδομές στην πόλη συμμετέχουν στο φάσμα μιας διευρυμένης κοινωνικής διάταξης του χώρου ή πιο συγκεκριμένα ταξινόμησης πολιτισμικών τοπίων με στόχο την βιωσιμότητα, αλλά και την κεφαλαιακή κίνηση σε παγκόσμια κλίμακα (quantification-monetization of ecological process).

95 https://nieuweinstituut.nl/en/projects/zoop

διάγραμμα της Wolch
Διαπλοκή σχεδιασμού διεπιστημονικής έρευνας και κινημάτων

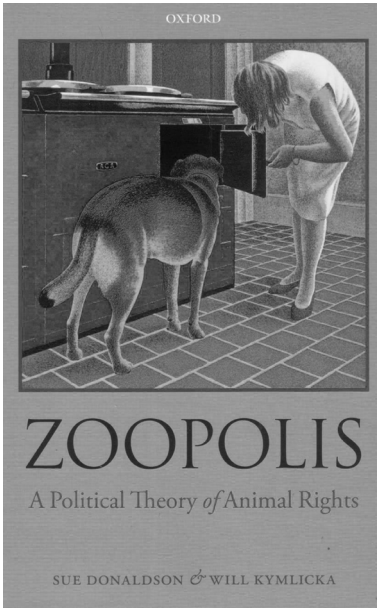
2.2 Zoopolis

Ο όρος *zoopolis,* είναι εφεύρεση της γεωγράφου και πολεοδόμου Jennifer Wolch[96]. Η Wolch χρησιμοποιεί τον όρο για να συνδέσει την ιστορία, την Βιολογία, τη γεωγραφία και τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Σύμφωνα με τη Wolch, ο σχεδιασμός της πόλης με αντικείμενο το μη-ανθρώπινο ζώο, αναζητά νέες στρατηγικές αστικού σχεδιασμού. Σε αυτό το πλαίσιο, η Wolch, προτείνει το επιστημονικό πρόγραμμα της αστικής οικολογίας των ζώων το οποίο συσχετίζει την αστικοποίηση με τη διάδραση ανθρώπων-ζώων. Η αστική οικολογία των ζώων συγκροτεί το θεωρητικό πλαίσιο του "δια-ειδικού" σχεδιασμού (trans-species urban practice).

Σε αυτό το πλαίσιο πραγματοποιείται η παρουσίαση του έργου των Donaldson S. και Kymlicka W. , (*Zoopolis: A political theory of animal rights*) το οποίο κατατάσσεται στην οικολογική πολιτική οικονομία. Η απόδοση δικαιωμάτων στα μη-ανθρώπινα ζώα βασίζεται στις ομοιότητες που παρουσιάζουν τα διάφορα είδη σε σχέση με τον άνθρωπο. Ως εκ τούτου, το Zoopolis ανήκει στον κλάδο της επεκτατικής περιβαλλοντική ηθικής (extentionist ethics)[97]. Σύμφωνα με το διάγραμμα της Wolch[98] η πολιτική οικονομία συνιστά τμήμα τόσο της επιστήμης της οικολογίας, όσο και του σχεδιασμού. Η νομική κατασκευή επιβάλλει / προτείνει πρωτόκολλα συμπεριφοράς, και ως εκ τούτου αποτελεί βασική παράμετρο που επηρεάζει εκούσια ή ακούσια το σχεδιασμένο αντικείμενο.

Το 1948 στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθετείται η διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σύμφωνα με την οποία

96 Jennifer Wolch, “Zoöpolis,” Capitalism, Nature, Socialism 7 (2) (1996) σελ. 21–47.
97 Βλέπε σελ. 38
98

Εξώφυλλο του Βιβλίου των Donaldson και Kymlicka. Απεικονίζεται η συνύπαρξη οικόσιτων ζώων, σε ένα καθαρό οικιακό περιβάλλον, που μαρτυρά την ανθρωποκεντρική προσέγγιση του έργου.

Αποφεύγεται η ρομαντική αγριότητα και διαγράφεται μία νεωτεριστική τροχιά από τον ευγενή άγριο στον ευγενή εργάτη.
Το ζώο εργάτης
(Hribal, 2003)

κάθε άνθρωπος από τη στιγμή της γέννησης του αποκτά ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία προστατεύονται από τον νόμο. Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι μια χάρτα 30 δικαιωμάτων που διαφυλάσσουν τη ζωή, την ελευθερία, την ίση μεταχείριση, την ιδιοκτησία, την ελεύθερη έκφραση, την πρόσβαση στην υγεία και την εκπαίδευση, το δικαίωμα στην εργασία, στη στέγαση και στην ξεκούραση.

Στο έργο των Donaldson και Kymlicka πραγματοποιείται μια υπόθεση εργασίας κατά την οποία ως μοναδική, αναγκαία και ικανή προϋπόθεση για την διαπραγμάτευση επέκτασης των παραπάνω δικαιωμάτων σε οποιοδήποτε έμβιο όν ορίζεται η δυνατότητα αυτοσυνείδησης (selfhood).

Η επιχειρηματολογία που αποκλείει άλλα έμβια όντα από αυτά τα δικαιώματα, βασίζεται σε ωφελιμιστικούς παράγοντες ή και πολιτισμικούς παράγοντες, όπως η θρησκεία και η παράδοση. Με τον όρο ωφελιμισμός, ερμηνεύονται συμπεριφορές που επιτρέπουν τη θυσία του ενός για το κοινό καλό . Το δικαίωμα του ατόμου στην ύπαρξη σχετίζεται με τη συνεισφορά του στο κοινό καλό. Έτσι, για παράδειγμα, δικαιολογείται η σφαγή μιας αγελάδας για να τραφούν οι άνθρωποι, δικαιολογούνται τα πειράματα σε ποντίκια και ο θάνατος ενός ανθρώπου για να δοθούν τα όργανα του σε άλλους. Η λογική του ωφελιμισμού αποτυπώνεται στην αρχαία εποποιία μέσω της θυσίας της Ιφιγένειας από τον πατέρα της ή αντίστοιχα η παρολίγον θυσία του Ισαάκ που αντικαταστάθηκε την ύστατη στιγμή από το κριάρι[99]. Η απολυτότητα του ωφελιμισμού με υποστηρικτές όπως τον Bentham J.[100], θέτει υπό αμφισβήτηση γενικά το δικαίωμα στη ζωή ανεξαρτήτως είδους

99 Πρόκειται για παραδείγματα ανθρωποθυσίας, που θα μπορούσαμε να κατατάξουμε στο αναλογικό κοσμοείδωλο
100 Donaldson, S., & Kymlicka, W. (2011) σελ. 20

Αναφορικά με τα θρησκευτικά συστήματα, υπάρχουν εδάφια - για παράδειγμα στον χριστιανισμό[101]- όπου δικαιολογείται a priori η κυριαρχία του ανθρώπου έναντι των υπόλοιπων ζώων και κατ' επέκταση η άνιση μεταχείρισή τους από αυτόν.

Ωστόσο, στον χώρο των επιστημών, ο αδιάρρηκτος πυρήνας της πολεμικής έναντι στην αναγνώριση ισότιμων σχέσεων μεταξύ ανθρώπου - ζώου, εδράζεται στην κατανόηση και επικοινωνία αφηρημένων εννοιών, στην ικανότητα συγκρότησης γλώσσας και πολιτισμού και στην ανάπτυξη μιας ευρείας γκάμας συναισθημάτων ως αποκλειστικά φαινόμενα του ανθρώπινου είδους.

Ακόμα και στο ίδιο το ανθρώπινο άτομο δυνατότητες όπως η επικοινωνία και η κατανόηση εννοιών εξαρτώνται από την ηλικία του και την κατάσταση της υγείας του, χωρίς όμως αυτό να θέτει υπό αμφισβήτηση θεμελιώδη δικαιώματα του[102].

101 Γένεσις, κεφ. 9,(Μτφ) τῶν Ἑβδομήκοντα*« [...]καὶ εἶπεν αὐτοῖς· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς*» Γένεσις, κεφ. 9,(Μτφ) τῶν Ἑβδομήκοντα

102 Donaldson, S., & Kymlicka, W. (2011) σελ. 21

Εξημερωμένη Ζωή | Το δικαίωμα του πολίτη (cititzenship)

Σημείο κλειδί για τα δικαιώματα των ζώων είναι η έννοια της υπηκοότητας, η οποία συνδέεται με παθητικά και ενεργητικά δικαιώματα (υποχρεώσεις). Η υπηκοότητα αναγνωρίζει το δικαίωμα της κατοίκησης σε μια γεωγραφικά προσδιορισμένη περιοχή, τη δυνατότητα κίνησης σε αυτή και το ανήκειν σε ένα κυρίαρχο σώμα ατόμων στο όνομα του οποίου κυβερνά το κράτος. Δεν αποκτούν όλα τα ζώα την υπηκοότητα μιας γεωγραφικής περιοχής όπως αντίστοιχα ισχύει και στους ανθρώπους[103].

Τα ζώα που λαμβάνουν υπηκοότητα είναι τα οικόσιτα / εξημερωμένα ζώα, δηλαδή τα παραγωγικά ζώα και τα ζώα συντροφιάς. Τα υπόλοιπα ζώα ανήκουν στις κατηγορίες των μεθοριακής και άγρια ζωής.

Η εξημέρωση του μη-ανθρώπινου ζώου πραγματοποιείται για την εκπλήρωση συγκεκριμένων αναγκών του ανθρώπου, όπως η συντροφικότητα και η παραγωγή αγαθών.

Η εξημέρωση των ζώων γίνεται μέσω της ανθρώπινης εργασίας που αφορά στον έλεγχο των αναπαραγωγικών διαδικασιών του ζώου και την τροποποίηση του γενετικού του υλικού.
Η διαδικασία της εξημέρωσης, απαιτεί συνεχή επιτήρηση, προσοχή και φροντίδα από τον άνθρωπο.
Το αποτέλεσμα της εξημέρωσης δημιουργεί σχέση απόλυτης εξάρτησης των ζώων από τον άνθρωπο.

Υπάρχουν τάσεις (abolitionists/extinctionists) που προτείνουν την σταδιακή εξαφάνιση των εξημερωμένων ζώων με στόχο την εξάλειψη της εκμετάλλευσης των ζώων από τον άνθρωπο

103 ο.π. σελ.104

και των σχέσεων εξάρτησης που δημιουργούνται.[104] Υπάρχουν επίσης τάσεις που προτείνουν διαδικασίες εξαφάνισης των εξημερωμένων ζώων ανάλογα με το είδος τους.[105]

Η διαδικασία απόδοσης υπηκοότητας στα ζώα στοχεύει σε μικτές κοινότητες ανθρώπινων και μη ανθρώπινων πολιτών. Η αλλαγή της στάσης του ανθρώπου απέναντι στο ζώο, μέσω ισότιμων και συναινετικών πρωτοκόλλων συμπεριφοράς λειαίνει την εκμετάλλευση. Η σχέση εξάρτησης ζώου από άνθρωπο καθώς και οι αλλαγές που έχουν προκληθεί στη φυσιολογία του ζώου από τον άνθρωπο συνιστούν αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας εξέλιξης και αφομοίωσης στα πλαίσια της συμβίωσης ανθρώπου-ζώου. Ήτοι αν ένα ζώο δεν μπορεί να τραφεί μόνο του, ο άνθρωπος έχει την υποχρέωση να το τρέφει. Η απόδοση υπηκοότητας στα ζώα, τους παρέχει το δικαίωμα του ανήκειν σε μία κοινότητα, το δικαίωμα στην κατοίκηση, το δικαίωμα να συνυπολογίζονται τα συμφέροντά του στο κοινό καλό της κοινότητας και το δικαίωμα να διαμορφώνει εξελισσόμενους κανόνες αλληλεπίδρασης[106].

Στο πλαίσιο αναγνώρισης της ιδιότητας του πολίτη στα εξημερωμένα ζώα, επέρχονται αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των κοινωνιών που άλλοτε απαιτούν μεγαλύτερο βαθμό συνέργειας μεταξύ ανθρώπου και ζώου και άλλοτε μικρότερο[107].

Για παράδειγμα, η προστασία, η υγεία και η διατροφή των ζώων είναι τομείς που υπάρχει μια κατακτημένη εμπειρία και που ενώ έχουν περιθώρια βελτίωσης μπορεί κανείς ευκολό-

104 ο.π. σελ.77
105 Οι Donaldson, S., & Kymlicka αναφέρονται στο “species norm” της Nussbaum, ο.π. σελ. 97 | Nussbaum M. (2006) Frontiers of Justice: Disability, Nationality, Species Membership, Harvard University Press
106 ο.π. σελ .103
107 ο.π. κεφ. 4, σελ.123-156

τερα να φαντασιωθεί την ανάπτυξη τους σε ένα νέο πλαίσιο συνύπαρξης

Στους τομείς της κοινωνικοποίησης και της μετακίνησης που χρειάζεται αυξημένη συνέργεια ανθρώπου-μη ανθρώπινου ζώου, η γενική αρχή που ακολουθείται είναι ότι το ζώο εκπαιδεύεται και στηρίζεται από κοινωνικές δομές έως ένα ηλικιακό όριο προκειμένου να μπορεί να λειτουργεί όσο γίνεται πιο ισότιμα εντός κοινωνικού πλαισίου. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η ένταξη του και η αυτορρύθμιση του σε ένα δεδομένο κοινωνικό πλαίσιο υφίσταται περιορισμούς.

Αντίστοιχα, στον τομέα της αναπαραγωγής όσα ζώα δεν μπορούν να αναλάβουν ενεργά την ανατροφή των απογόνων τους και να ελέγχουν τους πληθυσμούς τους υπόκεινται στην επιτήρηση των ανθρώπων. Η χρήση των αγαθών που παράγονται από τα ζώα (συντήρηση των λιβαδιών, κοπριά, μαλλί, γάλα, αυγά) και η εργασία των ζώων, θεωρούνται θεμιτά από τη στιγμή που δεν γίνεται αντιληπτή με οποιοδήποτε τρόπο η καταπίεση του υποκειμένου.

Στον τομέα της πολιτικής εκπροσώπησης, προτείνεται:
Η οργάνωση θεσμών που παρακολουθούν και εξασφαλίζουν την προστασία των συμφερόντων των ζώων .
Η ανάδειξη και η κατανόηση της συνεισφοράς και του ιδιαίτερου τρόπου λειτουργίας του εκάστοτε ζώου στις διαφορετικές εκφάνσεις της καθημερινότητας.

Λεοπάρδαλη στην Βομβάη,
Η βασική αρχή που προτείνεται για την αντιμετώπιση της άγριας ζωής από τον άνθρωπο, είναι η αναγνώριση του δικαιώματος στην κυριαρχία μιας γεωγραφικής περιοχής (sovereighnty)

Άγρια ζωή

Άγρια θεωρούνται τα ζώα τα οποία αποφεύγουν τον άνθρωπο και τις περιοχές όπου αυτός κατοικεί, διατηρώντας την ανεξαρτησία τους και την δική τους περιοχή δράσης. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει η άγρια ζωή από τον άνθρωπο, αναλύονται σε τρεις κατηγορίες[108]:

> Άμεσοι κίνδυνοι που αφορούν στις δραστηριότητες του ανθρώπου όπως το κυνήγι, το ψάρεμα και η αιχμαλωσία. Θανάτωση στα πλαίσια της διαχείρισης της άγριας ζωής καθώς και στο όνομα της επιστήμης.
>
> Απώλεια του ζωτικού της χώρου, στέρηση των πόρων και αποσταθεροποίηση των οικοσυστημάτων που εγγράφονται τα ζώα. λόγω της επέκτασης του ανθρώπου για κατοίκηση, καλλιέργεια, αναψυχή.
>
> Διάχυτα προβλήματα (spillover harms), που προκαλούνται από την ανθρώπινη ανάπτυξη, από τις υποδομές, τα ψηλά κτίρια, τους θαλάσσιους δρόμους. Διάχυτα προβλήματα προκαλούνται επίσης από την κλιματική αλλαγή και τη μόλυνση του περιβάλλοντος.

Η βασική αρχή που προτείνεται για την αντιμετώπιση της άγριας ζωής από τον άνθρωπο, είναι η αναγνώριση του δικαιώματος στην κυριαρχία μιας γεωγραφικής περιοχής (sovereighnty)[109]
Η αναγνώριση του δικαιώματος της αυτοκυριαρχίας βασίζεται στην αρχή της προστασίας της άγριας ζωής και στην αρχή της αδιαφορίας. Ως αδιαφορία ορίζεται η διακοπή κάθε επαφής

108 ο.π. σελ.156
109 ο.π. σελ.161

και επέμβασης του ανθρώπου στις περιοχές της άγριας ζωής[110]. Η προστατευτική λογική όταν δεν συμπεριλαμβάνει την αρχή της αδιαφορίας, αφενός βάλει την ικανότητα των ζώων στην αυτοδιάθεση και στην αυτορύθμιση των αναγκών και των πληθυσμών τους και αφετέρου είναι ικανή να διαταράξει την ισορροπία των οικοσυστημάτων ευεργετώντας συγκεκριμένα είδη εις βάρος άλλων.

Ο τρόπος προσέγγισης των άγριων κοινωνιών, ομοιάζει με τον τρόπο που λειτουργούν οι διακρατικές σχέσεις. Ιστορικά, η καταπάτηση των φυσικών περιοχών από τον άνθρωπο ταυτίζεται με αποικιοκρατικές διαδικασίες όπου η διεκδικούμενη γη χαρακτηρίζεται "terra nullius", άδεια γη[111]. Η παρουσία του ανθρώπου στις αναφερόμενες περιοχές των άγριων ζώων, αντιστοιχεί με την παρουσία ενός επισκέπτη σε ένα άλλο κράτος. Σε μια τέτοια συνθήκη επιτρέπεται στον επισκέπτη να έχει πρόσβαση και να διαμείνει στον ξένο χώρο, δίχως όμως να του επιτρέπεται να συμμετέχει στις διαδικασίες ελέγχου της περιοχής, να την κατοικήσει ή να την διαμορφώσει με βάση τις ανάγκες του ή με βάση αυτό που θεωρεί πως είναι καλύτερο για τον τόπο.

Για την αυτοδιάθεση των οικοσυστημάτων, δεν κρίνεται απαραίτητη κάποια πολιτική, νομική και διοικητική συγκρότηση αντίστοιχη με αυτή των ανθρώπινων κοινωνιών. Η αυτοδιάθεση της εκάστοτε άγριας περιοχής κρίνεται από τη δυνατότητα της να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες που της παρουσιάζονται, να αναπτυχθεί και να ευημερήσει αυτόνομα[112].

---

110 Οι Donaldson, S., & Kymlicka, W. (2011) συνοψίζουν την πρόταση με τον όρο "hands off" και τον αντιμετωπίζουν κριτικά καθώς τον αντιπαραβάλλουν με τον όρο θετική βοήθεια (positive assistance), ο.π. σελ. 159-160, 184

111 ο.π. σελ. 168

112 ο.π. σελ. 176

Παράλληλα, όπως μεταξύ αυτόνομων ανθρώπινων κοινωνιών υπάρχει διάδραση και αλληλοβοήθεια σε περίπτωση καταστροφής ή απειλής, έτσι μπορεί να υπάρξει και μεταξύ ανθρώπων και μη-ανθρώπων. Για παράδειγμα αν ένας μετεωρίτης πάει να καταστρέψει μια φυσική περιοχή η εκτροπή του από τον άνθρωπο δεν θεωρείται πράξη που υπονομεύει την αυτονομία ενός ανεξάρτητου οικοσυστήματος. Η ήπια εξαγωγή πόρων (foraging) όπως καρποί, φρούτα, μανιτάρια, θαλάσσια φυτά κρίνεται επίσης αποδεκτή[113].

Αναφορικά με την παρεμβατικότητα του ανθρώπου στα οικοσυστήματα πραγματοποιείται μια διάκριση. Η συστηματική και μεθοδευμένη υπεράσπιση ενός είδους απέναντι στους θηρευτές του ή σε ορισμένους εξ αυτών θεωρείται παρεμβατική. Ωστόσο, η αυθόρμητη βοήθεια που μπορεί να προσφέρει ένα ανθρώπινο ον σε ένα ζώο που βρίσκεται σε κίνδυνο δεν παραβιάζει την αυτονομία της κοινότητας.

Το σημείο καμπής μεταξύ ανθρώπινης βοήθειας και ανθρώπινης παρέμβασης στα φυσικά οικοσυστήματα είναι κρίσιμο. Για παράδειγμα, η πραγματοποίηση πτήσεων με αεροπλάνο για την καθοδήγηση σμήνους από Ίβιδες κατά το αποδημητικό τους ταξίδι δεν ταξινομείται ως παρέμβαση. Εδώ η ανθρώπινη δράση δεν θεωρείται παρεμβατική, διότι κατά την εκτέλεση της δεν ζημιώνεται άμεσα και εκούσια κάποιο άλλο είδος[114]. Επιπλέον, οι Ίβιδες είναι απειλούμενο είδος, και η επιστροφή τους στα οικοσυστήματα στα οποία εγγράφονταν κάποτε κρίνεται ως μια κίνηση αποκατάστασης.

Η κινητικότητα των αποδημητικών πτηνών και των μεταναστευτικών ψαριών, θέτει ερωτήματα για την ποιότητα

113 ο.π. σελ. 180
114 ο.π. σελ. 185

των ορίων ανάμεσα στις διάφορες επικράτειες, φυσικές και ανθρώπινες. Η μετανάστευση πληθυσμών δημιουργεί μια συνθήκη συν-επικράτειας με τον άνθρωπο . Για παράδειγμα, είναι σύνηθες πλέον να μεταβάλλονται οι διαδρομές των πλοίων προκειμένου να αποτραπούν συγκρούσεις με κοπάδια φαλαινών. Στην ίδια κατεύθυνση προτείνονται αλλαγές στο σχεδιασμό της κίνησης των αυτοκινήτων, όπως η κατασκευή τούνελ, η κατασκευή προστατευτικών πράσινων ζωνών κατά μήκος των αυτοκινητοδρόμων, η μείωση της ταχύτητας των διερχόμενων αυτοκινήτων και η μηχανολογική τροποποίηση των αυτοκινήτων[115].

Τέλος, υπάρχουν κοινότητες που συνυπάρχουν αρμονικά με άγρια είδη, παραδοσιακά. Η αναγνώριση της κυριαρχίας των ζώων σε γεωγραφικές περιοχές δεν συνεπάγεται την απομάκρυνση του ανθρώπου εφόσον αυτός συνιστά οργανικό τμήμα του οικοσυστήματος. Το γεγονός αυτό καταδεικνύει πως πρόκειται για εξαιρετικά δυναμικά συστήματα πολυ-ειδικά και συχνά πολυφυλετικά που συστήνουν την ενδυνάμωση της οικολογικής διάστασης των γεωγραφικών ορίων[116] .

Συνοψίζοντας τα άγρια ζώα αντιμετωπίζονται ως πολίτες περιοχών οι οποίες υπάγονται σε ένα πλαίσιο όμοιο με αυτό που ορίζει τις διεθνείς σχέσεις. Το πλαίσιο αυτό αφορά[117]:

> Στον ορισμό ορίων μεταξύ των περιοχών ανθρώπινης και μη ανθρώπινης κατοίκησης
>
> Στην προσπάθεια περιορισμού απωλειών στα περιβάλλοντα αυτά που οφείλονται στην ανθρώπινη δραστηριότητα.

115 ο.π. σελ. 190
116 ο.π. σελ. 192
117 ο.π. σελ. 205-209

Στην συγκυριαρχία ανθρώπων-μη ανθρώπων σε ζώνες ζωτικής σημασίας για όλα τα είδη

Στην παρεχόμενη βοήθεια σε ζώα που προσφεύγουν στις ζώνες επιρροής του ανθρώπου, με στόχο την ενεργοποίηση και τη διατήρηση της άγριας ζωής και τον ταυτόχρονο περιορισμό των αρνητικών συνεπειών της αναπόφευκτης επαφής άγριας και ανθρώπινης ζωής

Στην μικρού μήκους ταινία Κυνηγός Αρουραίων (Anderson 2023), ο υπόνομος είναι ο άξονας υπόγειας κίνησης που ενώνει διαφορετικά οικοσυστήματα, όπως το αστικό με το περιασστικό. Διακρίνονται οι θαμνοστοιχίες, οι σωροί από άχυρα και οι θημωνιές, δηλαδή οι οικοτόποι των ζώων ειδικού περιβάλλοντος. Πραγματοποιείται επίσης η "μεταμόρφωση" του κυνηγού.

Οριακά Ζώα | Το δικαίωμα του κατοίκου

Τα ζώα που ζουν σε κατοικήσιμες περιοχές αλλά δεν είναι οικόσιτα χαρακτηρίζονται "οριακά" (liminal), καθώς βρίσκονται ανάμεσα στις δύο προηγούμενες κατηγορίες, τα οικόσιτα και τα άγρια ζώα. Στο σημείο αυτό τονίζεται ότι οι κατηγοριοποιήσεις αυτές δεν συνάδουν με την επιστήμης της βιολογίας. Για παράδειγμα, υπάρχουν άτομα ειδών, όπως τα κουνέλια που τα απαντάμε και στις τρεις κατηγορίες, δηλαδή συναντάμε οικόσιτα, άγρια κουνέλια και οριακά κουνέλια που ζουν στα πάρκα των πόλεων. Τα οριακά ζώα χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες[118]:

Καιροσκόποι (opportunists)
Σπεσιαλίστες εξειδικευμένου περιβάλλοντος (niche specialists)
Εξωτικά (escaped and introduced domesticated)
Άγρια οικόσιτα (feral domesticated).

Καιροσκοπικά είδη

Τα καιροσκοπικά ζώα όπως οι σκίουροι, τα ρακούν, οι πάπιες, τα κοράκια, τα ελάφια, τα γεράκια, έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόζονται εύκολα στις συνθήκες του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και στις μεταβολές του. Τα ζώα καιροσκόποι προσαρμόζουν τον τρόπο που κατοικούν, που τρέφονται και τις συνήθειες τους, στο περιβάλλον και στις δραστηριότητες των ανθρώπων, διατηρώντας τη δυνατότητα να επιστρέψουν στην αγριότητα. Για παράδειγμα, οι νυχτερίδες ενδέχεται να προτιμήσουν το μικροκλίμα μια γέφυρας από αυτό της σπηλιάς και τα γεράκια τις κορυφές ψηλών κτιρίων από τις κορυφές απόκρημνων βράχων. Σε αυτή την κατηγορία υπάγονται

118 Η κατηγορία αυτή θα μπορούσε να λάβει πολλές μεταφράσεις, οπως αδέσποτο ή ακριτικό ζώο ή ζώο στο κατώφλι ή άστεγο ζώο με κάθε μία από αυτές να φέρει και διαφορετικές πολιτισμικές συνυποδηλώσεις.

και τα συνανθώπινα είδη τα οποία εμφανίζονται πλέον κατά αποκλειστικότητα με την ανθρώπινη κατοίκηση, όπως ορισμένα είδη σπουργιτιών, ψαρονιών, ποντικών και αρουραίων[119].

Ζώα ειδικού περιβάλλοντος

Τα ζώα ειδικού περιβάλλοντος, προσαρμόζονται σε πολύ συγκεκριμένα μίκρο-περιβάλλοντα που αναπτύσσονται από την ανθρώπινη παρουσία και είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στη μεταβολή τους. Υπάρχει ένα είδος ποντικού που ευδοκιμεί κατά κύριο λόγο στις θαμνοειδείς μπορντούρες των αγγλικών κήπων. Υπάρχουν ορτύκια που αρέσκονται στο να γεννούν και να μεγαλώνουν τα μωρά τους, στους σωρούς του φυτικού υλικού που διαμορφώνονται στα χωράφια. Το αγροτικό αυτά οικοσυστήματα απειλούνται λόγω της μηχανοποίησης της διαδικασίας που δεν αφήνει το απαιτούμενο φυτικό υπόλειμμα[120].

Εξωτικά είδη

Στα εξωτικά είδη, ανήκουν τα ζώα που έχουν δραπετεύσει από ζωολογικούς κήπους, τα εξωτικά κατοικίδια ζώα τα οποία έχουν δραπετεύσει ή απελευθερωθεί καθώς και είδη τα οποία εισάγοντα από ξένα οικοσυστήματα προκειμένου να αλλάξουν τις ισορροπίες.Τα εξωτικά ζώα άλλοτε εντάσσονται ομαλά στα οικοσυστήματα, άλλοτε εκτοπίζουν άλλα είδη δίχως να διαταράσσουν το οικοσύστημα και άλλοτε απειλούν τη βιοποικιλότητα[121].

---

119 ο.π. σελ. 220

120 ο.π. σελ. 221

121 Αναφέρονται αντίστοιχα τα είδη: To Red mask parakeet (San Francisco), ο εκτοπισμός του κόκκινου σκίουρου από τον δυτικό γκρι σκίουρος και ο βάτραχος του ζαχαροκάλαμου στην Αυστραλία (cane toad)

Άγρια Οικόσιτα Είδη

Στα άγρια οικόσιτα ζώα (feral) ανήκουν τα άτομα, τα οποία είτε απέδρασαν, είτε εγκαταλείφθηκαν από τον άνθρωπο, όπως γάτες σκύλοι περιστέρια και παραγωγικά οικόσιτα ζώα, όπως αγελάδες, αμνοερίφια, βουβάλια και καμήλες[122]. Συχνά για τα άτομα που ανήκουν στην πρώτη γενιά η προσαρμογή είναι δύσκολη έως και αδύνατη. Με την πάροδο του χρόνου όμως δημιουργούνται πληθυσμοί ακόμα και στα αστικά κέντρα που ευημερούν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα περιστέρια τα οποία λειτουργούν ως συν-ανθρώπινα άτομα με υψηλή προσαρμοστική ικανότητα. Αντίστοιχα, συναντάμε πληθυσμούς σκύλων ή γατών που εκμεταλλεύονται την παρουσία του ανθρώπου, τρέφονται με άλλα οριακά ζώα και βρίσκουν καταφύγιο σε εγκαταλελειμμένα κτίρια.

Για παράδειγμα οι γάτες εγκαθίστανται συχνά σε αρχαιολογικούς χώρους. Στο Key West της Florida, συμβιώνουν με τον άνθρωπο ελεύθεροι πληθυσμοί από κότες και κόκορες. Τα ζώα αυτά απέδρασαν από τις αυλές των σπιτιών όπου εργάζονταν ως παραγωγικά ζώα καθώς και σε αγώνες κοκορομαχιών. Τα άτομα αυτά εντάχθηκαν στην κοινότητα καθώς πιστώνεται σε αυτά ο έλεγχος του πληθυσμού των σκορπιών και άλλων εντόμων, ενώ η πολύχρωμη εμφάνιση τους και το ταμπεραμέντο τους δημιουργεί ευχαρίστηση στους ανθρώπους. Σε κάθε περίπτωση τα άγρια οικόσιτα άτομα συνιστούν μια προβολή μελλοντικών συνυπάρξεων μεταξύ ανθρώπων και οικόσιτων ζώων, κατά τις οποίες τα ζώα δρουν με μεγαλύτερη αυτονομία σε κοινά με τον άνθρωπο περιβάλλοντα.

122 Ειδικά στην Αυστραλία εντοπίζονται πληθυσμοί της τάξεως του εκατομμυρίου που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία ο.π. σελ. 224

Το πλαίσιο της κατοίκησης

Στα οικόσιτα ζώα προτείνεται το πλαίσιο του πολίτη ενώ στα άγρια οικόσιτα αυτό του κατοίκου. Συστήνεται ένα πλαίσιο συνύπαρξης που προτείνει λιγότερες υποχρεώσεις μεταξύ των ατόμων. Οι δύο υποκατηγορίες του παραπάνω πλαισίου είναι η μετοίκηση (opt-out denizenship) και η παροίκηση (migrant denizenship).

Η μετοίκηση απαντάται σε ανθρώπινες κοινότητες όπως οι Amish, στις οποίες υπάρχει μεγάλος βαθμός αυτοδιάθεσης και μη υποχρεωτικής τήρησης των νόμων και των υποχρεώσεων του ευρύτερου μοντέλου στο οποίο οι ομάδες αυτές εγγράφονται. Πρακτικά αυτό συντελείται στην κατοχύρωση μιας κοινής χάρτας βασικών δικαιωμάτων όπως το δικαίωμα στη ζωή και στην ιδιοκτησία. Ταυτόχρονα συντελείται μια εξαίρεση από κρατικές παροχές, πολιτικά δικαιώματα και φορολογικές υποχρεώσεις [123].

Το καθεστώς του πάροικου απαντάται συχνά στους εποχικούς εργάτες. Σε αυτή την περίπτωση η χώρα παραμονής επεκτείνει δικαιώματα όπως ενιαία μισθολογική πολιτική, εκπαίδευση, ασφάλεια, ενώ η χώρα προέλευσης παραμένει ο εγγυητής των πολιτικών δικαιωμάτων, της μόνιμης κατοίκησης και της συνταξιοδότησης . Πρόκειται δηλαδή για ένα πλαίσιο που ρυθμίζει προσωρινές συνυπάρξεις[124].

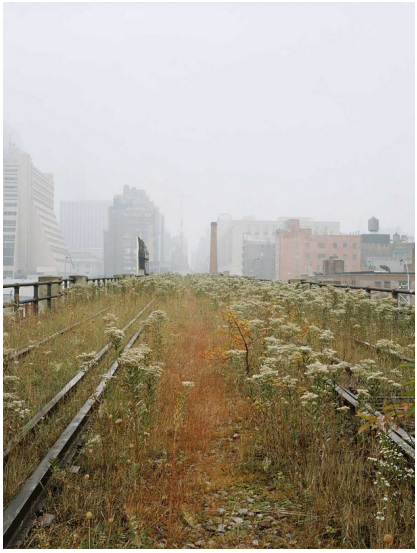
Η κατοίκηση, είτε αφορά στο πλαίσιο εξαίρεσης, είτε στο πλαίσιο της διαμονής
στοχεύει:

123 ο.π. σελ. 233
124 ο.π. σελ. 237

Στην παροχή ασφαλούς περιβάλλοντος.
Στη διασφάλιση συναίνεσης όλων των εμπλεκόμενων σε αυτό το είδος σχέσης.
Στην αποφυγή του στιγματισμού και οποιασδήποτε διάκρισης βάλει τα άτομα που υπάγονται σε αυτό το πλαίσιο.

Αναφορικά με τα οριακά ζώα γίνονται συνεχείς προσπάθειες θεσμικά και εξωθεσμικά για την εξόντωση ή και τον έλεγχο των πληθυσμών τους. Ως πιο επιτυχημένες μέθοδοι προκρίνονται οι πιο ήπιες, δηλαδή η διαμόρφωση φυσικών ορίων, η μείωση των διαθέσιμων αποθεμάτων τροφής, η διάνοιξη διαδρομών για την μετακίνηση των ζώων και οι ζώνες προστασίας. Αντίστροφα, πιο επιθετικές προσεγγίσεις για τον έλεγχο των πληθυσμών φέρνουν τα αντίθετα αποτελέσματα, καθώς τα άτομα υπό την απειλή της εξαφάνισης τους εντείνουν την αναπαραγωγική διαδικασία, προκειμένου να επιβιώσουν[125].

125 Blechman, A. D. (2006) Pigeons: The Fascinating Saga of the World's Most Revered and Reviled Bird,New York: Grove Press .

Το high line πριν την
παρέμβαση των
DS+R και Piet Oudolf,
2009

3. Αστική Φύση

Στις προηγούμενες ενότητες παρακολουθήσαμε την ανάλυση της φύσης, βάσει της συμβολικής της τάξης και βάσει πολιτικών δικαιωμάτων που της αποδίδονται. Σε αυτή την ενότητα πραγματοποιείται η ανάλυση της φύσης, βάσει της γεωγραφίας και της οικολογίας, αντλώντας αναφορές από το έργο «*Natura urbana: Ecological Constellations in Urban Space»,* του γεωγράφου και πολεοδόμου Mathew Gandy. Στο τέλος της ενότητας αυτής επιλέγονται από την ευρύτερη βιβλιογραφία παραδείγματα, για τη σκιαγράφηση του χωρικού αποτυπώματος της τοπιακής πρακτικής στα πλαίσια της διαπραγμάτευσης με την "άγρια" φύση.

Οι πόλεις ως ενιαίο σύστημα συνιστούν τμήμα αυτού που έχει χαρακτηριστεί νέα Παγγαία[126]. Στη νέα Παγγαία παρατηρείται μια τάση ραγδαίας αστικοποίησης και απώλειες σε παγκόσμιο επίπεδο αναφορικά με την βιοποικιλότητα. Η τάση αστικοποίησης αφορά και στο βασίλειο των φυτών και των ζώων, τα οποία βρίσκουν καταφύγιο στα αστικά κέντρα βιώνοντας έναν κοσμοπολίτικο παροξυσμό. Η αστική φύση είτε άμεσα, είτε μέσω αφανών διαδικασιών καταλαμβάνει καθολικά το τοπίο και συμπεριλαμβάνει διάφορα στοιχεία, από την εξημέρωση ζώων, την κατασκευή πάρκων και πράσινων υποδομών ως τη μετατροπή οικοσυστημάτων σε πολιτισμικές αποθήκες πόρων
.
Ο Kowarik I.(1995), διακρίνει[127]:

> Στην πρώτη φύση, ό,τι απέμεινε από τα ανέγγιχτα από τον άνθρωπο οικοσυστήματα

126 Thomas, C. *(*2017*)* σελ. 107
127 Kowarik, I. (2005), σελ. 1–32.

Στη δεύτερη φύση, τα ανθρωπογενή τοπία της αγροτικής καλλιέργειας και δασοκομίας

Στην τρίτη φύση, αποδίδει τα σχεδιασμένα τοπία της μητροπολης, τα πάρκα, τους κήπους, τις δενδροστοιχίες των δρόμων

Στην τέταρτη φύση, αναφέρεται στα μη-σχεδιασμένα στοιχεία (urban wilderness) που σχετίζονται με εγκαταλελειμμένες και μεθοριακές αστικές περιοχές.

Η μαρξιστική σκέψη επιχειρεί μια διάκριση ανάμεσα σε μια πρώτη φύση δίχως ανθρώπινο αντίκτυπο και σε μια δεύτερη φύση που συνιστά το σύμπλοκο ανθρωπογενών και φυσικών παραγόντων. Ωστόσο, για τον Μαρξ η πρώτη φύση διαπλέκεται με τη δεύτερη καθώς η νεωτερικότητα αποτελεί τη συνεχή ανακύκλωση φυσικοποιημένων καπιταλιστικών σχέσεων[128]. Επιπλέον, η ιδέα της πρωτόγονης-ανέγγιχτης φύσης που βρίσκεται στον ιδεολογικό πυρήνα του Ευρωπαϊκού ρομαντισμού βάλλεται από αρχαιολογικές ανακαλύψεις που αποδεικνύουν ότι η ανθρώπινη επιρροή στα οικοσυστήματα χρονολογείται πριν τη γεωργία και τις πρώτες πόλεις (12000 χρόνια πριν)[129]. Όπως είδαμε στα προηγούμενα κεφάλαια ο δυισμός ανάμεσα σε φυσικό και ανθρωπογενές είναι μια νεωτερική κατά βάση κατασκευή της Δύσης που καλλιεργεί πολιτισμική ένταση μεταξύ μητροπολιτικών και περιφερειακών χώρων.

Η αστική φύση είναι μετρήσιμη βάσει της βιοποικιλότητας[130].

128 Neil Smith. l. (1984). *Uneven development: nature, capital, and the production of space*, Oxford: Blackwel

129 Harari, Y. N. (2011)

130 *Βιολογική ποικιλότητα ή βιοποικιλότητα είναι η ποικιλία των ζώντων οργανισμών πάσης προελεύσεως, περιλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των χερσαίων,*

Τα αστικά κέντρα που εμφανίζουν το μεγαλύτερο πλούτο σε ποικιλία ειδών είναι αυτά που ανήκουν σε ένα ευρύτερο δίκτυο περιοχών αυξημένης βιοποικιλότητας ή μεταξύ διακριτών οικολογικών ζωνών. Για παράδειγμα το Cape Town διαθέτει 361 είδη πουλιών και 83 είδη θηλαστικών[131]. Οι δείκτες της βιοποικιλότητας των αστικών κέντρων είναι συχνά υψηλότεροι και μάλιστα αυξανόμενοι σε σχέση με τις γειτονικές τους αγροτικές περιοχές που υφίστανται εντατική μονοκαλλιέργεια και δασοκομία.

3.1 Η βαθιά κλίμακα της αστικής φύσης

Μια μακροσκοπική προσέγγιση διαχωρίζει την επιφάνεια της γης σε φυσικά μέγα-οικοσυστήματα που χαρακτηρίζονται από τα εκάστοτε φυτικά είδη που επικρατούν σε αυτά, σε ερήμους, σε λιβάδια, σε τούνδρες, κ.ο.κ., και σε ανθρωπογενή μέγα-οικοσυστήματα που ορίζονται βάσει της πυκνής ανθρώπινης κατοίκησης και εκμετάλλευσης[132]. Μια άλλη προσέγγιση, δίνει έμφαση στον αστικό χώρο και εξετάζει τις πυκνότητες της κοινωνικό-τεχνικής ανάπτυξης επί της πεδόσφαιρας συνθέτοντας την τεχνόσφαιρα[133]. Ανεξάρτητα με το που πέφτει το βάρος και οι δύο κατευθύνσεις συγκλίνουν στον ορισμό συνθετικών οικοσυστημάτων φυσικών και ανθρωπογενών.

θαλάσσιων και άλλων υδατικών οικοσυστημάτων και οικολογικών συμπλεγμάτων, των οποίων αποτελούν μέρος. Θ, περιλαμβάνεται η ποικιλότητα εντός των ειδών, μεταξύ ειδών και οικοσυστημάτων [...] π βιολογική ποικιλότητα περιλαμβάνεται, τέλος, η ποικιλότητα των γονιδίων μέσα και μεταξύ των ειδών (άρθρο 2 του ν. 2204/1994, ΦΕΚ 59 Α΄).

131 Goodness J.,. Anderson P. M. L (2013), Local assessment of Cape Town:navigating the management complexities of urbanization, biodiversity, and ecosystem services in the Cape Floristic Region, Dordrecht: Springer, σελ. 461–484

132 Ellis E. (2008) *Putting people in the map: anthropogenic biomes of the world," Frontiers in Ecology and the Environment*

133 Otter C. (2020), *Technosphere," in Concepts of urban-environmental history*

Τα συνθετικά οικοσυστήματα ανήκουν στη σφαίρα της ανθρωπόκαινου. Ο όρος ανθρωπόκενος είναι επινόηση των Crutzen και Stoermer (2000) και αναφέρεται στην εποχή που ο άνθρωπος επηρεάζει το περιβάλλον και όχι το αντίστροφο. Η χρήση του όρου ανθρωπόκενος συνδέεται με την κλιματική αλλαγή, με το αποτύπωμα της ανθρώπινης παραγωγής και κατανάλωσης στα οικοσυστήματα και με την ανάπτυξη μεγάλης κλιμακας έργων γεωμηχανικής.

Η επιστημονική κοινότητα δεν μπορεί να καταλήξει για την αφετηρία της ανθρωπόκαινου. Πιθανές αφετηρίες είναι: Το τέλος της πλειστόκαινου, η εξαφάνιση της μεγα-πανίδας, η ανακάλυψη της γεωργίας, η ανακάλυψη των νέων κόσμων κατά την αποικιοκρατία, η εφεύρεση και η εξάπλωση της ατμομηχανής, η εύρεση βαρέων μετάλλων στη τροφική αλυσίδα, η εύρεση ραδιενεργών καταλοίπων από τα πρώτα πυρηνικά όπλα, και πιο πρόσφατα η εξόρυξη των σπάνιων γαιών στα πλαίσια της ψηφιακής επανάστασης.

Η κάθε αφετηρία δημιουργεί και μια διαφορετική οικολογική ιστορία, και κατ' επέκταση αντιμαχόμενες πραγματικότητες. Για παράδειγμα στο μέτα-ιστορικό σύμπαν του Harari η ανθρωπότητα βρίσκεται σε μια εξελικτική πορεία από την εποχή του Νεάντερταλ, στον Homo sapiens και από τον Homo sapiens στους Transhumans[134], με την κλιματική αλλαγή να συνιστά τμήμα του δαρβινικού μετασχηματισμού του περιβάλλοντος[135].

Αναζητώντας την αφετηρία της ανθρωπόκαινου και τους τρό-

134 Ο όρος αναφέρεται στην βιοτεχνολογική εξέλιξη του ανθρώπου, μέσω βιοτεχνολογικών μετατροπών στο ανθρώπινο σώμα
135 Conrad S. (2008), Deutsche Kolonialgeschichte , Munich: C. H. Beck

πους μέτρησης της, δημιουργούνται συζεύξεις με τη γεωλογία καθώς πρόκειται για μια από τις επιστήμες που εξετάζουν τη μεγάλη κλίμακα του χρόνου. Σύμφωνα με τον James Hutton (1726-1797), ο γεωλογικός χρόνος είναι κατά μια έννοια βαθύς, καθώς η δημιουργία της Γης και οι μεταβολές που συντελούνται σε αυτή, μετρώνται σε τρισεκατομμύρια χρόνια. Βασιζόμενος σε αυτή τη διαπίστωση ο Γεωλόγος Charles Lyell (1797-1895) υποστήριξε την έννοια του ομοιομορφισμού, σύμφωνα με την οποία η επιφάνεια τη γης βρίσκεται σε μακροχρόνιες, περιοδικές μεταβολές. Αντίθετα, ο ζωολόγος και παλαιοντολόγος Georges Curvier (1769-1832) εισήγαγε την έννοια του καταστροφισμού, βάσει της οποίας περιστασιακά καταστροφικά συμβάντα, λειτουργούν ως καταλύτες , αλλάζοντας δραματικά το περιβάλλον. Σήμερα οι μεταβολές στον πλανήτη αναφέρονται ως σταδιακές αργές διαδικασίες, οι οποίες όμως σημαδεύονται από καταστροφικά γεγονότα, με τη σύγχρονη κλιματική αλλαγή να συνιστά πιθανόν ένα από αυτά τα γεγονότα.

Τα δύο επικρατέστερα σενάρια αναφορικά με τη δυνατότητα του ανθρώπου να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής είναι η προσαρμοστική ανθρωπόκενος και η δυστοπική ανθρωπόκενος. Σύμφωνα με την προσαρμοστική ανθρωπόκενο, η συγκέντρωση των ανθρώπων στις πόλεις συνιστά μονόδρομο για την αποδοτική αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων. Αντίθετα στην δυστοπική ανθρωπόκενο προβλέπεται η κατάρευση του σύγχρονου πολιτισμού. Η εικόνα αυτή παρουσιάζεται ως το συμβολικό αντίστροφο του πρότερου δίπολου μεταξύ αστικού-αγροτικού. Η παλέοντολογική οπτική εφορμάται από τις προγενέστερες δραματικές αλλαγές στη βιόσφαιρα και διερωτάται για τον αρνητικό αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής καθώς και για το κατά πόσο έχουν νόημα διαδικασίες αποκατάστασης ή συντήρησης οικοσυστημάτων

από της στιγμή που πρόκειται για αντικείμενα που βρίσκονται σε συνεχή μεταβολή. Αυτή τη στιγμή διανύουμε την έκτη γένεση και όπως όλες οι προηγούμενες οδηγούμαστε σε ανακατατάξεις των πληθυσμών των ειδών που οδηγούν σε νέα οικοσυστήματα[136]. Εντούτοις, αν και υπάρχει ασάφεια για το κατά πόσο η απώλεια των ειδών συνιστά οικολογική ανωμαλία ή μη αναστρέψιμη δυναμική, είναι σαφές ότι η βιοποικιλότητα δεν είναι ένας απλός δείκτης, αλλά ένα πολιτισμικό και ιστορικό φαινόμενο

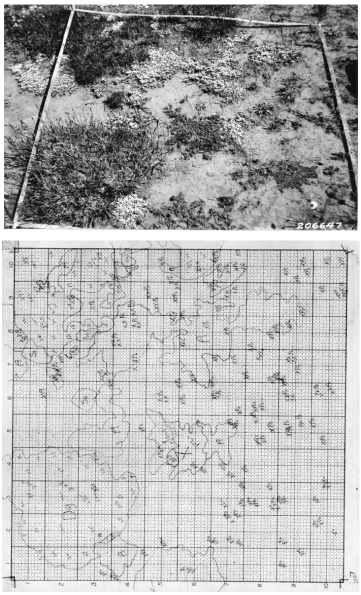
Παγκόσμιοι δείκτες "αστικής βιωσιμότητας" προσπαθούν να κατατάξουν και να αξιολογήσουν αστικές περιοχές, τοποθετώντας πόλεις όπως το Φοίνιξ και τη Ζυρίχη ως τις οριακές τιμές του φάσματος. Ωστόσο, αυτές οι αξιολογήσεις παρέχουν μονάχα μια περιορισμένη εικόνα της ευρύτερης κατάστασης. Οι πόλεις εξαρτώνται από τεράστιες εκτάσεις που βρίσκονται εκτός των ορίων τους προκειμένου να καλύψουν τις καθημερινές ανάγκες του πληθυσμού τους.[137] . Ενώ ακόμα και ο ψηφιακός άυλος πολιτισμός σκάβει κυριολεκτικά τη γη για την εύρεση γεωλογικών πόρων. Οι ήρεμοι δενδροφυτεμένοι δρόμοι της Ζυρίχης (και πολλών άλλων ευρωπαϊκών πόλεων που τακτικά βαθμολογούνται ψηλά στους δείκτες οικολογικής βιωσιμότητας) κρύβουν διαχρονικές σχέσεις με τον σκοτεινό κόσμο του παγκόσμιου καπιταλισμού. Οι καπιταλιστικοί κύκλοι παραγωγής και κατανάλωσης είναι τέτοιοι που οδηγούν στην απονέκρωση του ανθρώπου αλλά και της ίδιας της γης σύμφωνα με τον Μαρξ[138] .Οι διαδικασίες των σύγχρονων πόλεων εξοστρακίζουν τις περιβαλλοντικά επιβλαβείς διαδικασίες σε απομακρυσμένες περιοχές ακολουθώντας μία συνήθη πρακτική των πόλεων που αφορά στη μεταφορα των

136 Thomas, C. (2017), σελ. 250
137 Needham A. (2014), σελ. 8
138 Ο Mathew Gandy αναφέρεται στην έννοια του μεταβολικού ρήγματος (metabolic rift)

πιο "βρόμικων" χρήσεων στην αστική περιφέρεια (σφαγεία, νεκροταφεία, πορνεία κλπ.)

Για μια σφαιρικότερη εικόνα της βιωσιμότητας των πόλεων δίπλα στον όρο “οικολογικό αποτύπωμα" (ecological footprint), προτείνεται η τοποθέτηση και της έννοιας της “εκτοπισμένης κατανάλωσης πόρων" (ghost acreage), η οποία συνδέεται περισσότερο με ιστορικά μοτίβα εκμετάλλευσης εργασίας και πόρων σε αναπτυσσόμενες χώρες.

Παράλληλα πλάι στον όρο Ανθρωπόκαινος προτείνεται ο όρος “Φυτειόκενος", (Wolford 2021). Η έννοια της φυτείας γειώνει τη σύγχρονη εποχή και την συνδέει με φυλετικές διακρίσεις. Παράλληλα η έννοια της φυτείας αναφέρεται σε διχοτομήσεις μεταξύ αστικού και αγροτικού, μεταξύ βιομηχανίας και γεωργίας, μεταξύ πόλης και χώρας, μεταξύ τοπικού και παγκόσμιου. Οι διαδικασίες φύτευσης ήταν και είναι διιστορικά συνδεδεμένες με διαδικασίες συνυποδήλωσης πολιτικής εξουσίας και κοινωνικού διαχωρισμού, είτε πρόκειται για τον έλεγχο του τοσκανικού αναγεννησιακου τοπίου, είτε πρόκειται για τον έλεγχο του σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου τοπίου .

Μέθοδος Braun-Blanquet. Χρησιμοποιήθηκε τη δεκαετία του 1970, για την καταγραφή της αστικής φύσης στο Δυτικό Βερολίνο.

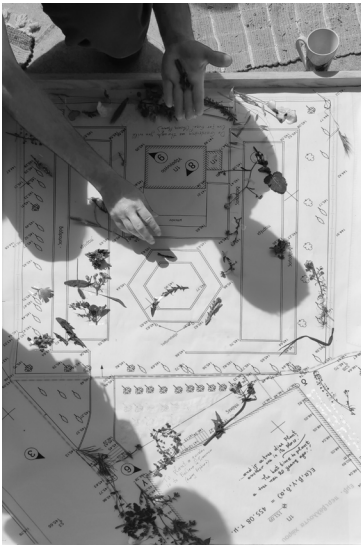
3.2 Αστική οικολογία

Η αστική οικολογία[139] είναι ένας υπό-κλάδος της οικολογίας που μελετά τα αστικά οικοσυστήματα. Τα αστικά οικοσυστήματα περιλαμβάνουν τους ανθρώπους που ζουν στις πόλεις και τα αστικά τοπία. Είναι ένας διεπιστημονικός κλάδος που επιχειρεί να κατανοήσει πως συνυπάρχουν οι άνθρωποι και οι οικολογικές διαδικασίες σε περιβάλλοντα που ελέγχονται από ανθρωπογενείς παράγοντες και να βοηθήσει τις κοινωνίες να γίνουν πιο βιώσιμες. Η αστική οικολογία συνεργάζεται με τις επιστήμες της κοινωνιολογίας, της γεωγραφίας, της πολεοδομίας, της αρχιτεκτονικής τοπίου, της μηχανικής και της οικονομίας. Τα αστικά οικοσυστήματα περιλαμβάνουν τις αβιοτικές σφαίρες της ατμόσφαιρας, της υδρόσφαιρας, της λιθόσφαιρας και της πεδόσφαιρας, καθώς και τις βιόσφαιρες, που περιλαμβάνουν την χλωρίδα, την πανίδα και την ανθρωπόσφαιρα, τον κοινωνικο-οικονομικό κόσμο των ανθρώπων.

Επιγραμματικά οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα αστικά κέντρα και η περιφέρεια τους αφορούν στην απώλεια "φυσικών" εδαφών και στον κατακερματισμό τους, στην φτωχοποίηση του εδάφους, στη διατάραξη του κύκλου του νερού και στη μόλυνσή του, στο φαινόμενο της θερμικής νησίδας, στην ατμοσφαιρική ρύπανση, στην ηχορύπανση, στη φωτορύπανση, στην απορρόφηση της διαθέσιμης αγροτικής γης, στην παραγωγή υλικών για την οικοδομική δραστηριότητα (σκυρόδεμα, μέταλλα, γυαλί, ξύλο), στην παραγωγή και διαχείριση αποβλήτων, στην αύξηση του πληθυσμού, στην παραγωγή και διαχείριση ενέργειας[140]

Εστιάζοντας στη βιόσφαιρα των αστικών κέντρων παρότι

139 Marzluff, J. M. (2008). σελ. vii
140 Grant G. (2012) σελ 39-53

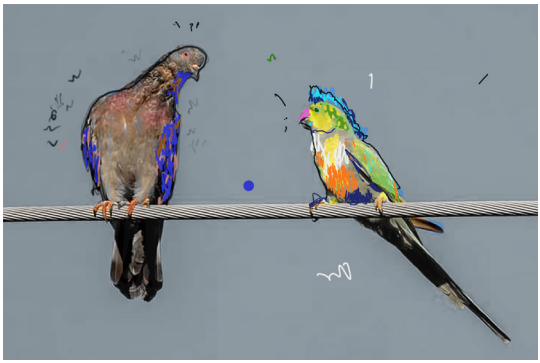
Αποτύπωση βλάστησης στο
ινστιτούτο Dunkan, στα πλαίσια
του μεταπτυχιακού μαθήματος
ΕΜΠ: Οικολογία, βιωσιμότητα,
συμμετοχή και εφαρμογές στον
σχεδιασμό:
Η περίπτωση της Αθήνας,
2021-2022

κάθε περιοχή υπόκειται σε διαφορετικές συνθήκες και διεργασίες που την επηρεάζουν, εντοπίζονται ορισμένες επιστημονικές συγκλίσεις που παρατίθενται παρακάτω. Οι πόλεις είναι θερμότερα, ξηρότερα, γεμάτα θρεπτικά συστατικά και φυτικά εμπλουτισμένα από την ανθρώπινη παρουσία περιβάλλοντα. Η αδρή τοπογραφία των πόλεων, λόγω του δομημένου περιβάλλοντος, το σφραγισμένο φυσικό έδαφος από τις εκάστοτε δαπεδοστρώσεις και η υψηλότερη θερμοκρασία που αναπτύσσεται, επηρεάζει όχι μόνο τα οικοσυστήματα στο εσωτερικό των πόλεων αλλά και στην περιφέρειά τους. Η πυκνή και πολυποίκιλη χλωρίδα των αστικών χώρων, όταν συνδυάζεται με στοιχεία νερού, γλυκού, αλμυρού υφάλμυρου, στάσιμου και τρεχούμενου, προσελκύει πανίδα, πτηνά, θηλαστικά και έντομα. Εντούτοις, ο ευτροφισμός και η έντονη χρήση γης από τον άνθρωπο, αφήνει λίγα ανθεκτικά ήδη να φτάσουν σε μεγάλους πληθυσμούς[141].

Το ζήτημα της εισαγωγής- εισβολής ξένων ειδών και της αυτοφυούς χλωρίδας στην οποία συγκαταλέγονται φυτά τα οποία χαρακτηρίζονται ως ζιζάνια είναι και το πιο περίπλοκο και συνιστά αντικείμενο έντονης πολεμικής. Η κλιματική αλλαγή, οι μετακινήσεις ανθρώπων, ζώων και αγαθών και γενικότερα οι ανθρώπινες επιλογές και δραστηριότητες, έχουν εντείνει την εισβολή εξωτικών ειδών στα αστικά περιβάλλοντα, τα οποία σε συνδυασμό με τους παραπάνω παράγοντες ασκούν πίεση στα ενδημικά οικοσυστήματα.

Τα μη ενδημικά είδη των πόλεων, είτε ως δραπέτες από τους κήπους, είτε ως υιοθετημένα είδη, είτε μέσω τρένων και ευκαιριακών καταστάσεων έχουν κατορθώσει να αποτελούν το ένα τρίτο τουλάχιστον του φυτικού υλικού των πόλεων. Έρευνες αστικών κέντρων αποτυπώνουν ότι το 40% της αυτοφυούς

141 Marzluff, J. M. (2008). σελ. 279

Παρότι η παρουσία εξωτικών ειδών δεν πρέπει να δαιμονοποιείται καθώς μπορούν να λειτουργήσουν ευεργετικά στα τοπικά οικοσυστήματα, συχνά η ανθρώπινη παρουσία τείνει να ομογενοποιεί την χλωρίδα και τη πανίδα, με αποτέλεσμα οι πόλεις να καταλήγουν με τα ίδια λίγα είδη πουλιών και φυτών

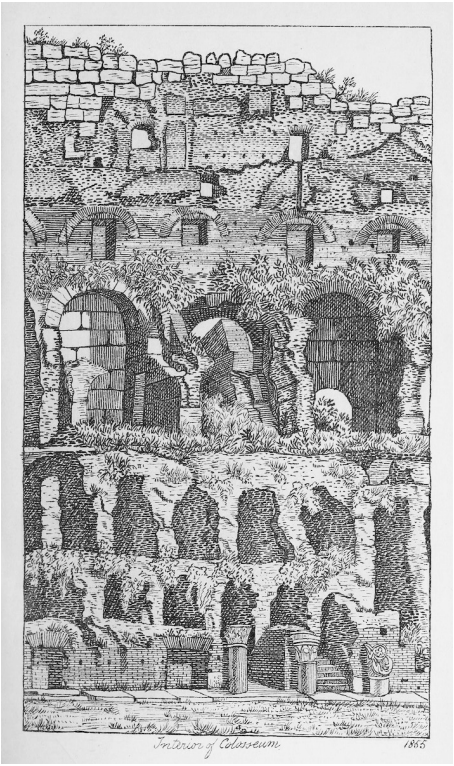
χλωρίδας συνιστά μη ενδημικά είδη με τα ποσοστά να αγγίζουν το 60% σε ορισμένες περιπτώσεις[142]. Pyšek P. (1998)

Παρότι η παρουσία εξωτικών ειδών δεν πρέπει να δαιμονοποιείται καθώς μπορούν να λειτουργήσουν ευεργετικά στα τοπικά οικοσυστήματα, συχνά η ανθρώπινη παρουσία τείνει να ομογενοποιεί την χλωρίδα και τη πανίδα, με αποτέλεσμα οι πόλεις να καταλήγουν με τα ίδια λίγα είδη πουλιών και φυτών[143]. Εντούτοις, έρευνες σε "brownfields"[144] στα προάστια του Παρισιού δείχνουν συγκεντρώσεις της τάξεως του 60% στα είδη φυτών που εμφανίζονται στην πόλη, οι οποίες είναι σαφώς μεγαλύτερες από αυτές που απαντώνται στους σχεδιασμένους χώρους πρασίνου του Παρισιού[145].

Σε συνάρτηση με τα παραπάνω η αστική οικολογία προτείνει ως γενική κατεύθυνση σε ένα πρώτο στάδιο την προσπάθεια αύξησης της ενδημικής βιοποικιλότητας στο εσωτερικό της πόλης και σε ένα δεύτερο στάδιο το παρακάτω στρατηγικό τρίπτυχο:
1. Καταφύγια για τους επισφαλείς πληθυσμούς χλωρίδας και πανίδας.
2. Την αποκατάσταση των πληγέντων οικοσυστημάτων.
3. Την ευαισθητοποίηση του κόσμου ως προς την επαφή και τη συνύπαρξη με άλλα είδη[146].

---

142 Pyšek, P. (1998). Alien and native species in Central European urban floras: a quantitative comparison," Journal of Biogeography 25 σελ. 155–163.
143 Blair, R.B. (2001) Birds and butterflies along urban gradients in two ecoregions of the United States: is urbanization
creating a homogeneous fauna? In Biotic Homogenization (J.L. Lockwood and M.L. McKinney, eds.), σελ. 33–56.
144 Με τον όρο brownfields, ορίζονται οι εγκαταλειμμένες μεταλλευτικές, βιομηχανικές και άλλες εγκαταστάσεις με πιθανό περιβαλλοντικό πρόβλημα, λόγω της προηγούμενης χρήσης τους, το οποίο εμποδίζει την επαναχρησιμοποίηση και ανάπτυξη τους.
145 Audrey Muratet, Nathalie Machon, Frédéric Jiguet, Jacques Moret, and Emmanuelle Porcher, (2007)"The role of urban structures in the distribution of wasteland flora in the Greater Paris Area, France," Ecosystems 10 σελ. 661–671.
146 Marzluff, J. M. (2008). σελ. 279-280

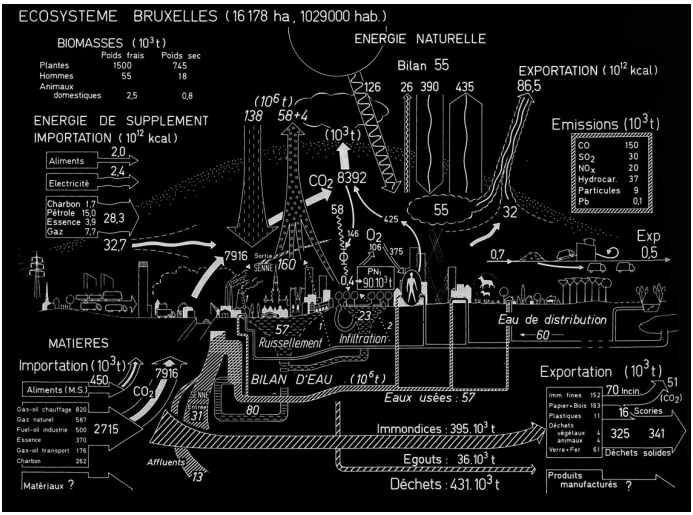
Καταγραφή
των φυτών του
Κολοσσαίου
(Deakin 1855)

3.3 Η επιστημολογία της αστικής φύσης[147]

Ανασκάπτοντας την επιστημολογία της αστικής φύσης, συναντάμε τα πρώτα ρινίσματα της, ήδη με την εμφάνιση των πόλεων της νεωτερικότητας, δηλαδή το 17ο αιώνα. Το 1629, ο Thomas Johnson δημιούργησε τον πρώτο οδηγό ενδημικής χλωρίδας της Βρετανίας, καταγράφοντας τα φυτά του Hampstead Heath του Λονδίνου, ενώ το 1698 ο Tournefot, ταξινόμησε σε προ-λιναιικό σύστημα τα φυτά που συνάντησε στο Παρίσι. Κατά τον 10ο αιώνα αυξάνεται το επιστημονικό ενδιαφέρον αφιερωμένο στην ιδιαιτερότητα της φύσης στις πόλεις συμπεριλαμβανομένων των βοτανολογικών χαρακτηριστικών των τοίχων, των ερειπίων και των λόφων με αδρανή από τον ερματισμό των πλοίων κοντά στα λιμάνια. Το 1855, ο Richard Deakin κατέγραψε γύρω στα 420 είδη φυτών στο Κολοσσαίο, πολλά από τα οποία ήταν τόσο σπάνια στη Δυτική Ευρώπη που πιθανολογείται ότι κατέφθασαν από τη βόρεια Αφρική, στη γούνα των ζώων για τις μονομαχίες. Με το τέλος του 19ου αιώνα είχαν ήδη δημοσιευθεί πολλά εγχειρίδια άγριας αστικής χλωρίδας. Η ανάπτυξη των συγκοινωνιών και η συμμετοχή της αστικής τάξης σε επιστημονικές κοινότητες έδρασε καταλυτικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Το πρώτο μισό του 20ου αιώνα, ο βοτανολόγος Paul Jovet από το μουσείο φυσικής ιστορίας του Παρισιού, θεωρείται ο πρώτος που αντιμετώπισε την μελέτη της αυτοφυούς αστικής φύσης ως ένα αυτοτελές επιστημονικό θέμα, διαπιστώνοντας ότι η αστική χλωρίδα συνιστά ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα με μίξεις φυτών από όλο τον κόσμο, το οποίο βρίσκεται σε μια συνεχή μεταβολή λόγω των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Οι έρευνες του Jovet την περίοδο του μεσοπολέμου υπήρξαν ο προάγγελος για τη συγκρότηση της αστικής οικολογίας τη

147 Gandy M. κεφ. 2.1

Αναπαράσταση της πόλης των Βρυξελών ως οργανικό σύμπλοκό ανθρώπινης και φυσικής δραστηριότητας,
L'écosystème Bruxelles
(Duvigneaud 1974)

δεκαετία του 1960 και 1970 από βοτανολόγους στο δυτικό Βερολίνο μεταξύ των οποίων ήταν και ο Herbert Sukop. Την περίοδο αυτή πραγματοποιήθηκαν αναλυτικές χαρτογραφήσεις με τη μέθοδο Braun-Blanquet, αλλά και διαγράμματα και χάρτες που συσχέτισαν κοινωνικοοικονομικά στοιχεία με την ανάπτυξη της αυτοφυούς χλωρίδας. Τη δεκαετία του 1970 ο Βέλγος Paul Duvigneaud, στα πλαίσια της αστικής οικολογίας, απέδωσε μια οργανιστική διάσταση στις πόλεις του 19ου αιώνα και παρουσίασε σε διαγραμματικό επίπεδο την πόλη του μέλλοντος ως αλγόριθμο με τους φυτικούς οργανισμούς να αποτελούν καταστατική παράμετρο. Στην Καλιφόρνια τη δεκαετία του 1980 γίνονται καταγραφές οικοσυστημάτων που περιλαμβάνουν μεγάλους θηρευτές. Νεότερες έρευνες μελέτησαν ενδελεχώς και το ηχοτοπίο της αστική φύσης όπως αυτό συνδιαμορφώνεται από ανθρώπινους και μη ανθρώπινους οργανισμούς.

Ωστόσο, η συσχέτιση των αστικών οικοσυστημάτων και ιδιαίτερα της αυτοφυούς βλάστησης με κοινωνικό-οικονομικούς δείκτες αποτέλεσε αντικείμενο αντιπαραθέσεων. Ο βοτανολόγος Ludwig Trepl, απηχώντας τη σκέψη του Adorno, ταύτισε το ενδιαφέρον για την αστική άγρια βλάστηση με τις νέο-ρομαντικές αντιλήψεις μιας άρχουσας τάξης που υποσκάπτουν τον οργανωμένο και σχεδιασμένο δημόσιο χώρο (Trepl 1996). Αντίστροφα τα μεταβολικά οράματα του Duvigneaud για τον αστικό ιστό των Βρυξελών, κατηγορήθηκαν ως ανιστορικές προβολές της πόλης που προεκτείνουν τη θετικιστική σκέψη της σχολής του Σικάγου.

Σε κάθε περίπτωση η άγρια χλωρίδα των πόλεων έχει πολιτισμικό και ιστορικό έρεισμα Για παράδειγμα, το 1961, το KKK δημοσίευσε ένα εγχειρίδιο βρώσιμων αυτοφυών φυτών της Σαγκάης[148], προκειμένου να βοηθήσει τους ανθρώπους να

148 Zheng Bo (2015) Survival Manuals

επιβιώσουν του λιμού[149] . Επιπλέον πρωτοπόρα είδη, όπως οι παπαρούνες που σχημάτιζουν λιβάδια στα ερειπιώδη και κατεστραμμένα τμήματα των πόλεων και της περιφέρειας, μετά τον πόλεμο ή μετά από πυρκαγιές έχουν συνδεθεί με την ελπίδα και την ανανέωση στη λαϊκή μνήμη.

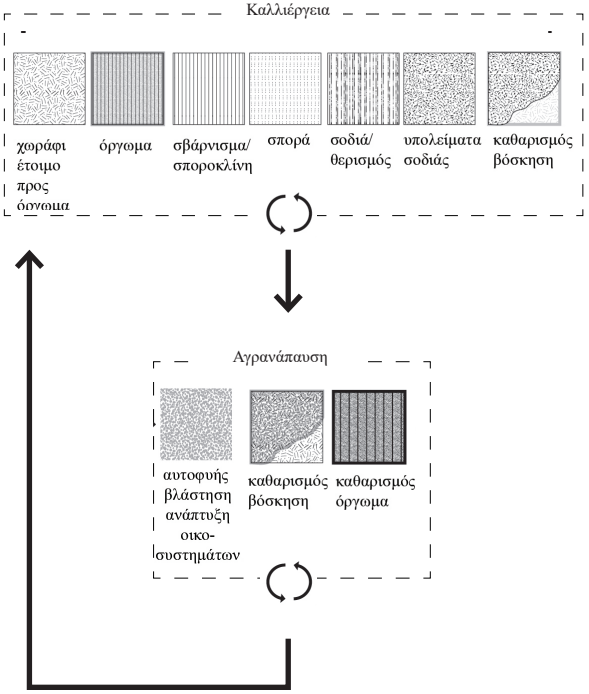
149 Η πρακτική αυτή αντανακλά συνήθειες που αναπτύχθηκαν ούτως ή άλλως σε περιπτώσεις λιμού σε πολλά αστικά κέντρα, ανάμεσα τους και η Αθήνα κατά τη διάρκεια του Β΄ παγκοσμίου πολέμου

3.4 Παραδείγματα

Σε χωρικό επίπεδο, η σύνθεση των οικοσυστημάτων, ανθρώπινων και φυσικών, ενδημικών και εξωτικών, πραγματοποιείται σε ζώνες μετάβασης διανθισμένες με τεχνητά συντηρημένες ασυνέχειες που υπογραμμίζουν την πορώδη διάκριση μεταξύ αστικού και φυσικού ή αστικού και αγροτικού. Το όριο της μητρόπολης που επεκτείνεται, είναι ένα μεταβατικό τοπίο σημαδεμένο από έντονες αντιθέσεις[150]. Ο συγγραφέας Estrada M. E. δίνει μια γλαφυρή περιγραφή των συνόρων του Buenos Aires της δεκαετίας του 1930 ως μια επιπλέουσα πόλη που "*αγωνίζεται αθόρυβα και επίμονα ενάντια στα φυτά, σε έναν χώρο που είναι ταυτόχρονα και πόλη και εξοχή, οι κονσέρβες και τα θραύσματα ξύλου αναμιγνύονται με τα σκουπίδια και τα πράσινα λιμνάζοντα νερά, τα υπολείμματα της μητρόπολης, στοίβες από απομεινάρια ονείρων και χλιδής*[151]." Στην περίπτωση του Λονδίνου τα διοικητικά όρια της πόλης, διαπλέκονται εντός και εκτός μιας πράσινης ζώνης που εφευρέθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και περιλαμβάνει αρχαιολογικούς χώρους , μικρές μαζικές εξοχικές κατοικίες με κήπο (allotment gardens), αλσύλλια, αθλητικά γήπεδα και γήπεδα γκολφ, κτήματα, υποδομικές εγκαταστάσεις κ.α.

Στις γρήγορα αναπτυσσόμενες πόλεις της Νότιας και Ανατολικής Ασίας αντιμετωπίζουμε ένα διαφορετικό σύνολο δυναμικών: στην περίπτωση του Πεκίνου, για παράδειγμα, συναντώνται ανοιχτά πεδία για τις επενδύσεις που έρχονται. Σε άλλες περιπτώσεις παρατηρείται η μεταφορά αποσπασμάτων φύσης από έναν τόπο σε έναν άλλο. Για παράδειγμα, στην κινεζική πόλη της Τσονγκίνγκ, υπάρχουν τεράστια αστικά έργα που

150 Gandy M. (εισ.)
151 Estrada,M. E., (1933). X-ray of the Pampa,μτφ. McGann, F. (1977). Austin: University of Texas Press

Διάγραμμα της
Διαδικασίας της
Αγρανάπαυσης

Αγρανάπαυση είναι η εκούσια απομάκρυνση του ανθρώπου από την καλλιέργεια της γης, προκειμένου να επιτρέψει σε άλλους οργανισμούς να τη ζωοδοτήσουν με στόχο (ο άνθρωπος) να την καλλιεργήσει ξανά στο μέλλον. Αν η καλλιέργεια της γης θεωρείται η ιδρυτική πράξη του ανθρώπινου αστικού πολιτισμού τότε η αγρανάπαυση είναι η ανατροπή και ανατροφοδότηση του Ως εκ τούτου, η αγρανάπαυση είναι ένα αρχετυπικό παράδειγμα σχεδιασμού του χώρου με βασική παράμετρο την διακριτική παρουσία του ανθρώπου στον τόπο που σχεδιάζεται

περιλαμβάνουν τη μεταφορά χιλιάδων δέντρων από άλλες περιοχές, συχνά από κατεστραμμένα χωριά[152]. Παρακάτω παρουσιάζονται εκφράσεις του σχεδιασμού διαφορετικής κλίμακας που επιχειρούν να διαπραγματευτούν τις ζώνες σύνθεσης ή ενδιάμεσες ζώνες στις διάφορες τους κλίμακες.

Στα παραδείγματα που ακολουθούν βασικό θέμα διαπραγμάτευσης είναι η παρουσία ή η απουσία του ανθρώπινου παράγοντα στη διαδικασία και στο αντικείμενο του σχεδιασμού. Ο βαθμός επέμβασης του ανθρώπου στο σχεδιασμό είναι κρίσιμος καθώς καθορίζει το χώρο που θα αφήσει σε άλλους παράγοντες έμβιους και αβιοτικούς να συνδιαμορφώσουν τον χώρο.

152 Yan Wang Preston, (2018). Forest Ostfildern: Hatje Cantz

a botany of colonisation
(Maria Thereza Alves 2017-)

3.4.1 A Botany of Colonisation, Maria Thereza Alves, (2017-)

Στο έργο “a botany of colonisation” η εικαστικός Maria Thereza Alves, εξετάζει το αναμοχλευμένο έδαφος, έπειτα από οικοδομική δραστηριότητα, κοντά στα λιμάνια αναζητώντας σπόρους[153]. Οι σπόροι μπορούν να γονιμοποιηθούν συχνά μετά από πολλά χρόνια. Το φυτικό υλικό προερχόμενο από λιμάνια διαφορετικών χωρών και ηπείρων συνιστά μαρτυρία της αποικιοκρατίας, της μετανάστευσης, και των εμπορικών δικτύων, με την πόλη να μεταμορφώνεται σε κιβωτό βιοποικιλότητας αλλά και πολιτισμικών αγαθών, εν προκειμένω της συλλογικής μνήμης .

153 Alves, M. T. (2017)

Ecokathedral
(Louis Le Roy, 1964-3000)

3.4.2 Ecocathedral, Mildam-Louis Le Roy (1964-3000)

Ο Louis Le Roy (1924-2012), ήταν Ολλανδός εικαστικός τοπίου. Οι ιδέες του αφορούσαν στη πόλη και στη δημιουργία δημόσιων χώρων πρασίνου ως προϊόντα αμιγώς συμμετοχικού σχεδιασμού, με έμφαση στα φυσικά οικοσυστήματα. Επιχείρησε την εφαρμογή των παραπάνω σε συνεργασία με διάφορους δήμους και ειδικότητες, σε Ολλανδία και Βέλγιο, για παράδειγμα στην περιοχή Kennedylaan του Heerenveen στην Ολλανδία (1966) και στο La Mémé των Βρυξελλών (1972), σε συνεργασία με το Kroll Atelier[154]. Ο Le Roy το 1964 αφιερώθηκε στο έργο Ecokathedral, σε δική του ιδιοκτησία στο Mildam της Ολλανδίας. Η μέθοδος του Le Roy για την παραγωγή του χώρου αφορούσε σε μια οργανική διαδικασία που εξελισσόταν χάρη σε διαγράμματα και προβολές διαφανειών. Οι κατόψεις χρησιμοποιούνταν μονάχα ως μηχανισμός αποτύπωσης[155]. Για μια εικοσαετία, το έργο Ecokathedral, ήταν σχετικά στάσιμο. Το μόνο που έκανε ο Le Roy, ήταν να φυτέψει ψηλούς περιμετρικούς θάμνους για να παρέχουν ιδιωτικότητα στο εσωτερικό του οικοπέδου και να αποδώσει ένα τμήμα του για την εναπόθεση οικοδομικών υλικών και μπάζων που λάμβανε από κατεδαφίσεις και αποξηλώσεις προγενέστερων έργων. Από το 1983 και έπειτα, άρχισε να αναδιατάζει το υλικό στο χώρο για τη δημιουργία διαφορετικών χωρικών ποιοτήτων που θα καταλάμβανε η αυτοφυής χλωρίδα, αλλά και για την κατασκευή μονοπατιών. Τέλος οργάνωσε δομές που αναπαριστούσαν οργανωτικές διατάξεις που οραματιζόταν για τις πόλεις.

154 Woudstra J, (2008). The eco-cathedral: Louis Le Roy's expression of a free landscape architecture'., Die Gartenkunst, σελ. 193
155 ο.π. σελ. 200

το γραμμικό υπερυ-
ψωμένο μονοπατι
που διατρέχει το
“άγριο”’ τμήμα του
πάρκου Südgelände,
ως τη μοναδική
παρέμβαση σε αυτό,
προστατεύοντας το

3.4.3 Natural Parks: Südgelände, Βερολίνο (2000-)

Το έργο του Leroy στους διάφορους δήμους της Ολλανδίας, ενέπνευσε διαδικασίες στο Δυτικό Βερολίνο, με αφετηρία τις δεκαετίες 1960 και 1970 που αφορούσαν στο σχηματισμό φυσικών πάρκων. Τα φυσικά πάρκα είναι το αποτέλεσμα της σύγκλισης δύο ευρύτερων τυπολογιών σχεδιασμένων τοπιακών παρεμβάσεων, των φυσικών καταφυγίων και των δημόσιων χώρων αναψυχής. Για τη συνένωση των δύο αυτών τυπολογιών δύο είναι τα κρίσιμα σημεία. Το πρώτο σημείο αφορά στην προσβασιμότητα του χώρου. Οι όποιες παρεμβάσεις στοχεύουν στη δημιουργία δημόσιου χώρου εύκολα επισκέψιμου από τους πολίτες. Ωστόσο, η απρόσκοπτη και αθρόα προσέλευση του κόσμου μπορεί να βλάψει τις φυσικές διαδικασίες που συντελούνται στο χώρο. Το δεύτερο σημείο αφορά στα όρια του σχεδιασμού του τοπίου. Στην περίπτωση των φυσικών πάρκων ο σχεδιασμός

Η διαδικασία του σχεδιασμού του πάρκου Südgelände στην περιοχή Schönefeld του Βερολίνου οργανώθηκε στα πλαίσια μιας ευρύτερης ζώνης βιοτόπων (Species Protection Program) που θα ξεκινούσε από το Tiergarten αξιοποιώντας τα κενά οικόπεδα που είχαν δημιουργηθεί λόγω του τοίχους γύρω από την Potsdamer Platz και εν τέλει μέσω του Gleisdreieck και του Südgelände και θα κατέληγε στο Νότιο όριο της πόλης[156]. Τα πάρκα Gleisdreieck και Südgelände, συνιστούν πρώην υποδομικούς σιδηροδρομικούς χώρους που είχαν συγκεντρώσει ομάδες ακτιβιστών και είχαν αναδειχθεί ήδη σε χώρους δημοκρατικών διαδικασιών που πίεζαν για την προστασία των χώρων από αναπτυξιακά προγράμματα. Ταυτόχρονα υπήρχε μια ανεπίσημη χρήση των χώρων για αναψυχή (ηλιοθεραπεία, barbecue και περπάτημα) καθώς και ερευνητικό ενδιαφέρον το

156 Lachmund, J. (2013). σελ. 114

οποία προέκυψε και στα πλαίσια της προστασίας τους. Ωστόσο το μακρόπνοο σχέδιο για τη δημιουργία διαδοχικών πάρκων δεν ολοκληρώθηκε ποτέ. Το Südgelände το 1980 είχε 334 είδη φυτών που αποτελούσαν το ένα τρίτο του συνόλου των ειδών όλου του Βερολίνου καθώς και αλεπούδες, γεράκια, και σπάνια είδη εντόμων που είχαν μεταφερθεί ως λαθρεπιβάτες των τρένων τις προηγούμενες δεκαετίες[157].

Εν τέλει, το 1991 η δημοτική υπηρεσία μέσω του φορέα Grün Berlin, ανέθεσε σε δύο γραφεία αρχιτεκτονικής τοπίου να διαμορφώσουν τον χώρο σύμφωνα με τις αρχές των φυσικών πάρκων Ingo Kowarik και ÖkoCon, ενώ παρακολούθηση της διαδικασίας είχαν επιφορτιστεί διεπιστημονικές ομάδες Στο πάρκο αναγνωρίστηκαν τρεις τοπιακές τυπολογίες, οι οποίες απαιτούσαν και διαφορετικό χειρισμό και συντήρηση. Τα ξέφωτα, τα άλση και τα "άγρια δασώδη" τμήματα με τις εργασίες συντήρησης του πάρκου να εστιάζουν στη διατήρησή τους.

157 ο.π. σελ. 114

Στις πρώτες δύο τυπολογίες, η κίνηση των ανθρώπων είναι ελεύθερη, ενώ στη τρίτη τυπολογία πιο περιορισμένη με στόχο να αναπτυχθούν οι φυσικές διαδικασίες ανενόχλητες. Η τρίτη τυπολογία ήταν και αυτή που δημιούργησε τις μεγαλύτερες τριβές κατά το σχεδιασμό. Τελικά, η ομάδα Odious η οποία είχε αναλάβει τις μεταλλικές κατασκευές πρότεινε το γραμμικό υπερυψωμένο μονοπάτι που διατρέχει το "άγριο"' τμήμα του πάρκου, ως τη μοναδική παρέμβαση σε αυτό, προστατεύοντας το.

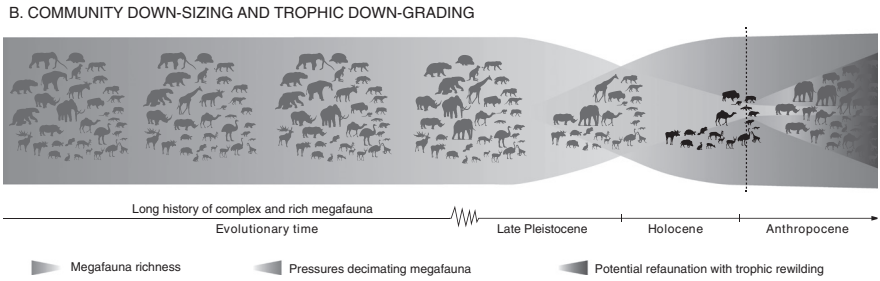

Derborence Island,
Gilles Clément

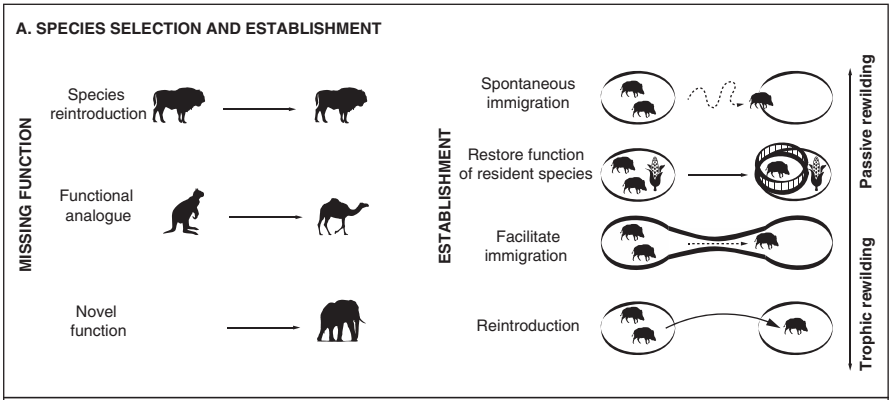
3.4.4 Derborence Island, Gilles Clément, (1995-)

Ο Gilles Clement, εντοπίζει τρεις τυπολογίες ως αστικά καταφύγια της άγριας ζωής (refugia):
1. Τους εγκαταλελειμμένους αγροτικούς και βιομηχανικούς χώρους (delaise).
2. Τους χώρους που έχουν ελαφρώς υποστεί ανθρώπινη παρέμβαση, (réserve)
3. Ορισμένους θεσμοθετημένους χώρους όπως προστατευόμενους βιότοπους (ensembles primaires)[158].
Το Derborence Island, στο πάρκο Henri Matisse στη Lille, είναι ένα υπερυψωμένο οικολογικό καταφύγιο. Στόχος της χειρονομίας αυτής είναι να βοηθήσει πιο ευπαθή είδη να επιβιώσουν, και να δημιουργήσουν μια "φυσική" τράπεζα σπόρων. Το περίγραμμα του χώρου είναι εμπνευσμένο από το περίγραμμα του ακατοίκητου νησιού Antipodes, στον Ειρηνικό Ωκεανό, και η ονομασία του είναι αφιερωμένη σε ένα παρθένο δάσος στην Ελβετία. Ο όγκος του προήλθε από μπάζα που που προήλθαν από διαμορφώσεις του πάρκου. Η τελική όψη του νησιού, με την εφτάμετρη κατακόρυφη βάση θυμίζει τους προμαχώνες της οχύρωσης της πόλης που σύμφωνα με τεκμήρια βρισκόταν κάποτε στην περιοχή.

158 Clément, G. (2004)

Οι έξι διαδοχικές γενέσεις και ο βαθύς χρόνος της αποκατάστασης τοπίου

Τυπολογίες επιλογής ειδών και εισαγωγής τους στα οικοσυστήματα
Trophic rewilding: ecological restoration of top-down trophic interactions to promote self-regulating biodıverse ecosystems
Jens- Christian Svenning, Michael Munk, and Andreas Schweiger
Aarhus University

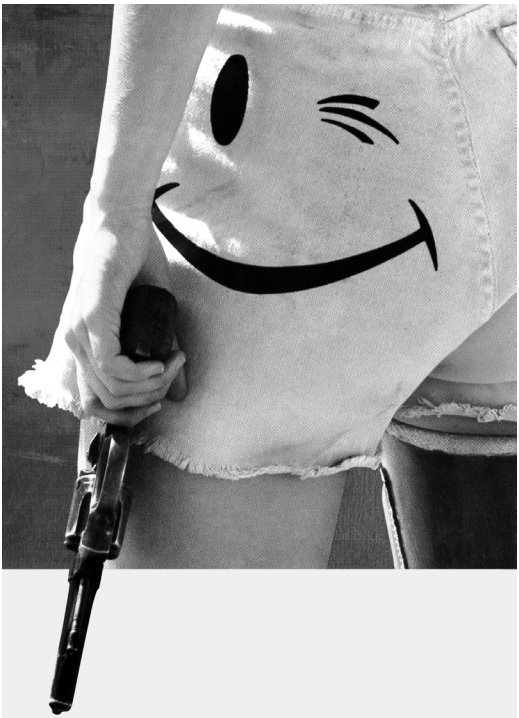
3.4.5 Oostvaardersplassen-Urban Rewilding-Frans Vera, (1983-)

Το rewilding, είναι τύπος αποκατάστασης τοπίων με έμφαση στην απουσία της ανθρώπινης παρουσίας. Στην αγγλική ορολογία υπάρχει το "wildness" και το "wilderness", με το πρώτο να αναφέρεται στην αγριότητα και το δεύτερο στην ερημιά[159]. Οι εφευρέτες του όρου Michael Soule και Reed Noss προσδιόρισαν την αποκατάσταση τύπου rewild, ως τη διαδικασία που περιλαμβάνει την αποκατάσταση και προστασία εκτεταμένων περιοχών δίχως ανθρώπινη παρουσία, εστιάζοντας όμως στην παρουσία μιας ποικιλίας μεγάλων ζώων και κατά βάση σαρκοφάγων[160]. Ως εκ τούτου, ο όρος rewild , αναφέρεται περισσότερο στο "wilderness". Πρόκειται για μια προσέγγιση με ρίζες στο deep ecology και που επιχειρεί να αποκαταστήσει την Πλειστόκαινο. Οι Soule και Noss συνοψίζουν τη μεθοδολογία τους στο 3C (cores, carnivores, corridors)[161].

Σε αντίθεση με την Αμερική στην Ευρώπη δεν υπάρχουν εκτεταμένες έρημες εκτάσεις για διατήρηση , με εξαίρεση ίσως στη Ρωσία. Υπολογίζεται ότι μόνο το 1.4% των δασικών εκτάσεων της Ευρώπης είναι παρθένα δάση[162]. Επιπλέον, στην ευρωπαϊκή ήπειρο υπάρχει μια μακρά ιστορία ανάλυσης και εκτίμησης των πολιτισμικών τοπίων ως σχημάτων φύσης και πολιτισμού. Ως εκ τούτου, το ευρωπαϊκό rewild προσεγγίζει περισσότερο την αγριότητα.

159 Η ερημιά περιγράφεται ως η κατάσταση που δεν υπάρχει ανθρώπινη παρουσία
160 Michael S., Noss R.(1998) Rewilding and biodiversity: complementary goals for conservation. Wild Earth, 8, σελ. 19–28.
161 Soule, M., Noss, R. (2006). Manifesto for Pleistocene
162 Ward K. (2019) σελ. 47

Το ζήτημα της αυτορύθμισης και της επικράτησης των φυσικών διαδικασιών συναρτάται άμεσα από τη ρύθμιση ορίων μεταξύ περιοχών και την ύπαρξη δικτύων επικοινωνίας. Η παραπάνω συνάρτηση είναι αντικείμενο τόσο του OVP όσο και της κινηματογραφικής ταινίας The Bad Batch, της Ana Lily Amirpour.

Αριστερά, Άγριος Ούρος στο OVP. Δεξιά, λεπτομέρεια από τη ταινία The Bad Batch,

Η αγριότητα αυτή ερμηνεύεται ως ένα μωσαϊκό από δασό-βοσκοτόπια που συντηρούνται από τη βοσκή μεγάλων φυτοφάγων ζώων[163].

Το OVP είναι ένα φυσικό καταφύγιο, εγκατεστημένο σε πόλντερ[164], το οποίο προοριζόταν για βιομηχανική χρήση ,λίγα χιλιόμετρα βορειοανατολικά του Amsterdam. Εντούτοις, οι χήνες που σύχναζαν σε αυτό δημιούργησαν ένα "τυχαίο" οικοσύστημα, το οποίο οδήγησε στον αποχαρακτηρισμό του από βιομηχανική περιοχή σε καταφύγιο άγριας ζωής. Στη συνέχεια η περιοχή εγκαταλείφθηκε από τους ανθρώπους και ενισχύθηκε στον τομέα της βιοποικιλότητας, στα πλαίσια του οικολογικού πειράματος που εκπονεί ο Frans Vera, υπεύθυνος του προγράμματος αποκατάστασης. Το 1983, τριανταπέντε βοοειδή οδηγήθηκαν στο καταφύγιο, ενώ το 1992 ακολούθησαν πληθυσμοί κόκκινων ελαφιών. Έτσι σε αντίθεση, με την αμερικάνικη προσέγγιση, αντί των σαρκοφάγων ζώων, τα φυτοφάγα ζώα συνιστούν τον καταλυτικό παράγοντα για τη ενεργοποίηση της αποκατάστασης.
Βασικές προϋποθέσεις της αποκατάστασης τύπου «rewilding» είναι:
1. Η αυτονομία των φυσικών διαδικασιών
2. Η αυτορύθμιση των ζωικών πληθυσμών.

Τα βοοειδή που κατοικούν στο καταφύγιο, συνιστούν αποτέλεσμα γενετικής μηχανικής, η οποία ξεκίνησε από τους Γερμανούς ζωολόγους Lutz και Heinz στη Ναζιστική Γερμανία, οι οποίοι κατακρίθηκαν για τις μεθόδους που χρησιμοποίησαν. Στόχος του προγράμματος ήταν η αναδημιουργία του Ούρου (Bos primigenius), άγριου βοοειδούς που κατοικούσε

163 Σύμφωνα με τον Frans Vera, υπεύθυνο του προγράμματος αποκατάστασης του Oostvaardersplassen (OVP), ο.π.σελ.47
164 Τα πόλντερ είναι Ολλανδική ορολογία για περιοχές γης που δημιουργούνται με την απόσπαση τμημάτων από τη θάλασσα ή άπο άλλη υδάτινη περιοχή

στην Ευρασία και τα τελευταία άτομα του είδους εξαφανίστηκαν στις αρχές του 17ου αιώνα στην Πολωνία .Τα προγράμματα αποκατάστασης δεν έχουν ρητή εντολή να εξαφανίσουν την ανθρώπινη ιστορία και επιρροή στη γη, έχουν όμως τη δυναμική να καταστρέφουν ιστορικά σημαντικά τοπία, με το να αφαιρούν πολιτισμικές στρώσεις από αυτά[165] (Drenthen ,2005). Αυτό πραγματοποιείται με την προβολή της έννοιας της ερημιάς στην αγριότητα, για την προώθηση ενός θεαματικού και φυσιοδιφικού τύπου τουρισμού. Εντούτοις, η ιδέα της αποκατάστασης η οποία στηρίζεται κατά μία έννοια στην αυτονομία μπορεί να αποδειχθεί όχι μόνο "αντί-τουριστική", για το ευρύ κοινό, αλλά και αντικείμενο κοινωνικού διχασμού.

165 ο.π.σελ.49

Ο βαρύς χειμώνας το 2010 οδήγησε σε λιμό τα άγρια ζώα του OVP, και στη θανάτωση πολλών εξ αυτών, δημιουργώντας αμφιβολίες για τη διεξαγωγή του πειράματος του Vera[166]. Παράλληλα η βιώσιμη ανάπτυξη και οι διαδικασίες φυσικής αποκατάστασης μειώνουν το διαθέσιμο έδαφος της ανθρώπινης δραστηριότητας, αυξάνοντας τις τιμές γης και οδηγώντας σε μετακινήσεις πληθυσμών συντελώντας σε έναν "πράσινο" εξευγενισμό.

166 Barkham, P. (2022)

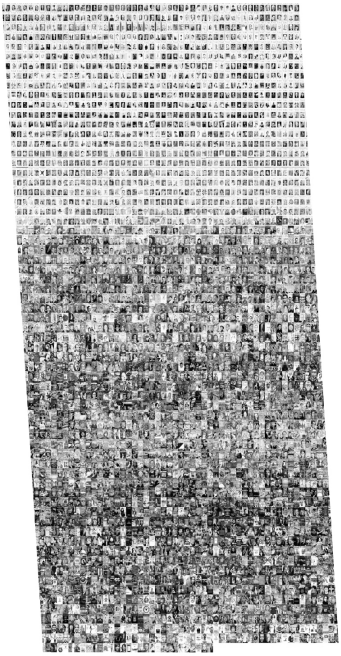
Ο φωτογράφος George Shiras πρωτοπόρος του Camera trapping (Wolch, 2019)

3.4.6 Pollinator Pathmaker

Οι Marvin και Graham, στα πλαίσια ερευνών για τον ρόλο των τηλεπικοινωνιών στην ανάπτυξη των πόλεων, έφτασαν στο συμπέρασμα ότι (οι τηλεπικοινωνίες)οδηγούν σε ένα έντονα διαβαθμισμένο περιβάλλον που ορίζεται από το διαχωρισμό σε κοινόχρηστες υποδομές και ιδιωτικούς χώρους. Σε αντίστοιχα συμπεράσματα οδηγείται και η ιδέα της "κοινωνίας του διαδικτύου", (Castells 2011) που αντιμετωπίζει τις σύγχρονες πόλεις όχι ως φυσικές παρουσίες πλέον, αλλά ως τοπικούς και παράλληλα παγκόσμιους κόμβους συνάντησης ροών ανθρώπων , υλικών, εικόνων και δεδομένων. Σε αυτό το φάσμα συνυπάρχουν η ανάπτυξη νέων οικολογικών και πολιτικών κινημάτων, αλλά και διακρίσεων. Στη σύνθεση αυτού του κόσμου έχει αρθρωθεί μια παγκόσμιας εμβέλειας μέτα-υποδομή υπολογιστικής τελεολογίας που δημιουργεί ερωτήματα όχι μόνο για την επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων αλλά και για τις νέες σχέσεις σύναψης με το φυσικό κόσμο[167].

Αν η Προοπτική του Brunelleschi εγκαθίδρυσε κατά την αναγέννηση τη συμβολική τάξη που καθόρισε τη σχέση του ανθρώπου με το τοπίο, τότε σύμφωνα με τον εικαστικό Lev Manovich οι βάσεις δεδομένων ορίζουν πλέον τον αντίστοιχο δίαυλο επικοινωνίας για τη σύγχρονη εποχή. Η αποκατάσταση τοπίου, χρησιμοποιεί εργαλεία επεξεργασίας εικόνων-δεδομένων που αλλάζουν με ταχύτητα υπεράνω της ανθρώπινης αντίληψης. Οι όλο και πιο αυτοματοποιημένες διαδικασίες ανάλυσης μπορεί να διαμορφώσουν τι σημαίνει "αγριότητα" στον 21ο αιώνα.

167 Owens M., Wolch J., (2019) σελ. 284

Η διαχείριση δεδομένων
ως εργαλείο ελέγχου
της εποπτικής τάξης
Timeline
(Manovich 2010)

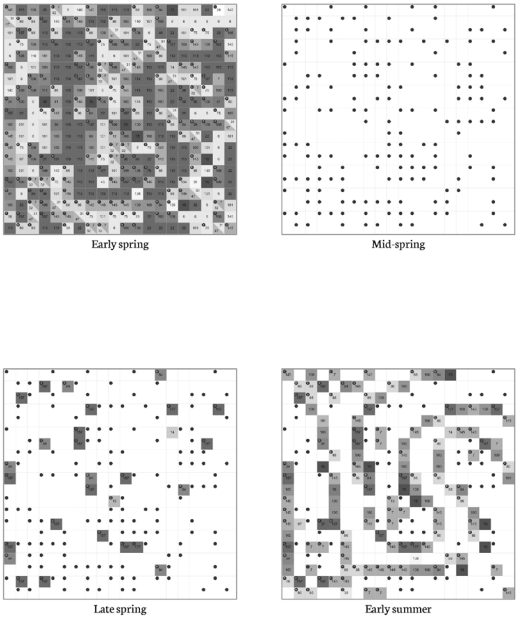
Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό μπορεί να δημιουργήσει ευκαιρίες για την άγρια ζωή, καθώς και νέους τρόπους διαχείρισης και αλληλεπίδρασης με τους ανθρώπους αλλά και με μηχανικά αυτόματα, (ήδη κυκλοφορούν τα αυτό-οδηγούμενα οχήματα). Στο δυισμό ανθρώπου-φύσης, αντιπροτείνεται ο όρος Cyborg, για να ορίσει όντα που είναι ταυτόχρονα ανθρώπινα ζώα, μη ανθρώπινα ζώα και μηχανές (Haraway 2013).

Το camera trapping είναι μια μέθοδος για την καταγραφή άγριων ζώων σε φιλμ όταν οι ερευνητές δεν είναι παρόντες και χρησιμοποιείται στην οικολογική έρευνα εδώ και δεκαετίες. Συνήθως, η κάμερα εξοπλίζεται με αισθητήρα κίνησης - έναν παθητικό αισθητήρα υπερύθρων (PIR) ή έναν ενεργό αισθητήρα υπερύθρων (AIR) που χρησιμοποιεί υπέρυθρη ακτινοβολία. Η εξέλιξη της τεχνολογίας επιτρέπει ένα εύρος εφαρμογών: από την καταγραφή σπάνιων ζώων, στην αξιολόγηση της δυναμικής των πληθυσμών. Στη Ζυρίχη οι κάμερες χρησιμοποιούνται για τη διανομή εμβολίων κατά της λύσσας σε αλεπούδες και στο Λος Άντζελες για τον σχεδιασμό υπόγειων διαβάσεων για ζώα. Παράλληλα, η χρήση τους γίνεται για ζωντανές μεταδόσεις και παρακολούθηση.

Η ανάπτυξη των κοινωνικών δικτύων και των smartphones, συμπαρασύρει την ανάδυση εφαρμογών. Για παράδειγμα, εφαρμογή κινητού τηλεφώνου ενημερώνει τον χρήστη σε περίπτωση εμφάνισης Κογιότ, χαρτογραφεί τις εμφανίσεις των ζώων σε συνάρτηση με κάποιο χρονικό διάστημα και καταγράφει την αλληλεπίδρασης του κόσμου με τα ζώα, βάσει του τρόπου που χρησιμοποιούν την εφαρμογή. Άλλες εφαρμογές επιτρέπουν σε χρήστες να χαρτογραφούν και να ταξινομούν τη χλωρίδα και την πανίδα που συναντούν. Υπάρχει ένα ευρύ φάσμα εφαρμογών που σχετίζεται με την ενημέρωση, την χαρτογράφηση, τη διάθεση οπτικοακουστικού υλικού και επαυξημένης πραγματικότητας σε σχέση με τη φύση. Διαδικασίες, branding και marketing είναι αναπόσπαστο τμήμα των εφαρμογών αυτών.

Αναφορικά με την αξιολόγηση της δυναμικής των πληθυσμών το 1951 ο Skellam J.G. έκανε τη σύνδεση μεταξύ τυχαίων ατόμων του είδους μοσχοπόντικας και της εξίσωσης αμφίδρομης αντίδρασης, για την περιγραφή της εξάπλωσης του είδους και της πυκνότητας του πληθυσμού του στην κεντρική Ευρώπη, μέσω της χρήσης δεδομένων[168]. Οι εξισώσεις αμφίδρομης αντίδρασης χρησιμοποιούνται στη χημεία ως μοντέλα για την περιγραφή των αλλαγών στη συγκέντρωση τους που υφίστανται ουσίες σε χώρο και χρόνο. Η έρευνα του Skelam, έδωσε οριακές τιμές που σχετίζουν τη δυνατότητα των ειδών να επιβιώσουν ανάλογα με το διαθέσιμο χώρο.
Στην ιδέα αυτή βασίστηκαν οι Cantrell et al. (2017), προκειμένου να βάλουν και άλλες μεταβλητές στα μοντέλα πρόβλεψης που αφορούν στην επίδραση κι άλλων παραγόντων και στην αλληλεπίδραση των ειδών, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα εργαλείο για την παρακολούθηση των οικοσυστημάτων και την καλύτερη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας τους.

168 Cantrell, R. S., Cosner C.,(2003) σελ. xi

Σχέδια ανθοφορίας σε στάδια της άνοιξης.(Polinator Path-maker, 2023)

Βασισμένο σε αλγοριθμικές διαδικασίες που ενσωματώνουν ένα διεπιστημονικό υπόβαθρο, το "Pollinator Pathmaker" της Alexandra Daisy Ginsberg (2022) συνιστά μια εφαρμογή προσομοίωσης κήπων που έχουν προκύψει λόγω της επικονίασης εντόμων, όπως μέλισσες, σκόροι και σφίγγες. Η μείωση των επικονιαστών συνιστά μείζον ζήτημα, τα τελευταία χρόνια. Στη Γερμανία, η μείωση του πληθυσμού των επικονιαστών έχει υπολογιστεί κατά 75%, τα τελευταία 30 χρόνια. Το "Pollinator Pathmaker" αναπτύχθηκε στα πλαίσια ενός ευρύτερου οικολογικού εγχειρήματος, του Eden Project. Με την είσοδο στην ιστοσελίδα της εφαρμογής, ο χρήστης ρυθμίζει τις παραμέτρους: Τοποθεσία, κλίμα, μέγεθος κήπου, χώμα και συνθήκες φωτισμού. Έπειτα ο αλγόριθμος παράγει το αποτέλεσμα ενός κήπου που εξυπηρετεί έναν μεταβλητό επίσης αριθμό επικονιαστών.

Η εφαρμογή δίνει τη δυνατότητα στο χρήστη να περιηγηθεί στον κήπο ως επικονιαστής, να ενημερωθεί για τις ονομασίες των φυτών, καθώς και για την εικόνα του κήπου ανάλογα με την εποχή και να εκτυπώσει ένα εγχειρίδιο για την κατασκευή του κήπου που παραμετροποίησε. Ο σχεδιασμός κήπων επικονίασης (pollinator gardens) συνιστά συνήθη τυπολογία της αρχιτεκτονικής τοπίου τα τελευταία χρόνια και συνιστά μια μη ανθρωποκεντρική προσέγγιση στο σχεδιασμό. Η πρωτοτυπία της εφαρμογής έγκειται στην αυτοματοποίηση της διαδικασίας, στην οπτικοποίηση ενός παραμετρικού αποτελέσματος και στην δυνατότητα που προσφέρει στους χρήστες να συμμετέχουν, να πειραματιστούν και να κατασκευάσουν τον κήπο δίχως να προαπαιτούνται εξειδικευμένες γνώσεις[169].

169 *Pollinator Pathmaker*. https://pollinator.art/

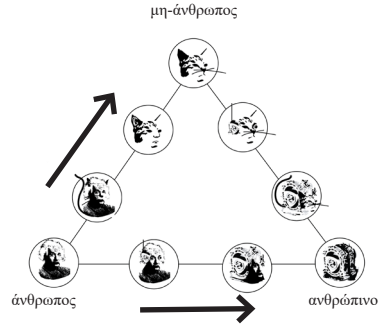
4. Επίλογος

4.1 Σύνοψη[170]

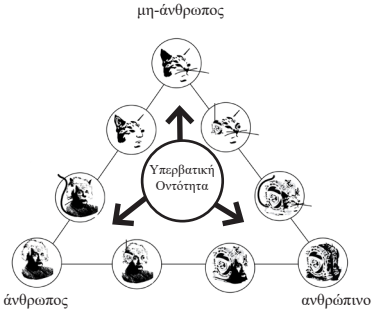
Η **σχέση ανθρώπου-τοπίου** ταξινομείται σε τέσσερις κόσμους που διακρίνονται βάσει συνεχειών και ασυνεχειών στην υλική και στην άυλη υπόστασή τους, που οδηγούν στους αντίστοιχους μηχανισμούς ταύτισης και σχέσης ανθρώπου-φύσης.

> Σε κάθε κόσμο το "άλλο" είναι διαφορετικό. Το "άλλο"στον νατουραλισμό είναι αυτό που έχει διαφορετική εσωτερικότητα ή δεν έχει καθόλου .Το "άλλο" στον τοτεμισμό είναι διττό, είναι άτομα άλλων ειδών και ομάδες ανθρώπων που αντιμετωπίζονται ως άλλα είδη. Στον ανιμισμό το "άλλο" έχει διαφορετική φυσική κατασκευή και στον αναλογισμό έχει άλλη σημειολογία.
>
> Ως εκ τούτου, οι διαδικασίες ταύτισης προσαρμόζονται στον κάθε κόσμο προκειμένου να γεφυρωθεί η απόσταση του ανθρώπου με το "άλλο" .Ο κοσμογενισμός του τοτεμισμού δημιουργεί αναπαραστάσεις (τοτέμ) από φυσικά αντικείμενα για να δώσει ταυτότητα στα υποκείμενα. Ο ανθρωπογενισμός, στον ανιμισμό μεταμορφώνει το υποκείμενο για να συνομιλήσει με το "άλλο". Ο κοσμοκεντρισμός του αναλογισμού, αναδιπλώνει και αντανακλά τα αντικείμενα για να τα

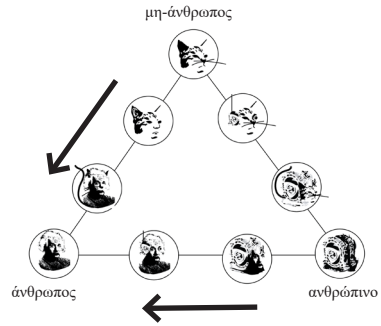
170 Η σύνοψη της εργασίας γίνεται με γνώμονα τα τρία ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή της έρευνας.

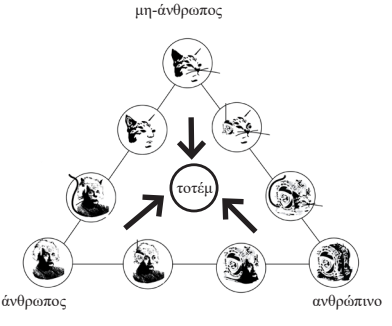
ανιμισμός | μεταμόρφωση | ανθρωπομορφισμός

αναλογισμός | αντανάκλαση | κοσμοκετρνισμός

νατουραλισμός | αμφιταλάντευση | ανθρωποκεντρισμός

τοτεμισμός | αναπαράσταση | κόσμογενισμός

Διαγράμματα διαδικασιών ταύτισης του ανθρώπου με το άλλο στους τέσσερις κόσμους.

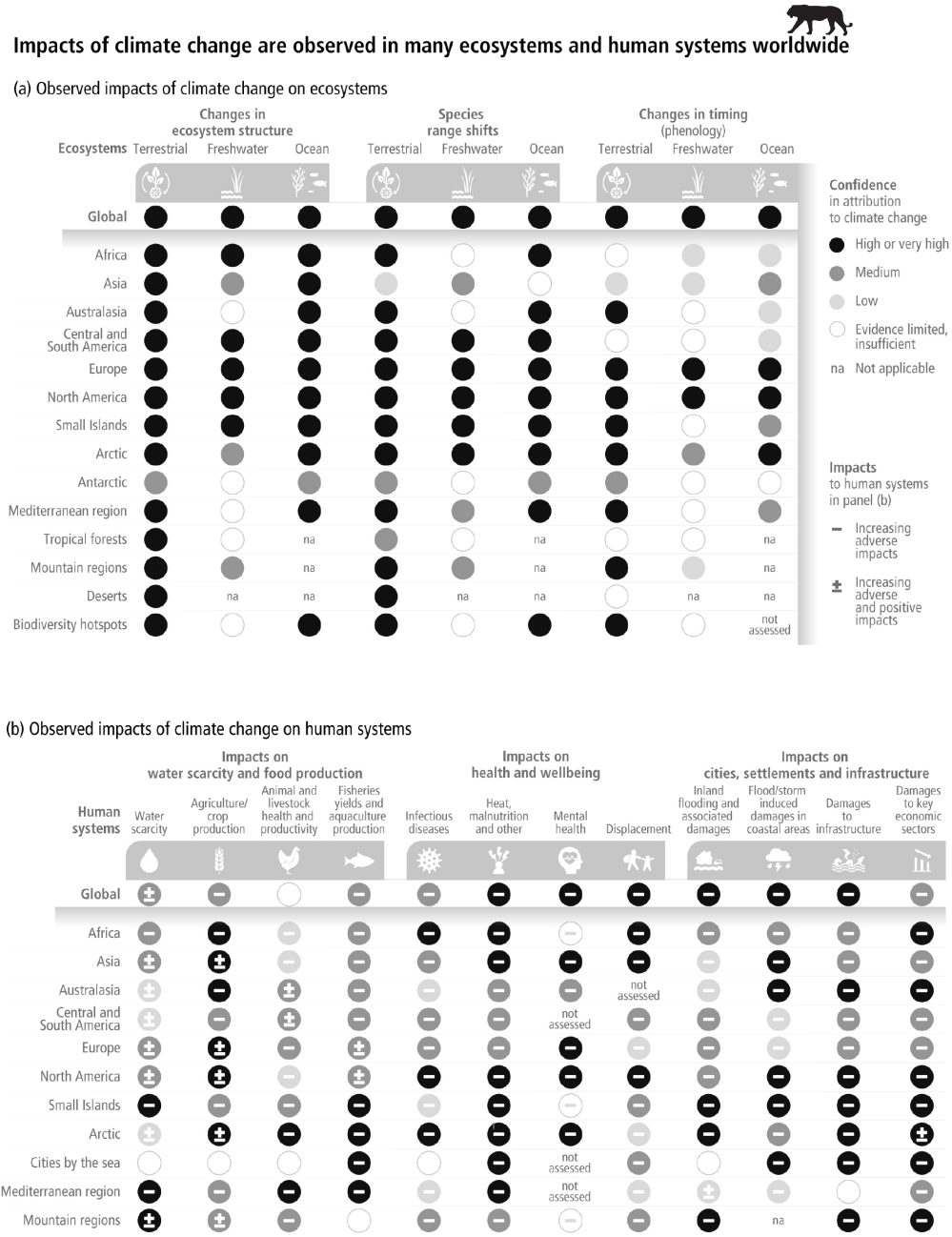
επαληθεύσει, (τοποθετεί τα αντικείμενα σε διαφορετικές κλίμακες και τα αντανακλά). Ο ανθρωποκεντρισμός του νατουραλισμού τοποθετεί τη φύση σε ένα πολιτισμικό πλαίσιο.

Ως προς τις σχέσεις που συνάπτει ο άνθρωπος με το "άλλο", αυτές διαιρούνται σε σχέσεις μεταξύ ίσων μερών και σχέσεις μεταξύ άνισων μερών. Οι σχέσεις μεταξύ ίσων μερών είναι συμμετρικές ή ασύμμετρες και περιλαμβάνουν το κυνήγι, το οποίο δημιουργεί μια αρνητική ασυμμετρία,το δώρο που δημιουργεί θετική ασυμμετρία και την ανταλλαγή που δημιουργεί συμμετρία . Οι σχέσεις μεταξύ άνισων μερών είναι η παραγωγή που είναι μια γενετική διαδικασία, η προστασία που είναι μια χωρική διαδικασία και η μετάδοση που είναι μια χρονική διαδικασία.

Η ύπαρξη των τεσσάρων κόσμων δεν αποκλείει παγκόσμιες τάσεις που επιδρούν ταυτόχρονα και στους τέσσερις κόσμους. Οι τάσεις αυτές αφορούν στους ραγδαίους ρυθμούς **αστικοποίησης** και στην συνακόλουθη μεταβολή των οικοσυστημάτων. Η οικολογική προσέγγιση που παρουσιάζει η εν λόγω έρευνα, διαπραγματεύεται τρεις άξονες:

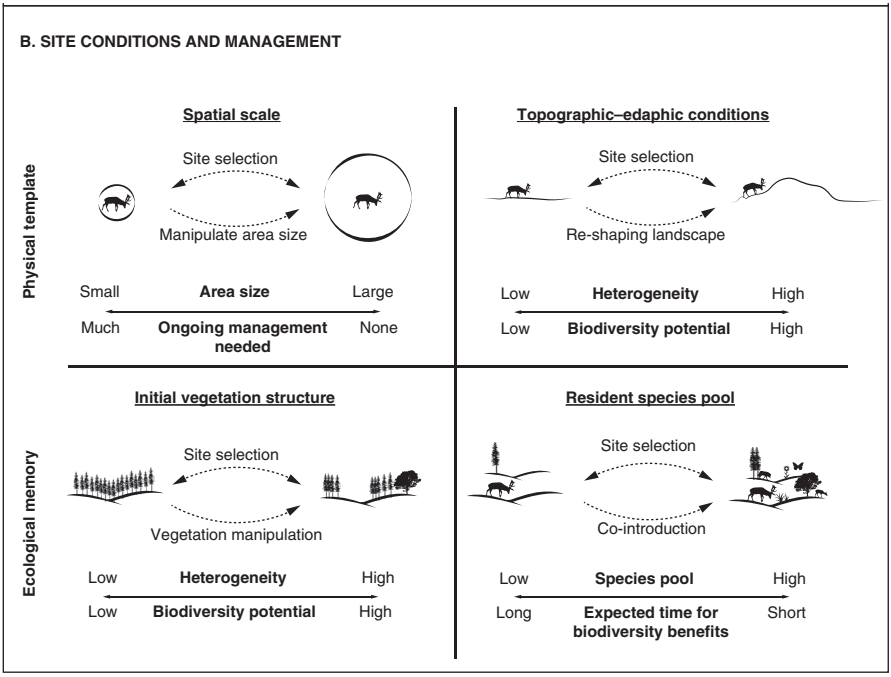
Ο πρώτος άξονας αφορά στην **αμφισβήτηση της μοναδικότητας του ανθρώπου.** Αυτό πραγματοποιείται με δύο τρόπους. Αφενός, επανατοποθετείται ο άνθρωπος σε ένα πλαίσιο οικολογίας και δεύτερον επανατοποθετείται ο μη-άνθρωπος σε ένα νέο ηθικό πλαίσιο. Πρόκειται για μια διαπραγμάτευση των όρων ταύτισης και συσχέτισης που παρακολουθούμε στο έργο του Descola. Στο έργο του Latour και στό Zoopolis παρακολουθούμε πως πραγματοποιείται η διπλή αυτή κίνηση (βλέπε ενότητα 2), στα πλαίσια θεσμικών κατασκευών. Η απόδοση αξίας στο έργο που παράγουν οι μη-ανθρώπινοι νόες είναι επίσης καταστατικής σημασίας καθώς μας οδηγεί στην αναγνώριση της υποκειμενικότητας του "άλλου".

Ο δεύτερος άξονας αφορά στον **συμμετοχικότητα**. Πρόκειται για τη δημιουργία των κατάλληλων χωρικών προϋποθέσεων, ώστε να μπορέσουν να εισέλθουν και να εγκατασταθούν στο περιβάλλον της αλληλεπίδρασης, μη-ανθρώπινοι νόες και να αρχίσουν να το συνδιαμορφώνουν. Η δημιουργία χωρικών προϋποθέσεων είναι αποτέλεσμα κοινωνικών και ιστορικών παραγόντων , όπως στο παράδειγμα των Φυσικών Πάρκων του Βερολίνου. Στην περίπτωση αυτή παρακολουθήσαμε τη προσπάθεια δημιουργίας / συντήρησης των συνθηκών για την παρουσία της ζωής στα σημεία που αυτή (η ζωή) έχει εισβάλει. Στο παράδειγμα του Derborence Island , δημιουργούνται οι συνθήκες ανάπτυξης της ζωής, όπως και στο OVP. Η πρακτική του Leroy, καταδεικνύει, ότι η συμμετοχή στη δημιουργία χώρου, είναι πολλές φορές μια διαδικασία δύσκολη όχι μόνο μεταξύ ανθρώπου και άλλων μορφών ζωής, αλλά κυρίως μεταξύ των ανθρώπων.

Το αποτύπωμα της κλιματικής αλλαγής στα οικοσυστήματα και το ανθρωπογενές περιβάλλον (intergovermental panel on climate change, 2022)

Ο τρίτος άξονας εστιάζει στην **βιοποικιλότητα**. Η βιοποικιλότητα αναδύεται ως ο κοινός παρονομαστής που μπορεί να ποσοτικοποιήσει και να αποτυπώσει σε δείκτες την επιτυχία του μη-ανθρωποκεντρικού σχεδιασμού. Η αύξηση της βιοποικιλότητας αποτυπώνει την επιτυχία του μη-ανθρωποκεντρικού σχεδιασμού, ενώ αντίστροφα η μείωση της αποτυπώνει την αποτυχία του. Σε ένα δεύτερο επίπεδο η βιοποικιλότητα αξιολογείται βάσει ποιοτικών χαρακτηριστικών, για παράδειγμα αν είναι ενδημική, υιοθετημένη ή εξωτική, αν είναι οικόσιτη, άγρια ή οριακή . Σε αυτό το πλαίσιο μπορεί επίσης να αξιολογηθεί βάσει της πολιτιστικής και ιστορικής της αξίας. Η προσπάθεια βελτίωσης της βιοποικιλότητας είναι κοινό χαρακτηριστικό όλων των παραδειγμάτων της τρίτης ενότητας.

Η κλίμακα του διαθέσιμου χώρου, οι τοπογραφικές -εδαφικές συνθήκες, η βλάστηση και οι διαθέσιμες δεξαμενές ειδών, παραμετροποιούνται με βάση τον απαιτούμενο βαθμό παρέμβασης του ανθρώπου, τη δυναμική ανάπτυξης της βιοποικιλότητας και τον προσδοκώμενο χρόνο ανάπτυξης της βιοποικιλότητας

Ο σχεδιασμός του χώρου , μέσω παραδειγματικών εφαρμογών,όταν επιχειρεί να ακολουθήσει μη ανθρωποκεντρικά μοτίβα σχεδιασμού, διαπραγματεύεται τους παραπάνω άξονες. Με βάση τους τρεις παραπάνω άξονες, αλλά και τα παραδείγματα της έρευνας αναδύονται εννιά θεματικές κατηγορίες για την παραμετροποίηση του μη-ανθρωποκεντρικού σχεδιασμού:

1. Οι αναλογίες του κτισμένου χώρου προσφέρουν διαφορετικές ευκαιρίες στα οικοσυστήματα. Δεν είναι μονάχα το δένδρο στο κτισμένο χώρο που προσφέρει σκιά αλλά και οι εκάστοτε μικροκλιματικές συνθήκες που προσφέρει ο κτισμένος χώρος στο δένδρα. Οι αναλογίες των δρόμων και των κτιρίων, τα μεγέθη και οι αναλογίες των φυσικών πράσινων χώρων, η ρύθμιση των υδάτων, το είδος των δαπεδοστρώσεων και γενικότερα η υλικότητα των πόλεων, καθορίζουν τη θερμοκρασία, το νερό και το χώμα στις πόλεις και ως εκ τούτου και τη βιοποικιλότητα των πόλεων. Οι μελέτες των Sukop H., Kowarik I. et al , μελετώντας τη σχέση κτισμένου χώρο και σχεδιασμένων ή μη σχεδιασμένων πράσινων χώρων, αναφέρονται σε αυτό ακριβώς το αντικείμενο. Επιπλέον, στο Zoopolis σημειώνεται ότι στην οπτική του ζώου, ο δρόμος μπορεί να ιδωθεί ως ένα αστικό φαράγγι και ένα ψηλό κτίριο ως ένας αντίστοιχα ψηλός βράχος που μαζί με τα φυσικά γεωγραφικά στοιχεία δημιουργούν ένα ενιαίο οικοσύστημα.

2. Οι άξονες κίνησης, οι αυτοκινητόδρομοι και οι σιδηρόδρομοι, χαρακτηρίζονται ως οίκο- αγωγοί ή οικο- διακόπτες. Για παράδειγμα, οι αυτοκινητόδρομοι λειτουρούν σαν αντιπυρικές ζώνες, ενώ στις όχθες τους μεγαλώνουν φυτά, τα οποία αναπαράγονται και

διασχίζουν τις πόλεις. Αντίστοιχα οι σημειακοί χώροι που η ανθρώπινη παρουσία είναι πιο περιορισμένη συχνά αναδεικνύεται σε πυρήνα συγκέντρωσης και κατοίκησης οριακής ζωής. Οι αρχαιολογικοί χώροι, τα νεκροταφεία, οι εγκαταλελειμμένοι χώροι ανασκαφών τα κενά οικόπεδα, παρέχουν ευκαιρίες κατοίκησης και σε άλλα είδη.

3. Οι χώροι κατοίκησης άλλων ειδών, με γνώμονα τη λειτουργία οικοσυστημάτων, τη φυσιολογία και τις ιδιότητες τους, συνιστά αντικείμενο σχεδιασμού για τη δημιουργία οίκο-διαδρόμων και οίκο-διασταυρώσεων και πρόκειται για ένα δυναμικό αντικείμενο σχεδιασμού που αφορά στο σχεδιασμό διαδικασιών που εκτείνεται σε βάθος χρόνου. Για παράδειγμα, η αποκατάσταση οικο-τοπίων προτείνει μεθοδολογίες σταδιακής μεταμόρφωσης τμημάτων αγροτικής γης σε οικο-τόπους Στόχος είναι η δημιουργία πράσινων δικτύων που θα ενώνουν οικολογικούς πυρήνες μεταξύ τους.
Υπάρχει μια διάκριση εντός των διαδικασιών, ανάμεσα σε αποκαταστάσεις οικοσυστημάτων που παρεμβαίνει ο άνθρωπος και σε αποκαταστάσεις που δεν παρεμβαίνει με τις δεύτερες να ονομάζονται παθητικές. Η δημιουργία οίκο-ορίων και οίκο-εισόδων είναι ένα άλλο ζήτημα που εξετάζεται σε αυτήν την κατεύθυνση που επιχειρεί να ρυθμίσει τη διάχυση των βιοτόπων.

4. Η κατανομή της κατοικίας και της τροφής οδηγεί στον έλεγχο του πληθυσμού. Για παράδειγμα, για τον έλεγχο των περιστεριών στην Ελβετία, δρομολογήθηκε η μετοίκηση των περιστεριών σε συγκεκριμένα

σημεία, ξενώνες. Αντίθετα, οι άνθρωποι που ταΐζουν τα περιστέρια στις πλατείες ή σε διάφορα σημεία των πόλεων δημιουργούν άλλα είδη οικοσυστημάτων στον αστικό χώρο, για παράδειγμα στην Αθήνα, στην πλατεία Κάνιγγος ή στην πλατεία Κοτζιά. Εστιάζοντας περισσότερο στη δημιουργία οίκο-διασταυρώσεων παρατηρούμε ότι η στάθμη του εδάφους είναι μια σημαντική παράμετρος. Η υπερυψωμένη διαδρομή στο Sudgelande δημιουργεί ένα διακριτικό όριο μετακ'υ της αμθρώπινης διέλευσης και της φυσικής ανάπτυξης. Αντίστοιχα, το υπερυψωμένο νησί Derborence προσφέρει ένα αστικό καταφύγιο σε μη ανθρώπινες μορφές ζωής.

5. Ο ρόλος της τεχνολογίας καθορίζει το σχεδιασμό. Η **ψηφιακή επικοινωνία**, κατά την οποία ένα δίκτυο χρηστών ειδοποιεί για την παρουσία θηλαστικών μπορεί να λειτουργήσει ως επιχείρημα είτε για την από-υλοποίηση φυσικών ορίων είτε για την δημιουργία ισχυρότερων ορίων. Αντίστοιχα η προβλεπτική ισχύ σχημάτων όπως του Cantrell μπορεί να λειτουργήσει ως επιχείρημα υπέρ της δημιουργίας ελαστικών ορίων μεταξύ φυσικού και αστικού περιβάλλοντος ή υπέρ της δημιουργίας αυστηρών ορίων, όπως στο OVP (συρματόπλεγμα) και σε διαδικασίες ελέγχου του πληθυσμού. Παράλληλα η **βιοτεχνολογία** αλλάζει τη φυσιολογία και τις ιδιότητες των ειδών και άρα μεταβάλλει τις παράμετρος του σχεδιασμού Για παράδειγμα, στην περίπτωση γενετικά τροποποιημένων βοοειδών στο OVP, εισάγονται είδη που είναι πιο ανθεκτικά στις καιρικές συνθήκες και αυτό μεταβάλλει τις ισορροπίες του οικοσυστήματος.

6. Η απλότητα της αναλογικής κατασκευής, καθορίζει την αντοχή της κατασκευής στο χρόνο και την αποτελεσματικότητά της, δίχως αυτό να αποτελεί αναγκαία και ικανή συνθήκη, καθώς υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες. Οι αλιευτικοί μηχανισμοί των αβοριγίνων της Brewarrina είναι ένα παράδειγμα που βρίσκεται σε αυτήν την κατεύθυνση.

7. Η ανακύκλωση αφορά σε παραμέτρους όπως: Η οικονομία φυσικών πόρων, ενέργειας και χρόνου αλλά και διαφύλαξης της ιστορικής μνήμης. Στο Ecocathedral, χρησιμοποιήθηκε οικοδομικό υλικό που είχε καθαιρεθεί από παλαιότερες διαμορφώσεις (ανάμεσά τους και φυλακές) με το οικοδομικό υλικό να μετατρέπεται σε φορέα της μνήμης της προηγούμενης κατασκευής. Αντίστοιχα η νήσος Derborence, είναι κατασκευασμένη από εκσκαφές που προέκυψαν κατά τη δημιουργία του πάρκου.

8. Η συμβολική μορφή των χωρικών κατασκευών αφορά στις διαδικασίες ταύτισης με το "Άλλο" και συνιστά δείκτη της σχέσης μας με αυτό. Οι κήποι, τα τοτέμ, οι μάσκες, τα αγάλματα, τα διακοσμητικά μοτίβα, ο τρόπος ένδυσης, ο νεοτονισμός, η δερματοστιξία είναι μάρτυρες της σχέσης που έχουμε με το " Άλλο".

9. Ο χρόνος της πραγμάτωσης του φυσικού τοπίου ξεπερνά κατά πολύ τους ανθρώπινους χρονικούς κύκλους Σε μια εποχή που δίνεται έμφαση στην αποτελεσματικότητα και την ταχύτητα παραγωγής μέσω της τεχνολογίας οι φυσικοί χρόνοι παραβιάζονται. Το ζήτημα του χρόνου είναι άμεσα συνυφασμένο με τον

χώρο. Προκειμένου να πραγματωθούν οι φυσικοί χρόνοι απαιτούν και τον αντίστοιχο χώρο. Όταν ο χώρος καθολικά είναι αντικείμενο κεφαλαιοποίησης συνιστά επιπλέον εμπόδιο για την έδραση φυσικών συνθηκών λειτουργίας ειδικά όταν αυτές λειτουργούν σε πλαίσιο δικτύου και όχι σε μεμονωμένες νησίδες. Ως εκ τούτου η ενσωμάτωση των φυσικών χρόνων στον σχεδιασμό συνιστά πρόκληση.

4.2 Η διαλεκτική μεταξύ των επιστημών

Στα πλαίσια της βιβλιογραφικής αυτής έρευνας αντλήθηκε περιεχόμενο από την ανθρωπολογία, την πολιτική θεωρία, την γεωγραφία και την αρχιτεκτονική. Η διεπιστημονική προσέγγιση δεν είναι μια αόριστη ερευνητική παράμετρος για τη σφαιρικότερη αντίληψη του θέματος, αλλά αναγκαία συνθήκη που βοηθά στην κριτική αντιμετώπιση συγκεκριμένων ερωτημάτων που δημιουργούνται κατά τη διεξαγωγή της έρευνας. Για παράδειγμα, η γεωγραφική έρευνα καλύπτει ερωτήματα που δημιουργούνται εντός της ανθρωπολογίας, η ανθρωπολογία απαντά σε ερωτήματα που ανακύπτουν από την πολιτική οικονομία, η αρχιτεκτονική εφαρμογή δημιουργεί νέα ερωτήματα στην ανθρωπολογία κ.ο.κ. Ταυτόχρονα, οι ίδιες οι εξελίξεις εντός της εκάστοτε επιστήμης αλληλοσυμπληρώνουν το φάσμα εξέτασης του αντικειμένου και το γειώνουν. Αναλυτικότερα:

Η σημασία των ιστορικών και πολιτισμικών στοιχείων

Η μεθοδολογική προσέγγιση του Descola P. ανήκει στη θεωρία του στρουκτουραλισμού/ δομισμού, η οποία δέχεται κριτική από τον μεταδομισμό. Η κριτική αυτή αφορά, εν μέρει, στην απουσία ανάλυσης των ιστορικών παραγόντων που επηρεάζουν το αντικείμενο της έρευνας. Για παράδειγμα:

Ο Descola παρακολουθεί τη γενεαλογία του δυτικού νατουραλισμού δίχως να δώσει έμφαση στις κοινωνικές , πολιτικές και ιστορικές αλλαγές που μπορεί να καθόρισαν τις μεταβολές .

Αντίθετα η μέτα-δομική ανάλυση του Φουκώ - ένα σύντομο απόσπασμα της οποίας παρατίθεται στην αρχή της δεύτερης ενότητας- κάνει ευρεία χρήση ιστορικών τεκμηρίων που

εξετάζουν τους κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες που οδηγούν στις εκάστοτε αλλαγές εντός του νατουραλιστικού κόσμου.

Ταυτόχρονα, ο Φουκώ περιγράφει γλαφυρά τις χωρικές και κοινωνικές μορφές του νατουραλισμού, δηλαδή τα ιδρύματα και την ιδρυματοποίηση.

Επιπλέον, στο παράδειγμα της αποκατάστασης τοπίου (τύπου Rewilding), η πολιτισμικοί παράγοντες δημιουργούν δύο διαφορετικές σχολές αποκατάστασης (Ευρωπαϊκή-Αμερικάνικη) με άλλες συμβολικές και χωρικές ταυτότητες για το τοπίο.

Διπολικοί μηχανισμοί και ταξινόμηση

Ο στόχος της έρευνας του Descola είναι η απόδειξη ότι ο δυισμός ανθρώπου-φύσης είναι μια δυτική ιδεαλιστική κατασκευή, ωστόσο, για να στηρίξει το επιστημονικό του σύστημα εργλειοποιεί άλλους διπολικούς μηχανισμούς, όπως εσωτερικότητα-χρωματικότητα.

Μεθοδολογικά, ο Descola παράγει ένα μη ιστορικό και μη γεωγραφικό ταξινομικό υπόβαθρο που δίνει τη δυνατότητα να τοποθετήσουμε μαζί τους μεσαιωνικούς περίκλειστους κήπους, τους αραβικούς κήπους ,τους κήπους των Ίνκας (βλέπε χρυσός κήπος της Coricancha) και τους ταοϊστικούς κήπους της Κίνας, έχοντας ως κοινό παρονομαστή ότι ανήκουν στο ίδιο συμβολικό σχήμα.

Οι πολιτισμικές σχηματοποιήσεις του Descola μπορούν να λειτουργήσουν ως μια εισαγωγική ταξινομική αρχή. Επιχει-

ρώντας να ανακαλύψει κανείς την ιστορία του τοπίου σε ένα ευρύ γεωγραφικό και χρονικό φάσμα, η ταξινόμηση με βάση το έργο του Descola, αναδεικνύεται σε ένα χρήσιμο εργαλείο. Ωστόσο, για να καλύψουμε με σχετική επάρκεια την ερμηνεία και το σχεδιασμό του τοπίου απαιτούνται πρόσθετα στοιχεία για το κλίμα, το ανάγλυφο, την ιστορία κ.α. που αντλούνται από άλλες επιστήμες και προσεγγίσεις.

Συν τοις άλλοις, αυτό που δυσκολεύει την ευθεία ταξινόμηση παραδειγμάτων στους τέσσερις κόσμους του Descola, είναι το γεγονός ότι στην πραγματικότητα πολλά τοπιακά έργα βρίσκονται σε ενδιάμεσες ζώνες, μεταξύ αυτών των κόσμων. Για παράδειγμα, τα έργα των ινδιάνων Cree και των Haida στην βόρεια Αμερική δεν ανήκουν αμιγώς στον ανιμισμό ή στον τοτεμισμο, αλλά συνδυάζουν στοιχεία και των δύο κόσμων.

Στην εν λόγω έρευνα, εμφανίζεται μια επιπλέον ταξινόμηση, αυτή του Zoopolis, σε άγρια, οικόσιτα και οριακά ζώα. Η ταξινόμηση αυτή, - όπως προδίδει και ο τίτλος (Zoopolis)-αναφέρεται σε μια ζωοκεντρική προσέγγιση που δεν συμπεριλαμβάνει τον φυτικό κόσμο και τις φυτοκοινωνίες και κατ' επέκταση τα οικοσυστήματα στην ολότητα τους . Σε αυτό το πλαίσιο το έργο του Latour και των παραδειγμάτων από το Εκουαδόρ, τη Νέα Ζηλανδία και την Ελβετία συμπληρώνουν την έρευνα. Επιπλέον, το πολύ-σύμπαν του Descola, δίνει τη δυνατότητα στα αντικείμενα που ταξινομούνται στο Zoopolis να ανήκουν σε δύο κατηγορίες ταυτόχρονα, για παράδειγμα:

> Το δάσος του Αμαζονίου για το Δυτικό κόσμο είναι ένα άγριο δάσος, αλλά για τους ιθαγενείς που κατοικούν σε αυτόν είναι ένας κήπος.

Η λεοπάρδαλη, στην Ινδία είναι ένα οριακό ζώο[171], το οποίο κυνηγάει τις αγέλες των σκύλων και προφυλάσσει τους ανθρώπους από τη λύσσα, στην Ευρώπη είναι ένα άγριο ζώο.

Το βασίλειο των φυτών για τους Αβορίγινες και τους ιθαγενείς του Αμαζονίου συνιστά μια οριακή ζώνη ζωής. Επίσης τα εξωτικά φυτά και "παράσιτα", είναι, εν δυνάμει οριακή ζωή για την αστική οικολογία. Αντίθετα για το zoopolis δεν αντιστοιχούν σε καμία κατηγορία.

Αστικά και περιφερειακά κέντρα

Οι ανθρωπολογικές έρευνες, του Descola, υφίστανται επιπλέον κριτική, καθώς στρέφονται σε πολιτισμικά και γεωγραφικά πλαίσια, τα οποία βρίσκονται πολύ μακριά από την κατεύθυνση που οδεύει ο σύγχρονος πολιτισμός των πόλεων. Εντούτοις, συστήματα όπως η κοπή-καύση των Kayapo, μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες των αστικών κέντρων, διότι υπάρχουν σχέσεις εξάρτησης τόσο από τον πλούτο όσο και από τις διαδικασίες που βρίσκονται εκτός του Δυτικού μοντέλου. Αναλυτικότερα:

Η γεωγραφία (Gandy M.) και η αστική οικολογία δείχνει ότι οι πόλεις είναι ετεροτροφικά συστήματα, με

171 Braczkowski, Alexander R., Christopher J. O'Bryan, Martin J. Stringer, James E. M. Watson, Hugh P. Possingham, and Hawthorne L. Beyer. (2018). *"Leopards provide public health benefits in Mumbai, India." Frontiers in Ecology and the Environment 16 (3)* σελ. 176–182

την παραγωγή του πλούτου και του πολιτισμού των πόλεων να βρίσκεται συχνά εκτός των τειχών τους ακόμα και σε περιοχές όπως ο Αμαζόνιος.

Επιπλέον, οι μητροπόλεις, μέσω διαδικασιών εμπορίου, δουλεμπορίου, μετανάστευσης και εξοτικοποίησης συνιστούν κέντρα πολιτισμικού συγκρητισμού που φέρουν και ενσωματώνουν στοιχεία περιφερειακών κέντρων, όπως φαίνεται και στο «Botany of Colonisation»

Η Γαία του Lovelock δείχνει πως η βιόσφαιρα έχει ρυθμιστική επίδραση στο περιβάλλον της Γης και λειτουργεί για τη διατήρηση της ζωής. Ως εκ τούτου, η ανθρώπινη δραστηριότητα που επιδρά σε τεράστια οικοσυστήματα όπως ο Αμαζόνιος, επηρεάζει και το κλίμα σε παγκόσμια κλίμακα, με τον ίδιο τρόπο που οι αλλαγές σε κέντρα του παγκόσμιου οικονομικού οικοσυστήματος επιδρούν στην οικονομία και των υπόλοιπων περιοχών του πλανήτη.

Οι τέσσερις κόσμοι και ο αστικός χώρος

Μια άλλη προβληματική, αναφορικά με την έρευνα του Descola έγκειται στο γεγονός πως η ανάλυση και η σχηματοποίηση των διαπροσωπικών σχέσεων, χρησιμοποιεί συχνά ως μονάδα την οικογένεια ή την κοινότητα.

Η προσέγγιση αυτή δεν είναι ικανή να περιγράψει επαρκώς ένα πλαίσιο κοινωνικής ζωής στην πόλη, όπου η συγκρότηση του ατόμου και της κοινωνίας καθορίζονται κι από άλλους

μηχανισμούς και από μαζικές δομές. Ωστόσο, η έρευνα του Descola παραμένει επίκαιρη για το αστικό περιβάλλον, διότι αναλύει τις διαδικασίες ταύτισης με το Άλλο, που είναι καταστατικής σημασίας για να αρχίσουμε να αποδίδουμε δικαιώματα σε αυτό (το "Άλλο")
Αντίστροφα στον Descola, δεν μπορούμε να φανταστούμε ποιες διαδικασίες θα μπορούσαν να ρυθμίσουν τεχνικά τη σχέση μας με το "Άλλο" στο πλαίσιο ενός αστικού τρόπου ζωής, δίχως το έργο των Donaldson, S., & Kymlicka, W.

Παραγωγή χώρου και θεσμικό πλαίσιο

Η διαπλοκή της αρχιτεκτονικής στην έρευνα, ταυτίζει το περιεχόμενο των άλλων επιστημών (συμβολικές μορφές , πρωτόκολλα συμπεριφοράς, διαγράμματα,),με τη χωρική τους έκφραση. Έτσι, προωθείται μια διαδικασία διαρκούς, ανατροφοδότησης και αναδεικνύονται πρακτικά προβλήματα που προκύπτουν καθώς οι ιδέες αποκτούν υλική υπόσταση. Για παράδειγμα:

> Οι χωρικές προσπάθειες του Le Roy για αυτοδιαχειριζόμενα πάρκα στην Ολλανδία σκόνταψαν στην απουσία θεσμικών και κοινωνικών μηχανισμών που να μπορούν να τις υποστηρίξουν.
>
> Αντίστροφα, η ύπαρξη υπολειμματικών χώρων με έντονο το φυσικό στοιχείο οδήγησε σε μια νέα τοπιακή προσέγγιση στο Βερολίνο, αυτή των φυσικών πάρκων, η οποία αντιμετώπισε άλλα θεσμικά εμπόδια που αφορούσαν στην κεφαλαιοποίηση της γης. Η επιστημονική έρευνα και τα κινήματα πίεσαν για αλλαγές και μέσα από διαδικασίες συμβιβασμού, καταπίεσης και συναίνεσης παράχθηκε ο χώρος, ο οποίος προσμένει για ένα νέο θεσμικό πλαίσιο.

Αντίστοιχα, αναφορικά με τα ερωτήματα που αναδύονται περί της θανάτωσης των ζώων[1] στο OVP , η νομική κατασκευή των Donaldson, S., & Kymlicka, W., προτείνει θεσμικές επιφάνειες για την διαπραγμάτευση τέτοιων διαδικασιών, που εν τέλει σχετίζονται με το σχεδιασμένο χώρο και την οριοθέτησή του. Εν προκειμένω, σύμφωνα με το Zoopolis θα μπορούσαν να δρομολογηθούν διαδικασίες αλληλεγγύης και επισιτισμού προς τον πληθυσμό των ζώων για την ανάκαμψη από τον λοιμό, μέχρι να επανακτήσει τη δυνατότητα αυτορύθμισης του.

4.3 Νέα ερωτήματα

Πως διεξάγεται η επιστημονική έρευνα στα πλαίσια μιας μη-ανθρωποκεντρικής και μη- θετικιστικής ταξινόμησης;

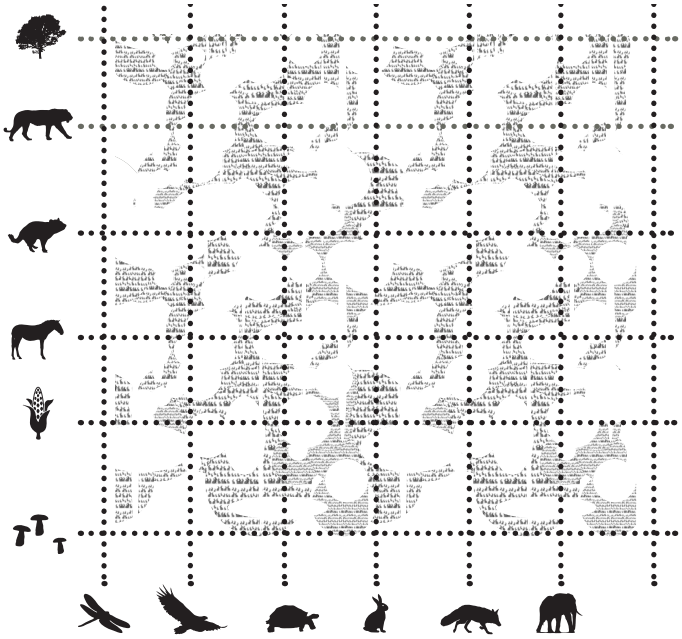
Στην νεωτερικότητα ούτε κάνουμε αυτό που λέμε, ούτε λέμε αυτό που κάνουμε[172]. Ο δυϊσμός ανθρώπου- φύσης, σώματος - πνεύματος, είναι ο μεθοδολογικός καταλύτης που σχεδιάστηκε για να επιταχύνει την αναγνώριση και παραγωγή υβριδίων μεταξύ ανθρώπινου και φυσικού αποκρύπτοντας τις διαδικασίες πραγματοποίησής τους.

Στη βιωμένη πραγματικότητα του Δυτικού κόσμου, ανθρώπινα ζώα και μη-ανθρώπινα πλάσματα γίνονται αντικείμενο παρόμοιων και αλληλοτροφοδοτούμενων μηχανισμών ιδρυματοποίησης και εκμετάλλευσης. Ωστόσο στη Δύση ο επιστημονικός διάλογος του ανθρώπου με τον υπόλοιπο φυσικό κόσμο πραγματοποιείται κατά βάσει, μέσω αναλυτικών, καρτεσιανών μεθοδολογικών εργαλείων.

Το ερώτημα που παραμένει αφορά στο αν θα μπορούσε να διεξαχθεί μια επιστημονική έρευνα που να διολισθαίνει των θετικιστικών προτύπων. Μια πρακτική είναι η όσο το δυνατόν καλύτερη καταγραφή του αντικειμένου και η ταξινόμησή του σε υπερκατηγορίες που δεν αφορούν «ανθρωποκεντρικές κατασκευές».Για παράδειγμα:

> Η αντικατάσταση της Ιδεαλιστικής ταξινόμησης του Descola (Νατουραλισμός, Ανιμισμός, Τοτεμισμός,

172 ο.π. σελ. 86, Ο Descola P. αναφέρεται στο έργο του Bruno L. (1993). *We Have Never Been Modern*

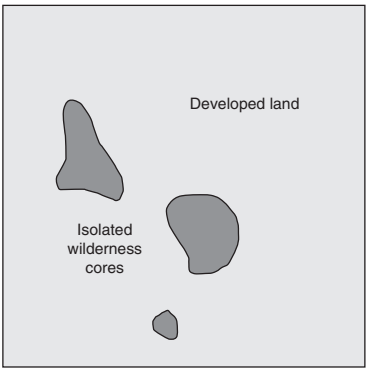

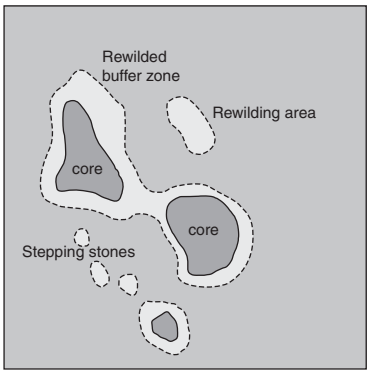
Σκίτσο που προτείνει τη
συστηματοποίηση της
γνώσης βάσει της οπτικής
μη-ανθρώπινων νόων

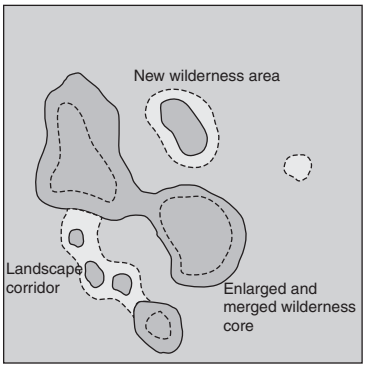
Αναλογισμός), με "υλιστικές" ταξινομήσεις του τύπου: Νερό, Ζώα, Φυτά, Χώμα, (Renna 2018) ή ταξινομήσεις του τύπου Τηλεσκόπιο, Πουλί, Βάτραχος,Μικροσκόπιο, (Sevaldson 2018), που αναφέρονται στην μικρο-μακροσκοπικές οπτικές της έρευνας. Ωστόσο, τόσο στην περίπτωση των "υλιστικών " ταξινομήσεων, κάποια στιγμή θα αντιμετωπίσουμε το χώμα ως ποσοτικοποιημένο και αναλυμένο σε χημικά στοιχεία αντικείμενο όσο και στην περίπτωση των "μικρομακροσκοπικών ταξινομήσεων"και στην οπτική του βατράχου θα αντιμετωπίσουμε μια προσομοίωση του αντικειμένου βάτραχος, βασισμένη σε βιολογικές έρευνες.

Όποια ταξινόμηση και να διαλέξουμε προκειμένου να διαφύγουμε του ανθρωποκεντρισμού και να συμπαθήσουμε το "Άλλο", στο τέλος βρίσκουμε τον εαυτό μας να ακροβατεί σε ένα άλμα για την αλλαγή επιστημονικού παραδείγματος[173].

173 Στη φιλοσοφική σκέψη η αλλαγή παραδείγματος περιγράφεται στο έργο του Κουν (1981) με τον Λάκατος (1978) να αναδεικνύεται στον κριτικό της αντίπαλο. Ο Κούν ονομάζει τις επιστημονικές θεωρίες παραδείγματα ενώ ο Λάκατος προγράμματα. Για τον Κούν η μετάβαση από ένα παράδειγμα (α) σε ένα παράδειγμα (β) είναι ένα μεταφυσικό άλμα ενώ για τον Λάκατος μια ορθολογική διαδικασία κατά την οποία η επιστημονική κοινότητα εγκαταλείπει το πρόγραμμα το οποίο είναι πιο ασυνεπές, λιγότερο παραγωγικό και με την μικρότερη προβλεπτική ισχύ μεταβαίνοντας σε ένα ανταγωνιστικό και καλύτερο πρόγραμμα. Για τον Λάκατος εφόσον υπάρχουν σαφείς λόγοι και δεδομένα για την σύγκριση των προγραμμάτων του, δεν εμφανίζεται ασυμμετρία ενώ αντιθέτως για τον Κουν τα παραδείγματα δεν είναι συγκρίσιμα, διότι δεν εμφανίζουν ομογένεια -αφορούν διαφορετικές περιγραφές και κοσμο-είδωλα- και συνεπώς είναι ασύμμετρα.
Για τον Καντ η καταγραφή της ιστορίας συνιστά ένα αύταρκες πολυπρισματικό αντικείμενο που δεν εδράζεται μονάχα στον ορθολογισμό, αλλά και σε άλλους πολιτιστικούς και ψυχολογικούς παράγοντες . Ο Λάκατος μέσω της ορθολογικής ανασυγκρότησης και της εμμονής στον τρίτο κόσμο(θεωρία) χρησιμοποιεί το ορθό λόγο ως ένα νήμα συνέχειας που διατρέχει την ιστορία ενώ για τον Κουν η ιστορία μάλλον είναι μια στιγμιοτυπική διαδικασία που συναντάμε συνέχειες και ασυνέχειες.

Σταδιακή ενίσχυση και ένωση περιοχών αυτοδιάθεσης ζώων σε ανθρωπογενές παραγωγικό περιβάλλον

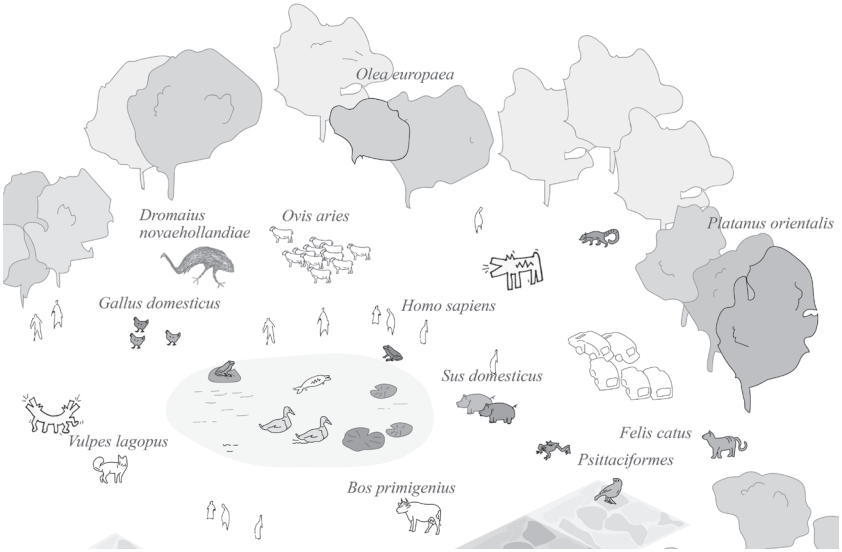
Ποιες είναι οι εκφράσεις του σχεδιασμού στο παραγωγικό τοπίο;

Στα πλαίσια εξέτασης της βιοποικιλότητας η παραγωγική και βιοποριστική σχέση του ανθρώπου με το τοπίο συνιστά το αρνητικό τοπίο της αγρανάπαυσης . Η καλλιέργεια, η εκτροφή ζώων, το κυνήγι, το ψάρεμα, η υλοτομία η τροφοσυλλογή μεταλλάσσουν και ανασχεδιάζουν την βιόσφαιρα. Τα πρωτόκολλα συμπεριφοράς και αλληλεπίδρασης του ανθρώπου στο πλαίσιο ενός βιοποριστικού-βιωματικού σχεδιασμού, εν τέλει καθορίζουν σε μεγαλύτερη έκταση και βαθμό τη ζωή και την επιφάνεια του σχεδιασμένου χώρου από ότι ο σχεδιασμός πάρκων και υποδομών πρασίνου. Η συνύφανση τοπιακού σχεδιασμού, παραγωγικού τοπίου και οικολογίας έχει μακρά προϊστορία *Οι κοινωνίες των τροφοσυλλεκτών και οι αγροτικές σχέσεις στην αρχαιότητα, συνιστούν μια διαρκή αντιπαραβολή για την αποτίμηση του νεωτερικού παρόντος* (Γκιούρας Θ., 2017). Στα πλαίσια του Δυτικού Κόσμου, η Αναγέννηση είναι αυτή που αντιμετωπίζει πρώτη το τοπίο στην ολότητα του, ως αστικό, παραγωγικό και συμβολικό σύμπλοκο. Υπάρχουν παραδείγματα, όπως στην Ούμπρια της Ιταλίας που αποτυπώνεται ακόμα αυτή η συνθήκη. Για τη Νεωτερικότητα οι κηπουπόλεις του Howard και του Loudon, το Broadacre του Frank Lloyd Wright , η Ville Radieuse του Le Corbusier συνιστούν εκφράσεις αυτής της συμπλοκής. Η μεταμόρφωση των πόλεων σε περιόδους πολιορκίας[174] και τα guerilla gardens αφορούν σε πιο οργανικές συμπράξεις αστικού και παραγωγικού τοπίου. Τέλος, σύγχρονες εκφράσεις του σχεδιασμού αναζητούν τη σύμπλεξη των τοπιακών τυπολογιών, όπως ο σχεδιασμός της έκθεσης Floriade 2022 στο Almere, από τους MVRDV.

174 Για παράδειγμα το Λονδίνο στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Διάγραμμα σημειώσεων Εικονίζεται η πλατεία Ομονοίας, όπου τα ανθρώπινα πλάσματα βρίσκονται σε κατάσταση ομόνοιας με τα έτερα πλάσματα. Τα πλάσματα της πλατείας (τοτεμικά, οικόσιτα, παρασιτικά, άγρια, ανθρώπινα, μη - ανθρώπινα ζώα) αντιστοιχούν σε θέματα που αναλύθηκαν σε προηγούμενα στάδια της έρευνας.

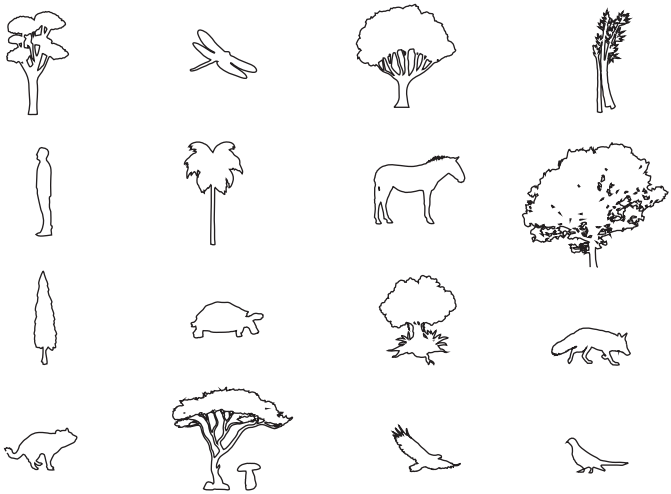
Οι προοπτικές της Αστικής Φύσης σε γεωγραφικά προσδιορισμένο τόπο

Η εργασία αυτή μέσα από τις διαφορετικές της ενότητες παρουσίασε τη σχέση του ανθρώπου με τη φύση σε ανθρωπολογικό, πολιτικό και χωρικό επίπεδο[175]. Στόχος της εν λόγω εργασίας, είναι να λειτουργήσει ως ένας χάρτης για την εύρεση κατευθύνσεων και σημειώσεων, κατά τη διεξαγωγή μιας μελλοντικής, γεωγραφικά προσδιορισμένης έρευνας, που θα αφορά στην αστική συμβίωση των ειδών. Στο αθηναϊκό περιβάλλον, που αποτελεί και τον βιωματικό μου χώρο, ποιες είναι οι κινήσεις των φυσικών στοιχείων και σε ποιο βαθμό συγκροτούνται διάδρομοι και κόμβοι βιοποικιλότητας; Η ερευνητική πρόταση που σχηματικά θα μπορούσε να φέρει τον τίτλο "Αθηναϊκά Πράσινα Δίκτυα" δεν συνιστά ένα ανεξερεύνητο πεδίο, αλλά στην πραγματικότητα ένα ανεξάντλητο πεδίο, διότι οι αναμονές των διάφορων φυσικών αποσπασμάτων, μεταβάλλονται διαρκώς και ταυτοχρόνως με τη διαρκή μεταμόρφωση της πόλης.

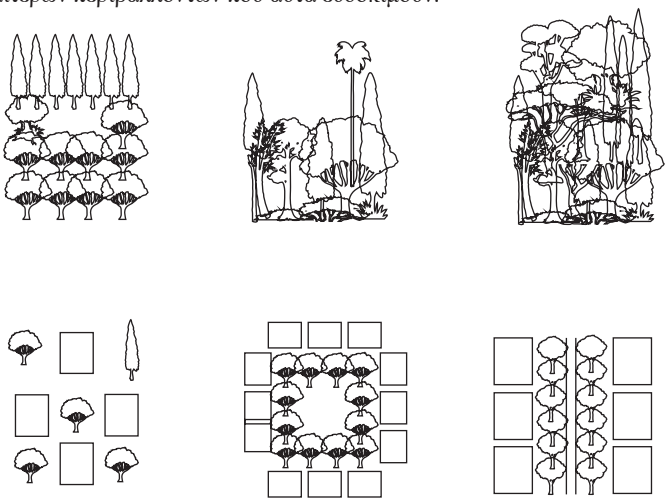
Μεθοδολογικά προτείνεται η λογική του ευπαλίνειου ορύγματος[176]. Το ευπαλίνειο όρυγμα χρησιμοποιείται ως μεταφορά για να περιγράψει δύο αντίθετες συγκλίνουσες κινήσεις της

175 Στην πρώτη ενότητα Η Φύση συστήνεται ως μια νεωτερική κατασκευή του δυτικού κόσμου και επιλέγεται να επιτελέσει μαζί με τον Πολιτισμό ένα μνημειώδες δίπολο Το δίπολο αυτό είναι μια σύμβαση που εξυπηρετεί στη διαπραγμάτευση του δυτικού ανθρώπου με τις εκάστοτε ετερότητες , όπως αυτές αναδύονται από τα σπλάχνα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η Δεύτερη ενότητα εξερευνά τις παρυφές ενός συστήματος Ηθικής και Δικαίου που διέπει την συνύπαρξη ανθρώπινου - "μη ανθρώπινου πλάσματος Η Τρίτη ενότητα εστιάζει σε χωρικά θέματα που έχουν επιλεγεί με γνώμονα τη συμβίωση των ειδών.

176 Πρόκειται για μια σήραγγα μήκους 1.036 μέτρων κοντά στο Πυθαγόρειο της Σάμου, η οποία κατασκευάστηκε κατά τον 6ο αιώνα π.Χ. για να χρησιμεύσει σαν υδραγωγείο. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ήταν ότι ανοίχθηκε ταυτόχρονα και από τις δύο πλευρές του βουνού. Οι δύο σήραγγες συναντήθηκαν περίπου στο μέσον.

Η πρώτη κίνηση αφορά στην εξερεύνηση των διαθέσιμων ειδών και των ιδιαιτέρων περιβαλλόντων που αυτά ευδοκιμούν.

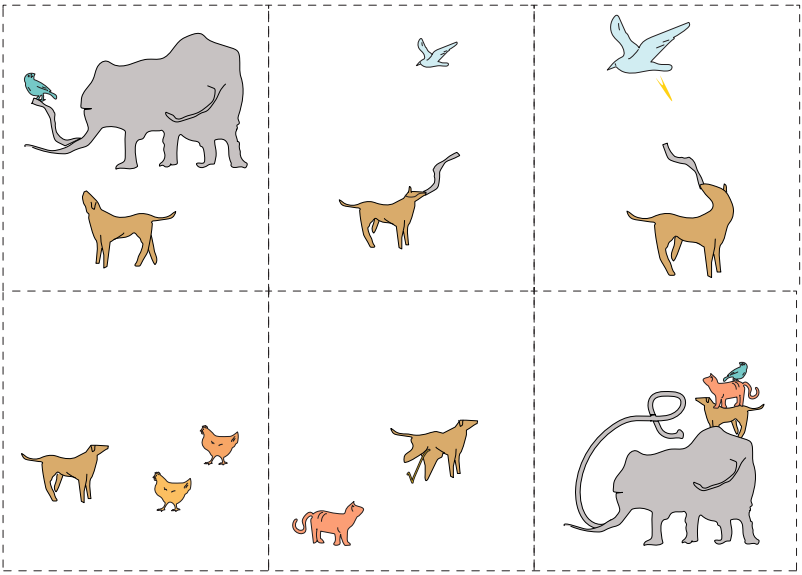
Η δεύτερη κίνηση αφορά στην εξερεύνηση χωρικών τυπολογιών οικοσυστημάτων στο αστικό περιβάλλον, οι οποίες εμφανίζονται με μία επαναληπτικότητα και αναλύονται στα μορφολογικά χαρακτηριστικά που τις αντιστοιχίζουν με τα είδη που μπορούν να φιλοξενήσουν.

έρευνας, οι οποίες καθώς προοδεύουν θα αποδώσουν και τα αποτελέσματα της έρευνας.

Η πρώτη κίνηση αφορά στην εξερεύνηση των διαθέσιμων ειδών και των ιδιαιτέρων περιβαλλόντων που αυτά ευδοκιμούν. Η δεύτερη κίνηση αφορά στην εξερεύνηση χωρικών τυπολογιών οικοσυστημάτων στο αστικό περιβάλλον, οι οποίες εμφανίζονται με μία επαναληπτικότητα και αναλύονται στα μορφολογικά χαρακτηριστικά που τις αντιστοιχίζουν με τα είδη που μπορούν να φιλοξενήσουν.

Η συγκρότηση πράσινων δικτύων, είναι ένα αντικείμενο έρευνας που απαιτεί αφενός τη συνεργασία διαφορετικών επιστημονικών ιδιοτήτων και αφετέρου τη συμμετοχή των χρηστών του χώρου, των διαφορετικών ειδών, ανθρώπινων και μη. Η επιθυμία για το σμίξιμο των διαφορετικών συντελεστών της έρευνας σε ένα πλαίσιο που διαρρηγνύει τον ακαδημαϊκό φλοιό και γειώνεται σε ένα βιο- πολυποικιλιακό κοινωνικό σύνολο, συνιστά γόνιμο έδαφος για την εφαρμογή ή και την κατασκευή εργαλείων που θα καταστήσουν την έρευνα όχι μονάχα διεπιστημονική αλλά κατά βάση συμμετοχική.

Η καταγραφή αντίστοιχων ερευνητικών προσπαθειών τόσο εντός του αθηναϊκού χώρου, όσο και εκτός αυτού - μέσω συνεντεύξεων και ταξινομήσεων-, αποτελεί μία επιπλέον πτυχή της προτεινόμενης μεθοδολογικής προσέγγισης. Στόχος είναι σε ένα επόμενο στάδιο το αντικείμενο της έρευνας σε συνέργεια με την κεκτημένη εμπειρία αντίστοιχων εφαρμογών και την υπάρχουσα βιβλιογραφία να αρχίσει να παράγει πρωτογενές υλικό εστιασμένο στον αθηναϊκό χώρο.

5. Βιβλιογραφία

Aben, R., De Wit, S., & Kirkpatrick, J. (1999). *The enclosed garden : history and development of the hortus conclusus and its reintroduction into the present-day urban landscape*. The authors and 010 Publishers, Rotterdam

Alves, M. T. (2017) *The long road to Xico. El largo camino a Xico, 1991–2015.* Berlin:
Sternberg Press.

Baumann C. (2023) *Human Habitats need to accommodate other living beiinngs*, Ginsberg, A., D., (2023), *Art of Polinators*. Kries, M., (ed.) & Stappmanns, V.(ed.)(2023). *Garden Futures: Designing with Nature*. Vitra Design Museum.

Braidotti R., Hlavajova, M., & Bloomsbury Publishing. (2019). *Posthuman glossary*. Bloomsbury Academic.

Castells, M. (2011). *The rise of the network society: the information age: economy, society, and culture (Vol. 1)*. Oxford: John Wiley & Sons.

Cantrell, R. S., Cosner C.,(2003). *Spatial ecology via reaction-diffusion equations*, J. Wiley (2003)

Clément, G. (2015). *The Planetary Garden: The Rediscovery of Eden*. University of Pennsylvania Press.

Clément, G. (2004). *Manifesto of the Third Landscape*. TEH

Descola, P. (2013). *Beyond nature and culture.* University of Chicago Press

Deleuze G. (1981), *Spinoza. Philosophie pratique, Les Éditions de Minuit. Paris*
Ελλ. Μτφρ.Καψαμπέλη Κ. (1996) Σπινόζα Πρακτική φιλοσοφία Αθήνα: Εκδ. Νήσος

Donaldson, S., & Kymlicka, W. (2011). *Zoopolis: A political theory of animal rights.* Oxford University Press

Dunn, R. (2011). *Predators, parasites, and partners that shape who we are today*. Harper.

Escobar, A. (2018). Designs for the pluriverse. In Duke University Press eBooks.
Feyerabend, P. (2008). *Against method*. Verso.

Foucault, M. (1964). Histoire de la jolie, a l' age clasique, Editions Gallimard, Plon
Ελλ. Μτφρ., Αμπατζοπούλου Φ (2004). *Ιστορία της τρέλας*, Αθήνα: Εκδ. Ηριδανός,

Foucault, M. (1966). Les mots et les choses. Une archeologie des sciences humaines, 1966
Ελλ. Μτφρ.Παπαγίωργης Κ. (2008) *Οι λέξεις και τα πράγματα: Μια αρχαιολογία των επιστημών του ανθρώπου*, Αθήνα: Εκδ. Γνωση

Funkenstein A.(1986), *Theology and the scientific imagination from the Middle Ages to the seventeenth century*, Princeton University Press,

Gandy, M. (2022). *Natura urbana: Ecological Constellations in Urban Space.* MIT Press.

Graham, S., and Marvin, S. (2001). *Splintering urbanism: networked infrastructures,technological mobilities and the urban condition.* London: Routledge.

Guattari F. (2014). *The three ecologies*. Bloomsbury Academic.

Harari, Y. N. (2011). *Sapiens: Μια σύντομη ιστορία του ανθρώπου*, Μτφρ. Λαλιώτης Α. (2015), Αλεξάνδρεια

Haraway, D. J. (2013). *When species meet*. U of Minnesota Press.

Haskell D. G. (2012). *The Forest Unseen*. Penguin.

Ingold, T. (2000). *The Perception of the Environment : Essays on*

Livelihood, Dwelling and Skill. Routledge, Taylor & Francis Group.

Lachmund, J. (2013). *Greening Berlin, The Co-Production of Science, Politics, and Urban Nature*, The MIT Press

Lakatos I., J. Worrall, G.Currie (επιμ.), (1978), *The methodology of scientific research programmes University of Cambridge*

Latour B. (1993) *We Have Never Been Modern. Harvard University Press*

_____ (2017). *Facing Gaia*. Polity Press.

Manovich, L., (2020). Cultural Analytics.MIT Press

Marzluff, J. M. (2008). Urban ecology : an international perspective on the interaction between humans and nature. In *Springer eBooks*. http://ci.nii.ac.jp/ncid/BA91490085

Needham A. (2014). Power lines: Pheonix and the making of the modern Southwest Princeton, NJ: Princeton University Press

Nixon, R. (2011). *Slow violence and the environmentalism of the poor*. Harvard University Press.

Pascoe B. (2018). *Dark Emu: Aboriginal Australia and the Birth of Agriculture*. Magabala Books

Rapoport A, Φιλιππίδης Δ.(2010). *ανωνυμη αρχιτεκτονικη και πολιτιστικοι παράγοντες*, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα

Renna A. (2018). *Monkey factor: Small stories for a reconciliation with nature*, mediagraf spa, I edition, Italy

Thomas, C. *(*2017*) Inheritors of the earth: how nature is thriving in an era of extinction*. London: Allen Lane,

van Velthem, L. (2001). "*The Woven Universe: Carib Basketry.*" In Unknown Amazon: Culture in Nature in Ancient Brazil, edited by Colin McEwan, Cristina Barreto, and Eduardo Neves, 198–213. London: British Museum Press

Ward K. (2019) *For wilderness or wildness? Carver, S.(2019). Rewilding through land abandonment.* Owens M., Wolch, J. (2019). *Urban rewilding, Decolonising rewilding*, Pettorelli, N., Durant, S., & Du Toit, J. (Eds.). (2019). *Rewilding (Ecological Reviews)*. Cambridge: Cambridge University Press

Weber M., Γκιούρας, Θ. επιμ. (2017). *Max Weber, Κοινωνιολογία της Οικονομίας*, Εκδόσεις ΚΨΜ

Wolford W. (2021). *The Plantationocene: a lusotropical contribution to the theory,* Annals of the
American Association of Geographers

Woudstra J (2008) The Eco-cathedral: Louis le Roy's expression of a "free landscape architecture". Die Gartenkunst, 20(1), 185-202.

Παγωνδιώτης, Κ.,(2013), *Καντιανή Θεώρηση*. Μπαλτάς, Α. (επιμ) και Στεργιόπουλος Κ. (επιμ), (2013) *Φιλοσοφία και Επιστήμες στον Εικοστό Αιώνα*, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Κιουπκιολής Α., Ροζάνης Σ.,(2015), *Αναζητώντας εκδοχές της Μεγαλούπολης,ΣΟΔΑ: Αθήνα από το κακέκτυπο στο αντιπαράδειγμα*, εκδ. futura, Αθήνα:2018 σελ. 69-89
(2008). Πέντε πολτικά κείμενα πάνω στο ζήτημα των ζώων. scorched earth

Διδακτορικές Διατριβές

Αναστασόπουλος, Ν. (2013) *Περιβαλλοντική διαχείριση και νεώτερα εναλλακτικά πρότυπα κοινωνικής και οικιστικής οργάνωσης,* Διδακτορική διατριβή ΕΜΠ, Αθήνα

Καρύδη, Η., (2014), *Τοπία σε Μεταβολισμό: Η Τοπιακή Πολεοδομία & Το Εδαφικό Ανάγλυφο*, Διδακτορική διατριβή ΕΜΠ, Αθήνα

Μωραΐτης, Κ., (2012), *Το τοπίο ως πολιτισμικός πρισδιορισμός του τόπου, παρουσίαση και θεωρητικός προσδιορισμός των σημαντικότερων νεώτερων προσεγγίσεων της τοπιακής επεξεργασίας του τόπου*, Διδακτορική διατριβή ΕΜΠ, Αθήνα

Διαδικτυακές Πηγές

Barkham, P. (2022, February 24). Dutch rewilding experiment sparks backlash as thousands of animals starve. The Guardian. https://www.theguardian.com/environment/2018/apr/27/dutch-rewilding-experiment-backfires-as-thousands-of-animals-starve

Bracke, B., Bonin, S., Notteboom, B., & Leinfelder, H. (2022). *A multispecies design approach in the Eure valley. Three lessons from a design studio in landscape architecture*. Cahiers de La Recherche Architecturale, Urbaine et Paysagère, 14. https://doi.org/10.4000/craup.9824

Hribal, J. (2003). "*Animals are part of the working class": a challenge to labor history. Labor History*, 44(4), 435–453. https://doi.org/10.1080/0023656032000170069

Introduction by Lesley Lokko. (2023, May 24). La Biennale Di Venezia. https://www.labiennale.org/en/architecture/2023/introduction-lesley-lokko

NSW (2023, September 22). *Brewarrina Fish Traps (Baiame's Ngunnhu)*. NSW Government. https://www.nsw.gov.au/visiting-and-exploring-nsw/locations-and-attractions/brewarrina-fish-traps-baiames-ngunnh

NASA Goddard. (2012, January 18). NASA | *This world is black and white* [Video].YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=sCxIqgZA7ag

Weik, J. (2023, June 26). Philippe Descola - CRASSH. CRASSH - CENTRE FOR RESEARCH IN THE ARTS, SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES. https://www.crassh.cam.ac.uk/about/people/philippe-descola

Pollinator Pathmaker. (n.d.). Pollinator Pathmaker. https://pollinator.art/

Wolch, J. (2017, November 16). Zoöpolis. Verso. https://www.versobooks.com/blogs/news/3487-zoopolis

ZHENG BO. (n.d.). https://zhengbo.org/2015_SM1.html

ZKM. (n.d.). ZKM. https://zkm.de/en/ghost-acreage

Manovich, L.,(2010). TimeLine. http://manovich.net/index.php/exhibitions/timeline

Θεόκριτος, *Διόσκουροι - Βικιθήκη*. (n.d.). https://el.wikisource.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CF%8C%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BF%CE%B9

Πηγές εικόνων:

σελ. 6: Branzi, A., Renna, A., (2008)
σελ. 12: Team, L. (2022, October 14). Philippe Descola: "Η φύση; Τέτοιο πράγμα δεν υπάρχει." *LiFO.gr*. https://www.lifo.gr/blogs/almanac/philippe-descola-i-fysi-tetoio-pragma-den-yparhei
σελ. 16: *Wikimedia Commons,* https://commons.wikimedia.org/wiki/File:0_Mosa%C3%AFque_de_la_chasse_au_lion_-_Mus%C3%A9e_arch%C3%A9ologique_de_Pella.JPG
σελ. 18 *Wikimedia Commons* https://en.wikipedia.org/wiki/Great_chain_of_being
σελ. 20: *Wikimedia Commons,* https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1661_Cellarius%27s_chart_illustrating_a_heliocentric_model_of_the_universe,_as_proposed_by_Nicolaus_Copernicus.jpg
σελ. 24: *Wikimedia Commons,* https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Benjamin_west_Death_wolfe_noble_savage.jpg
σελ. 26: *Wikimedia Commons,* https://en.wikipedia.org/wiki/Mind%E2%80%93body_dualism
σελ. 30: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 34: Watson J. και Davis W (2019)
σελ. 38: Bruce P. (2018)
σελ. 40: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 44: < *THOMAS THWAITES* > → *Hello!* (n.d.). https://www.thomasthwaites.com/about/
σελ. 46: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 54: *Wikimedia Commons,* https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kette_der_Wesen,_Scala_Naturae,_Charles_Bonnet_(1781).jpeg
σελ. 65: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 68: Watson J. και Davis W (2019)
σελ. 70: Hill, R., Nates-Parra, G., Quezada-Euán, J. J. G., Buchori, D., LeBuhn, G., Maués, M. M., Pert, P. L., Kwapong, P., Saeed, S., Breslow, S. J., Da Cunha, M. C., Dicks, L. V., Galetto, L., Gikungu, M., Howlett, B. G., Imperatriz-Fonseca, V. L., Lyver, P. O., Martín-López, B., Oteros-Rozas, E., . . . Roué, M. (2019). Biocultural approaches to pollinator conservation. *Nature Sustainability*, *2*(3), 214–222. https://doi.org/10.1038/s41893-019-0244-z
σελ. 72: Πάνω: *Wikimedia Commons,* https://commons.wikimedia.org/wiki/File:1413_-_Brewarrina_Aboriginal_Fish_Traps_-_Baiame%27s_Ngunnhu_-_Historic_(probably_posed)_photo_of_a_man_fishing_in_the_

Brewarrina_Aboriginal_fish_traps_(5051305b12).jpg
Κάτω: Bruce P. (2018)
σελ. 76: *Wikimedia Commons,* https://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/8/87/Sheep_Meadow_Central_Park.jpg
σελ. 78,80,82: Aben, R., De Wit, S., & Kirkpatrick, J. (1999)
σελ. 90: YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=sCxIqgZA7ag

σελ. 92: *Annihilation (*2018, February 23). IMDb. https://www.imdb.com/title/tt2798920/ .
σελ. 94: Baumann, C. (2023)
σελ. 96: Wolch, J. (2017, November 16). Zoöpolis. Verso. https://www.versobooks.com/blogs/news/3487-zoopolis
σελ. 98: Donaldson, S., & Kymlicka, W. (2011).
σελ. 104: Gandy, M. (2022)
σελ. 110: Netflix
σελ. 116: https://www.bostonglobe.com/arts/2015/02/14/mit-museum-ways-looking-world/iwyHoTG5Ih1Tfs6RluKJEN/story.html
σελ. 124: *Chair of Being Alive | We seek to translate hidden potential of places*. (2023, June 9). Chair of Being Alive. https://gali-izard.arch.ethz.ch/braun-blanquet-method
σελ. 126: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 128: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 130: The MIT Press Reader. (2022, February 21). *City of Weeds: On Wastelands and the emergence of urban Ecology*. https://thereader.mitpress.mit.edu/city-of-weeds-on-wastelands-and-the-emergence-of-urban-ecology/
σελ. 132: ResearchGate. https://www.researchgate.net/figure/Water-cycle-into-urban-metabolism-of-Brussels-Belgium-1970s_fig6_270536960
σελ. 136: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 138: *Maria Thereza Alves – research back, decolonizing knowledge, strategies of survivance*. (n.d.). https://www.mariatherezaalves.org/
σελ. 140: Woudstra J, (2008).
σελ. 142: *Google Maps*. https://www.google.com/maps/@52.4646901,13.3599145,3a,75y,0.93h,96.76t/data=!3m8!1e1!3m6!1sAF1QipOHCKPZZI-wLVPUUxZZI5RdSKYwkgU3bN4JCrUCS!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Flh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOHCKPZZIwLVPUUxZ-ZI5RdSKYwkgU3bN4JCrUCS%3Dw203-h100-k-no-pi0-ya19.281557-ro0-fo100!7i7600!8i3800?entry=ttu

σελ. 146: *Wikimedia Commons* https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Matisse_06495_parc-Matisse-Lille-L-ile-Derborence-et-le-Boulingrin-086.jpg
σελ. 148: *Rewilding (Ecological Reviews).* (2019)
σελ. 150: **Αριστερά:** *Wikimedia Commons* https://en.wikipedia.org/wiki/File:GroteGrazers.JPG
Δεξιά: IMDB https://www.imdb.com/title/tt4334266/ σελ. 74:
σελ. 154: *File:Deer at Night.jpg - Wikimedia Commons*. (n.d.). https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Deer_at_night.jpg
σελ. 156: *Lev Manovich*. (n.d.-b). TimeLine. http://manovich.net/index.php/exhibitions/timeline
σελ. 160: Pollinator Pathmaker. (n.d.). Pollinator Pathmaker. https://pollinator.art/
σελ. 164: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 168: Intergovermental panel on climate change. (2022) https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/
σελ. 170: *Rewilding (Ecological Reviews).* (2019)
σελ. 184: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 186: *Rewilding (Ecological Reviews).* (2019)
σελ. 188: Πρωτότυπο υλικό
σελ. 193: Πρωτότυπο υλικό